

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republic of Kosovo

Zyra Kombëtare e Auditimit
Nacionalna Kancelarija Revizije
National Audit Office

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O REVIZIJI 2023

Priština, avgust 2024

Sadržaj

Govor Generalne revizorke.....	9
Izvršni rezime.....	13
Poglavlje I :REVIZIJA GODIŠNJEG FINANSIJSKOM IZVEŠTAJA O BUDŽETU REPUBLIKE KOSOVO ZA 2023. GODINU	17
1.Revizorsko mišljenje	19
2.Zakonski okvir, delokrug i metodologija revizije	20
3.Budžetski deficit	23
4.Državni dug i državne garancije	25
5.Analiza državnog budžeta.....	34
5.1.Analiza prihoda/primanja prema ekonomskim kategorijama	35
5.2. Analiza troškova prema ekonomskim kategorijama	39
5.3.Analiza troškova po funkcijama.....	46
5.4.Analiza paketa ekonomskog oporavka	47
5.5.Analiza subvencija javnih preduzeća iz državnog budžeta	49
6.Pregled o imovine u gotovom novcu i bilansa fondova	51
7.Kapitalne nefinansijske imovine, ne-kapitalne i zalihe.....	52
8.Potraživanja	55
9.Neplaćene i potencijalne obaveze	58
10.Isplate po sudskim i izvršnim odlukama	61
11.Podaci o zapošljavanju	63
Poglavlje II: FINANSIJSKE REVIZIJE I USKLADENOSTI	65
Rezime mišljenja, zaključaka i preporuka.....	67
1.Centralni nivo	69
1.1.Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni.....	69
1.2.Zaključci o usklađenosti i problemi u njihovoj izmeni	70
1.3.Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti.....	71
1.4.Date preporuke	74
2.Lokalni nivo	74
2.1.Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni.....	74
2.2.Zaključci o usklađenosti i problemi u njihovoj izmeni	75
2.3.Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti.....	76
2.4.Date preporuke	80

3.Javnih preduzeća	80
3.1.Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni	81
3.2.Zaključci o usklađenosti i pitanja u njihovoj modifikaciji	83
3.3.Obaveze javnih preduzeća za godišnje finansijsko izveštavanje	85
3.4.Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti	88
3.5.Preporuke iz 2023. godine i nivo sprovođenja za 2022. godinu	89
4.Sistem interne revizije	90
Poglavlje III: REVIZIJE UČINKA, INFORMACIONE TEHNOLOGIJE I USKLAĐENOSTI	93
1.Revizija učinka, Informacionih Tehnologije i Usklađenosti.....	95
1.1.Revizija učinka	96
1.2.Revizije Informacionih Tehnologije	107
1.3.Revizije usklađenosti.....	110
Poglavlje IV: PREPORUKA REVIZIJE.....	113
Pregled sprovođenja preporuka.....	115
1.Sprovođenje preporuka datih u GIR-u za 2022. godinu	115
2.Sprovođenje preporuka datih u pojedinačnim izveštajima za 2022. godinu	116
3.Sprovođenje preporuka datih od strane Skupštine Kosova	118
4.Uticaj revizije.....	119
PRILOG	121
Prilog I: Napredak u sprovođenju preporuka datih u GIR-u 2022.....	123
Prilog II: Napredak u sprovođenju preporuka koje je dala Skupština Kosova nakon razmatranja revizorskih izveštaja	128
Prilog III: Vrste mišljenja o revidiranim BO-ima u poslednje tri godine	130
Prilog IV: Objašnjenje različitih vrsta mišljenja i zaključaka koje primenjuje NKR.....	133
Prilog V: Pismo potvrde/komentari.....	136
Prilog VI: Glavni finansijski izveštaji Vlade.....	139

Spisak skraćenica

GR	Generalni revizor	JRT	Jedinstveni račun Trezora
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju	KOSTT	Operator sistema, prenosa i tržišta
PAK	Poreska administracija Kosova	RKJN	Regulatorna komisija za javne nabavke
RAEPK	Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije	MŽSPPI	Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
ACR	Agencija za civilnu registraciju	MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
AUVS	Agencija za upravljanje vanrednim situacijama	MJU	Ministarstvo javne uprave
MUZ	Međunarodno udruženje za razvoj	MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
CAN	Centralna agencija za nabavke	MONTI	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
SB	Svetska banka	MZ	Ministarstvo zdravstva
EU	Evropska unija	ME	Ministarstvo ekonomije
EBOR	Evropska banka za obnovu i razvoj	CHJ/IR	Centralna harmonizaciona Jedinica za internu reviziju
BDP	Bruto domaći proizvod	JIR	Jedinica interne revizije
BRK	Budžet Republike Kosovo	JP	Javna preduzeća
CBK	Centralna banka Kosova	BO	Budžetska organizacija
CEB	Razvojna banka Saveta Evrope	TRN	Telo za razmatranje nabavki
CK	Carina Kosova	GFI	Godišnji finansijski izveštaji
OGD	Određeni grantovi donatora	UBKSK	Univerzitetska i bolnička klinička služba Kosova
MMF	Međunarodni monetarni fond	GFI/BRK	Godišnji finansijski izveštaj budžeta Republike Kosovo
IFN	Međunarodne finansijske institucije	GIR	Godišnji izveštaj revizije
INTOSAI/ ONISA	Međunarodna organizacija vrhovnih revizorskih institucija	RTK	Radio-televizija Kosova
OR	Odbor za reviziju	ISUFK	Informacioni sistem za upravljanje finansijama Kosova
UKJV	Unutrašnja kontrola javnih finansija	SNISS	Međunarodni standardi vrhovnih revizorskih institucija
KNJF	Komisija za nadzor javnih finansija	MRSJS	Međunarodni računovodstveni standardi javnog sektora

NKRM	Nezavisna komisija za rudnike i minerale	ZIS	Zdravstveni informacioni sistem
SOR	Srednjoročni okvir rashoda	SCS	Sistem civilnog statusa
KEK	Kosovska energetska korporacija	PDV	Porez na dodatu vrednost
CIK	Centralna izborna komisija	IT	Informaciona tehnologija
ZUJFO	Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima	NKR	Nacionalna kancelarije revizije
ZJN	Zakon o javnim nabavkama		

Govor Generalne revizorke

Poreski obveznici naše zemlje su ključni doprinosioci koji putem ispunjavanja svojih obaveza na godišnjim osnovama obezbeđuju državni budžet. Oni omogućavaju vladi i drugim institucijama da svoj novac iskoriste u pružanju kvalitetnih usluga u infrastrukturi, zdravstvu, obrazovanju, bezbednosti, sportu, kulturi i što boljeg blagostanja za građane.

Potreba i veliki značaj koju ima što bolje korišćenje i čuvanje novca i javne imovine, istorijski je podstaklo svet, a posebno onaj demokratski, da da posebnu težinu nadzoru i reviziji procesa svojeg upravljanja. Zakoni i drugi podzakonski akti zahtevaju od službenike zadužene za administriranje javnim novcem da kroz svoj rad obezbede da se novac poreskih obveznika troši u skladu sa zakonskim okvirom, sa efikasnošću, efektivnošću i u korist građana. Dok, poreski obveznici imaju pravo da budu informisani

u vezi sa time gde i kako se troše njihovi finansijski doprinosi. Iz tog razloga, oni zahtevaju od javnih službenika da o radnjama koje obavljaju prema javnim novcem budu transparentni i odgovorni.

Da bise ovome dao razuman odgovor, u skladu sa ustavnim i zakonskim mandatom, izvršili smo revizije u svim javnim institucijama, uključujući i Godišnji finansijski izveštaj državnog budžeta. Ukupni rezultati ovih revizija uključeni su u ovaj Godišnji izveštaj revizije za 2023. godinu.

Nacionalna kancelarija revizije je uspela u potpunosti ispuniti godišnji plan za revizorsku sezonu 2023/2024. Tokom ove sezone obavljeno je ukupno 126 revizija, za koje su izdati revizorski izveštaji. Od njih, 86 finansijskih revizija i usklađenosti izvršeno je za budžetske organizacije, 12 za javna preduzeća, 14 revizija učinka, devet revizija projekata Svetske banke, kao i pet revizija usklađenosti. Dok, sezona revizije je završena revizijom Godišnjeg finansijskog izveštaja Vlade za budžet Republike Kosova.

I ove godine smo proširili delokrug revizije na institucije i oblasti od velikog javnog interesa koje godinama zaredom nisu revidirane od GAS. Tri velika javna preduzeća od interesa za građane, kao: Trepča, KOSTT i R.K.V. "Hidrodrini" su po prvi put ove godine revidirana od GAS u kontekstu finansijskog izveštavanja.

Takođe, znajući značaj projekata i aktivnosti koje se direktno nadovezuju sa povećanjem blagostanja građana, poseban naglasak je stavljen na revizije učinka. Revizije su fokusirane na: zdravstvene usluge, upravljanje javnim imovinama, licenciranje medija, sponzorstvo sporta, upravljanje IT sistemima i bezbednost informacija, u javnim nabavkama i drugim oblastima sa značajem.

Na osnovu rezultata revizije, podstičem odgovorne službenike da posvete istaknutiju pažnju upravljanju javnim imovinama za koje je revizor ukazao na nepravilnosti, prodaje, eksproprijacije, kao i davanje u zakup. Brojni ugovori za kapitalne projekte potpisani su u nedostatku fondova, ali i bez zakonskog usvajanja ovih fondova. To preti štetu državnom budžetu od dodatnih neplaniranih troškova, a nedostatak kontrola u ovim projektima može rezultirati i njihovim lošim upravljanjem. Javne nabavke

i upravljanje ugovorima nastavlja ostati izazov za javne institucije. Postoji potreba da se poboljša proces upravljanja listom čekanja pacijenata u zdravstvenom sistemu. Proces sponzorisana sporta na Kosovu treba da se revidira i da se izbegnu evidentirane nepravilnosti. Dok i oblast upravljanja informacionim tehnologijama i njena bezbednost zahtevaju pažnju od nosioce institucija. Upravljanje sistemom e-obrazovanja, sistemom upravljanja farmaceutskim zalihama i sistemom regionalnog vodosnabdevanja Priština su neki od IT sistema kod kojih smo našli nedostatke.

Što se tiče finansijskih revizija i revizije usklađenosti, treba napomenuti da je kvalitet finansijskog izveštavanja i dalje ima potrebe za poboljšanja kako na nivou budžetskih organizacija tako i u javnim preduzećima.

Izazov i dalje ostaje obavljanje transakcija i aktivnosti u skladu sa zakonskim okvirom, adekvatnom klasifikacijom troškova, registracijom i upravljanjem imovinom, neplaćenim obavezama, postupcima nabavke i upravljanje ugovorima, povećanju računa potraživanja.

Jačanje unutrašnjih kontrola je više nego potrebno u upravljanju infrastrukturnim projektima kako bi se obezbedilo da se one rukovode u skladu sa zakonskim okvirom. Kod javna preduzeća, upravljanje i smanjenje gubitaka bilo je značajnog poboljšanja za 2023. godinu, ali ostaje izazov jačanje finansijskog upravljanja i kontrola u Javnom preduzeću Trepča.

Za adresiranje nedostataka i poboljšanje procesa, dali smo 817 preporuka u 2023. godini. Međutim, preporuke revizije datih u 2022. godini su sprovedene samo 46% njih, što je pretrpelo pad od 3% u odnosu na prethodnu godinu. Ovo za mene, kao Generalna revizorka, pokazuje nedostatak dovoljnih radnji za poboljšanje od čelnike institucija. Kako god, ohrabruje me činjenica da je bolja situacija u javnim preduzećima, jer je 58% njih u potpunosti sprovedeno.

U vezi sa tim, pozivamo čelnike javnih institucija da povećaju odgovornost i brigu u administriranju novcem i javnom imovinom sa ciljem da se njihova protivvrednost vratila građanima na povećanje njihovog blagostanja. Dok, ohrabrujemo Skupštinu Republike Kosova da igra proaktivniju ulogu koristeći naše rezultate revizije kako bi administratore javnog novca držala odgovornim.

Generalna revizorka,
Vlora Spanca

Priština, avgust 2024.

Izvršni rezime

U skladu sa ustavnim, zakonskim mandatom i međunarodnim standardima vrhovnih revizorskih institucija, Nacionalna Kancelarija Revizije je tokom revizorske sezone 2023/2024. godine izvršila 126 revizija za koje su izdati relevantni revizorski izveštaji. Od toga, 86 finansijskih revizija i revizija usklađenosti izvršeno je za budžetske organizacije, 12 revizija javnih preduzeća, devet (9) revizija Svetske Banke i drugih donatorskih projekata, pet (5) revizija usklađenosti (od toga tri sa poverljivim podacima ograničenog nivoa) kao i 14 revizija učinka. Takođe smo izvršili reviziju godišnjeg finansijskog izveštaja Vlade za budžet Kosova.

Rezultati revizije su predstavljeni u Godišnjem izveštaju revizije o izvršenju budžeta Republike Kosovo. Ovaj izveštaj je pripremljen na osnovu Zakona br. 05/L-055 o Generalnom Revizoru i Nacionalnoj kancelariji revizije i Zakona br. 03/L-048 o Upravljanju i Odgovornostima za Rad u Javnim Finansijama (sa dopunama i izmenama).

Ovaj izveštaj, za Skupštinu, Vladu i druge zainteresovane strane, predstavlja:

- Mišljenje revizora o tome da li finansijski izveštaji daju istinit i pošten prikaz;
- Izjava o limitu budžetskog deficita i zakonskim uslovima i zahtevima; i
- Rezultati revizije koji uključuju značajne zaključke i preporuke iz svih revizija sprovedenih tokom sezone revizije koja pokriva 2023/2024.

Po našem mišljenju, osim uticaja pitanja opisanih u stavu Osnova za kvalifikovano mišljenje, godišnji finansijski izveštaj budžeta Republike Kosovo predstavlja istinit i pošten prikaz u svim materijalnim aspektima za godinu koja se završila 31. decembra 2023. u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima javnog sektora (prema računovodstvu zasnovanom na gotovini) i Zakonom br. 03/L-048 o Upravljanju i Odgovornostima za Rad u Javnim Finansijama (sa izmenama i dopunama).

Izjava o usklađenosti budžetskog deficita - Granica budžetskog deficita tokom 2023. godine bila je u definisanim zakonskim okvirima i od realizacije budžeta se uočava da je poboljšan nivo naplate prihoda i smanjena potražnja za finansiranjem. Za 2023. godinu ukupan deficit obračunat prema rebalansu budžeta iznosio je -205,959,000€ ili -2%. Takođe, iz revizije se uočava da je na kraju godine, prema realizaciji, ostvaren suficit u iznosu od 52,928,000€ ili 0,54% BDP-a.

Planiranje i ostvarivanje budžeta - Prema istorijskom trendu u posljednje tri godine, uočilo se da su primici i uplate u kontinuiranom porastu. Početne i konačne projekcije prihoda /primaka po budžetu za 2023. godinu planirane su u iznosu od 3,481,392,000€, dok su ostvarene u iznosu od 2,865,640,000€ ili 82% budžeta. U odnosu na 2022. godinu ostvareni prihodi su povećani za 237,579,000€ ili oko 9%.

Završni budžet za troškove bio je u iznosu od 3,518,467,000€, dok realizovano je u iznosu od 2,925,998,000€ ili 83%. U odnosu na 2022. godinu, došlo je do povećanja rashoda za 300,990,000€ ili oko 12%. Najniži nivo izdataka bio je za kapitalne investicije sa 65%.

Gotovina na kraju 2023. godine smanjena je za 60,358,000€ u odnosu na stanje 2022. Bankarski saldo finansijske imovine - gotovina na računu budžeta Republike Kosovo na dan 31. decembra 2023. godine bio je 385,375,000€.

Državni dug¹ Na kraju 2023. godine vrednost državnih dugova iznosila je 1,663,040,000€ ili oko 17,5% BDP-a i u zakonskim je granicama. Od toga, 692,850,000€ su spoljni dugovi, a 970,190,000€ su unutrašnji dugovi. U odnosu na prošlu godinu, ukupan dug je smanjen za 90,160,000€ ili oko 5%.

U odnosu na prošlu godinu, spoljni dug je povećan za 51,650,000€, dok je unutrašnji dug smanjen za 141,810,000€.

Iz fonda za zaduživanje, po osnovu gotovine na kraju fiskalne 2023. godine, postoji napredak u investicijama u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, iz analize realizacije projekata iz državnog duga, i dalje postoji kašnjenje u korišćenju sredstava dobijenih kao eksterni krediti. Ovo je uglavnom uzrokovano problemima u upravljanju infrastrukturnim projektima, eksproprijacijama u fazi planiranja ili njihovoj realizaciji.

Potraživanja - Ukupna prikazana vrednost potraživanja u GFI-BRK iznosila je 918,025,967€ (od toga 669,401,679€ na centralnom nivou i 248,624,288€ na lokalnom nivou). U odnosu na prethodnu godinu, potraživanja su povećana za 76,927,603€, ili preko 9% i to je pokazatelj da javne institucije nisu preduzele odgovarajuće mere za naplatu prihoda. U 2023. godini, revizijom je utvrđeno da su potraživanja potcenjena u iznosu od 2,413,587€.

Neplaćene obaveze i nepredviđene obaveze - Ukupna prikazana vrednost neplaćenih obaveza u GFI-BRK iznosila je 158,650,800€ (od toga 131,979,380€ sa centralnog nivoa i 26,671,420€ sa lokalnog nivoa). U odnosu na prethodnu godinu, neplaćene obaveze su povećane za 8,954,176€ ili oko 6%. U 2023. godini, revizijom je utvrđeno da su neplaćene obaveze precenjene za 327,650€.

Takođe, prema GFI-BRK, potencijalne obaveze za 2023. godinu iznose ukupno 331,978,298€, ali je u reviziji utvrđeno da je vrednost potencijalnih obaveza potcenjena za 19,791,076€.

Isplate prema odlukama sudova i izvršitelja - za 2023. godinu su iznosile 51,936,244€. U poređenju sa 2022. godinom, iznos ovih isplata je povećan za 5,586,897€ ili oko 12%. Troškovi ove prirode koji proizilaze iz ovih procedura i dalje predstavljaju izazov za državni budžet i zbog činjenice da su dodatni troškovi iza glavnog duga iznosili 7,899,248€ ili 15% od ukupnih isplata.

Uzimajući u obzir činjenicu da veliki deo ovih troškova čine kapitalne investicije, proizilazi da su mnogi projekti ostali nerealizovani budući da su sredstva pre raspodeljena za plaćanje ovih obaveza.

Nefinansijska imovina – Rezultati revizije pokazuju ograničen napredak u poređenju sa prethodnom godinom, međutim obelodanjivanja nefinansijske imovine u 2023 godini još uvek nisu pružila dovoljnu sigurnost da budžetske organizacije imaju punu kontrolu i praćenje imovine i njenog upravljanja. Podaci o nefinansijskoj imovini u sistemima za upravljanje imovinom u ISUFK i e-imovini u 2023. godini su nepotpuni i njihov status je netačno prijavljen u iznosu od 20,801,678€, dok je u 2022. godini netačnost iznosila 55,865,029€. Prema ovome, proizilazi da su budžetske organizacije preduzele mere za poboljšanje, međutim, upravljanje imovinom ostaje izazov.

¹ Podaci o državnom dugu u ovom izveštaju predstavljani su na osnovu Godišnjeg biltena o državnom dugu za 2023. koji je objavio MFRT/Trezor

Rezultati pojedinačnih revizija

Budžetske organizacije - Kvalitet finansijskog izveštavanja još uvijek nije na očekivanom nivou zbog 86 revizija godišnjih finansijskih izveštaja budžetskih organizacija, 35 je imalo materijalno značajne greške koje su rezultirale izmenjenim/kvalifikovanim mišljenjem. Dok je 51 drugi dao neizmenjeno mišljenje.

Treba napomenuti da je na centralnom nivou došlo do poboljšanja u odnosu na finansijsko izveštavanje, gde je u 2023. godini 12 BO sa izmenjenim mišljenjima, dok je 2022. godine bilo 17 sa izmenjenim mišljenjima, dok je na lokalnom nivou u 2023. godini bilo 23 izmenjenih mišljenja da je u odnosu na 2022. godinu bilo samo 16 modifikovanih mišljenja, što pokazuje lošu situaciju u pogledu finansijskog izveštavanja. Ispravan i potpun prikaz finansijskih informacija povećava pouzdanost čitalaca prema finansijskom izveštavanju.

Takođe, nije bila dobra situacija u pogledu usklađenosti ukoliko se aktivnosti i transakcije odvijaju u skladu sa zakonskim okvirom, posebno na lokalnom nivou. U 2023. godini, od 86 revidiranih BO, 37 je imalo neizmenjen zaključak, dok je 49 imalo modifikovani zaključak. Na lokalnom nivou, od 38 opština, 35 je imalo modifikovani zaključak, dok je na centralnom nivou, od 48 revidiranih BO, samo 14 imalo modifikovani zaključak. U odnosu na prethodnu godinu situacija je skoro ista.

Javna preduzeća - Iako je kvalitet finansijskog izveštavanja poboljšan u odnosu na prošlu godinu, čak i u javnim preduzećima još uvek nije na očekivanom nivou. Od 12 revizija finansijskih izveštaja javnih preduzeća, nemodifikovano mišljenje dato je za tri JP, dok je modifikovano mišljenje dato za devet (9) ostalih (5 mišljenja sa rezervom i 4 protiv). Finansijsko upravljanje i kontrola u javnim preduzećima treba dalja poboljšanja, s obzirom na to da su u 9 od njih finansijski izveštaji za 2023. godinu sadržavali materijalno značajne greške.

Takođe, u pogledu usklađenosti sa zakonima i uredbama na snazi, u odnosu na 2022. godinu, dva preduzeća su ostvarila napredak obavljajući svoje aktivnosti i poslove u skladu sa zakonskim okvirom, dok ostala preduzeća u određenim slučajevima nisu obavljala svoje poslove i aktivnosti u skladu sa važećim zakonima i uredbama. Dok, što se finansijskog učinka tiče, njih osam (8) je poslovalo sa profitom od 26mil.€ dok su ostala četiri (4) poslovala sa gubitkom od 24,6 mil.€.

Revizije učinka, informacione tehnologije i usklađenosti - Revizijama obavljenim tokom 2023. godine utvrđeni su nedostaci u oblastima od ekonomskog značaja, zdravstvu, socijalnoj zaštiti i javnim nabavkama, koji ukazuju na nedostatak efikasnosti, odgovornosti, efektivnosti i neuspeh u postizanju vrednosti za utrošeni novac i usluge građanima.

Javne službe na Kosovu suočavaju se sa izazovima i u efikasnosti i efektivnosti. Revizije su ukazale na neefikasnost zdravstvenih usluga, vreme čekanja pacijenata u klinikama, posebno u Službi Univerzitetske Kliničke Bolnice (SUKB), u nekim slučajevima je preko četiri godine. Osim toga, programi integracije seoskih žena na tržište rada nisu postigli zadovoljavajuće rezultate.

Daljnji problemi uključuju odgovornost i transparentnost. Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta propustilo je da pozove na odgovornost organizacije koje finansira i one koje imaju koristi od sertifikacije sponzorstva od strane privatnih preduzeća. Slično, Poreska Administracija nije uočila i preduzela pravne postupke protiv kompanija koje su oslobođene plaćanja poreza na sponzorstvo i

koje nisu obezbedile sponzorska sredstva. Revizijama su utvrđeni i nedostaci u licenciranju medija, gde pojedini mediji posluju ne ispunjavajući obaveze po osnovu godišnje naknade. Nadalje, upravljanje javnim parkiralištima karakterizira nedostatak planiranja i izdavanje dozvola za parkiranje bez odgovarajuće dokumentacije. Ovi primeri izazivaju zabrinutost u pogledu efikasnosti mehanizama nadzora i sprovođenja u javnim organizacijama ili institucijama. Tokom zaključenja direktne prodaje imovine, Kosovska Agencija za Privatizaciju (KAP) nije bila efikasna, pošto zahtevi za kupovinu nisu obrađeni u optimalnom roku.

U oblasti IT-a, nadležne institucije nisu poduzele dovoljno postupke da obezbede dobro upravljanje projektima i postoje nedostaci u obimu i korišćenju sistema i sigurnosti podataka.

Ministarstvo Obrazovanja, Nauke, Tehnologije i Inovacija nije uspelo da vodi i realizuje projekat informacionih tehnologija za digitalizaciju nastavnog procesa i proveru/ocenjivanje mature. Ministarstvo Zdravstva nije sprovedelo Sistem upravljanja farmaceutskim zalihama, koji do dostave lekova pacijentima ne koriste sve apoteke različitog zdravstvenog nivoa, te nije preduzelo odgovarajuće postupke u pogledu informacione sigurnosti za ovaj sistem.

Dok paralelna revizija sa Visokom kontrolom države Albanije, sprovedena u Regionalnim vodovodima Prištine i Tirane, ukazuje na značajne nedostatke u IT upravljanju, sigurnosti informacija i kontinuitetu usluga u dva vodovodna preduzeća.

Preporuke i njihovo sprovođenje - Izveštaji revizije za 2023. godinu su rezultirali sa 817 nalaza i preporuka za njihovo adresiranje.

Nivo sprovođenja preporuka datih u Godišnjem izveštaju revizora za GFI-BRK za 2022. godinu i dalje ostaje nizak. Nivo adresiranja preporuka datih u GFI 2022 bio je oko 19%.

U pojedinačnim revizijama za budžetske organizacije, procenjeno je da je 46% preporuka datih u 2022. godini u potpunosti sprovedeno.

Dok, od 152 preporuke date u 2022. za javna preduzeća, 58% njih je sprovedeno. Iako su preporuke revizije date budžetskim organizacijama sprovedene samo 46%, njihov uticaj na poboljšanje upravljanja novcem i javnom imovinom je imao pozitivan efekat u nekoliko oblasti. Uočeno je poboljšanje u kvalitetu finansijskog izveštavanja, registracije i upravljanja javnom imovinom, gde je kao rezultat sprovođenja preporuka registrovana imovina u iznosu od 295mil€ i pravilnog evidentiranja potencijalnih obaveza u iznos od preko 27mil€.

U javnim preduzećima primena preporuka je pozitivno uticala na sastavljanje finansijskih izveštaja i godišnjeg izveštaja u roku, korektno prikazivanje potencijalnih obaveza, ažuriranje ugovora o radu, izradu unutrašnjih akata za aktivnosti menadžmenta u preduzeću itd.

Poglavlje - I

REVIZIJA GODIŠNJEG FINANSIJSKOM IZVEŠTAJA O BUDŽETU REPUBLIKE KOSOVO ZA 2023. GODINU

1. Revizorsko mišljenje

NKR je izvršila reviziju finansijskih izveštaja BRK-a za godinu koja je završila 31. decembra 2023. godine, koji su uključivali Izveštaj o primanjima i uplatama u gotovini, konsolidovani izveštaj poređenja budžeta sa ostvarenjem, konsolidovani izveštaj u gotovini i stanje u gotovini, fondovi, objašnjenja i aneksi.

Po našem mišljenju, osim uticaja pitanja opisanih u stavu Osnova za kvalifikovano mišljenje, godišnji finansijski izveštaj budžeta Republike Kosovo predstavlja istinit i pošten prikaz u svim materijalnim aspektima za godinu koja se završila 31. decembra 2023., u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima javnog sektora (prema računovodstvu zasnovanom na gotovini) i Zakonom br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima (sa izmenama i dopunama).

Osnova za kvalifikovano mišljenje

- **Neadekvatna klasifikacija troškova** - Tokom 2023 godine uočene su neadekvatne klasifikacije troškova u iznosu od 25,139,272€. Od toga 11,129,100€ ili 44% na centralnom nivou i 14,010,172€ ili 56% na lokalnom nivou.
Ovo se desilo kao rezultat isplata izvršenih sudskim odlukama u iznosu od 11,017,837€, neadekvatnog budžetiranja od 8,848,371€ i 5,273,064€ pod uticajem samih budžetskih organizacija.
- **Imovina** - Na kraju 2023. godine, ukupna imovina je bila 9,895,775,311€. Prema pojedinačnim revizijama, uočeno je potcenjivanje imovine od 20,801,678€ u odnosu na vrednost prikazanu u GFI-BRK. Najveći problemi koji su pratili ovu kategoriju su: nepotpuna registracija imovine, registracija finalne imovine kao budućih investicija uprkos tehničkom primanju i nepravilna primena stopa amortizacije.
- **Potraživanja** - Ukupna prikazana vrednost računa potraživanja u GFI-BRK iznosila je 918,025,967€. Prema pojedinačnim revizijama, uočena je potcenjivanje računa potraživanja od 2,413,587€ u odnosu na vrednost prikazanu u GFI-BRK.
- **Potencijalne obaveze** - Potencijalne obaveze su rezultat potraživanja kroz tužbe protiv budžetskih organizacija i očekuje se da će u budućnosti dobiti sudski epilog. Prema GFI-BRK, potencijalne obaveze za 2023. godinu su ukupno 331,978,298€. Prema pojedinačnim revizijama, uočeno je potcenjivanje potencijalnih obaveza za 19,791,076€.

Detalniji opis pitanja navedenih u Osnovi za davanje mišljenja može se naći u relevantnim poglavljima ovog izveštaja.

Preporuke za Vladu

- **Kroz MFRT obezbediti poboljšanje kvaliteta finansijskog izveštavanja kako bi se ispunili zahtevi za potpuno i tačno izveštavanje, uključujući izjave o obelodanjivanju (aneksa).**

2. Zakonski okvir, delokrug i metodologija revizije

Zakonski okvir

Uloga glavnog revizora je da obezbedi osnovu za zatvaranje procesa odgovornosti između Skupštine i Vlade za sprovođenje državnog budžeta tokom godine. Ovo se postiže primenom principa upravljačke odgovornosti na svim nivoima vlasti, uključujući ministarstva, opštine, nezavisne institucije i javna preduzeća.

Generalni revizor, na osnovu ustavnog i zakonskog mandata, jednom godišnje vrši reviziju godišnjeg finansijskog izveštaja Vlade za izvršenje budžeta Republike Kosovo.

Revizija Godišnjeg finansijskog izveštaja Vlade za 2023. godinu zasniva se na sledećim dokumentima:

- Ustav Republike Kosovo (čl. 137 i 138);
- Zakon br. 05/L-055 o Generalnom Revizoru i Nacionalnu Kancelariju Revizije Republike Kosovo (članovi 6 i 18);
- Zakon br. 03/L-048 o Upravljanju i Odgovornostima za Rad Javnim Finansijama, izmenjen i dopunjen (članovi 47 i 48);
- Godišnji Plan Revizije za Sezonu Revizije 2023/2024;
- Priručnik za Finansijsku Reviziju i Reviziju Usklađenosti;
- Smernice za Kontrolu Kvaliteta;
- Uredba MF br. 01/2017 o Godišnjim Finansijskim Izveštajima Budžetskih Organizacija; i
- INTOSAI okvir za profesionalne izjave, odnosno Međunarodni Standardi Vrhovnih Revizorskih Institucija (SNISA).

Revizija je planirana i sprovedena na osnovu međunarodnih standarda vrhovnih revizorskih institucija, kako bi se dobila razumna sigurnost da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze i da su aktivnosti vlade, finansijske transakcije i predstavljene informacije u skladu sa zakonima, uredbi i drugih aktima. U pripreмноj fazi uočeni su i evaluirani rizici, kontrolno okruženje i unutrašnje kontrole.

Osnova računovodstva i finansijskog izveštavanja budžeta Kosova prema ZUORJF je gotovinska osnova. Upravljanje gotovinom je organizovano u vidu jedinstvenog računa trezora. Jedinstveni račun Trezora je sistem bankovnih računa koji se koristi za prikupljanje prihoda i ostvarivanje rashoda, kojim Trezor upravlja i kontroliše. Budžetskim organizacijama delegiraju se odgovornosti za naplatu prihoda i realizaciju rashoda. Takođe, na osnovu Uredbe MF br. 01/2017 dužni su da vode posebne računovodstvene registre na osnovu kojih sastavljaju svoje finansijske izveštaje i izveštavaju MFRT/Trezor-u.

Godišnji finansijski izveštaj za državni budžet sastoji se od tri glavna izveštaja zajedno sa objašnjenjima i drugim aneksima, koje priprema Trezor, na osnovu napomena ISUFK-a.

Prilikom konsolidacije GFI-BRK, napomene o aneksima kako sledi: žalba br. 8 imovine u vrednosti manje od 1,000€, aneks 9 zaliha, aneks 10 potraživanja, aneks 12 neplaćenih računa, aneks 13 potencijalnih obaveza, aneks 17 broj zaposlenih van platnog spiska i aneks 18 broj zaposlenih sa ugovorom o uslugama, na osnovu napomena iz pojedinačnih finansijskih izveštaja budžetskih organizacija.

Godišnji izveštaj o reviziji dostavlja se Vladi i Skupštini. U međuvremenu, pojedinačni revizorski izveštaji se šalju Skupštini Kosova, skupštinama opština, odborima direktora i menadžmentu subjekata revizije.

Naši analitički pregledi su pokazali da nijedna od 86² budžetskih organizacija nije bila u skladu sa zahtevima Uredbe br. 01/2017 o Godišnjem Finansijskim Izveštajima, u pogledu formata, strukture i rokova izveštavanja.

Od 86 BO predviđenih za reviziju u 2023. godini, svi su dostavili svoje finansijske izveštaje u zakonskom roku, do 31. januara 2024. godine.

Delokrug revizije i metodologija

Ministarstvo finansija, rada i transfera/Trezor je odgovorno da, u ime Vlade, pripremi i predstavi na pravičan način Godišnji finansijski izveštaj budžeta prema Međunarodnim Računovodstvenim Standardima Javnog Sektora (MRSJS) - Finansijsko izveštavanje na osnovu gotovine Spreman za računovodstvo, kao i odgovoran za primenu unutrašnjih kontrola.

Vd generalnog direktora Trezora, 26. marta 2024. godine, dostavio je Vladi na usvajanje Godišnje finansijske izveštaje za 2023. godinu u roku iu formatu propisanom Zakonom o Upravljanju i Odgovornostima za Rad Javnim Finansijama (ZUORJF sa izmenama i dopunama) kao iu skladu sa MSRJS.

Nacionalna Kancelarija Revizije je odgovorna za sprovođenje revizija regularnosti (finansijske i usklađenosti) koje uključuju ispitivanje i ocenu vladinih GFI-a. Revizija je fokusirana na tri glavne izjave i napomene sa objašnjenjima/obelodanjivanja:

- Izvod o primanjima i uplatama u gotovini;
- Konsolidovani izveštaj upoređenja budžeta sa ostvarivanjem;
- Konsolidovani izveštaj o finansijskoj imovini i stanju fondova; i
- Potpunost i kvalitet informacija u napomenama sa objašnjenjima/obelodanjivanja finansijskih izveštaja.

Ciljevi revizije su bili da pruži razumnu sigurnost:

- Ako GFI-BRK u svim materijalnim aspektima predstavlja pravičan i istinit prikaz finansijske situacije za izveštajni period;

² Ovaj broj ne uključuje Nacionalnu kancelariju revizije i Kosovsku Obaveštajnu Agenciju.

- Ako je GFI-BRK, predstavlja istinit i pošten prikaz računa i finansijskih transakcija za izveštajni period;
- Za efektivnost unutrašnjih kontrola primenjenih tokom pripreme GFI-BRK; i
- Da li je Vlada preduzela odgovarajuće mere za sprovođenje preporuka revizije za prethodnu godinu i prethodne godine.

Revizija GFI-a BRK-a za 2023. godinu poduzeta je u skladu sa Međunarodnim Standardima Revizije Javnog Sektora (SNISA) i unutrašnjim smernicama NKR-a. Naš pristup se zasniva na detaljnom razumevanju procesa kroz koji se razvijaju GFI i razvoju strategije revizije koja se fokusira na adresiranje specifičnih rizika za mišljenje, istovremeno pružajući prihvatljiv nivo sigurnosti za izveštaje u celini.

Odabrani pristup uključuje i ocenu rezultata revizija za neke anekse GFI-a koji su konsolidovani iz pojedinačnih finansijskih izveštaja, kao što su: imovina, obaveze, potraživanja, stanje javnih dugova i drugi aneksi.

Naše procedure su uključivale analitički pregled izveštaja, procenu procesa sastavljanja izveštaja, proveru vrednosti računa u glavnoj knjizi i njihovu usklađenost sa vrednostima prikazanim u finansijskim izveštajima, procenu efekata neispravljenih pogrešnih iskaza, da li su stanja na računima materijalno tačna i gde su uočene greške, izvršena su prilagođavanja finansijskih izveštaja, potvrda da su sve revizijske tvrdnje adekvatno adresirane, pregled unutrašnjih kontrola upravljanja, računovodstvenih sistema i značajan broj testova i procedura, koji smatraju se neophodnim za efektivno obavljanje revizije.

Sedeći delovi izveštaja daju detaljniji rezime nalaza revizije kao rezultat zapažanja u svakoj oblasti pregleda. Revizijske nalaze ne treba smatrati sveobuhvatnim pregledom svih grešaka i nedostataka koje mogu postojati, ili svih poboljšanja koja bi se mogla napraviti u sistemima i procedurama vlade koji su karakterisali 2023. godinu, ali ipak pružaju razuman nivo sigurnosti.

3. Budžetski deficit

Prema članu 46. Zakona br. 03/L-048 o Upravljanju i Odgovornostima za Rad Javnim Finansijama, izmenjen i dopunjen, ministar mora da podnese Vladi konačni izveštaj o budžetu, koji uključuje izveštaj o prihodima i rashodima, u kome se moraju prikazati uporedni podaci između godina u vezi sa poštovanje limita deficita, uključujući: uzroke odstupanja i finansiranja deficita, odnosno uzroke budžetskih viškova i ulaganja tih viškova, ako ih ima.

Na osnovu člana 22.A.1. ZUORJF br. 04/L-194, utvrđeno je da nijedan zakon o budžetskim izdvajanjima ne treba da sadrži opšti deficit koji prelazi nivo od 2% projektovanog BDP-a.

Dok, član 22.A.3 utvrđuje da u cilju održavanja ukupnog duga značajno ispod granice duga definisane Zakonom o javnom dugu, za svaku petu fiskalnu godinu, Skupština ispituje i, ako je potrebno, može izvršiti korekcije u:

- Granica deficita u skladu sa limitom duga i sa srednjoročnim rastom BDP-a predviđenim najnovijim SOR-a; i
- Procedure sprovođenja i ključni parametri koji služe kao osnova za limit deficita.

Za pokriće povećanja deficita prema predlogu, Ministarstvo Finansija je utvrdilo dodatne izvore finansiranja deficita, koji će se finansirati iz unutrašnjih i spoljnih izvora finansiranja, kroz hartije od vrednosti, spoljne kredite i grantove.

Član 22.A.4. određuje da se granica deficita može korigovati i ranije ako takvo prilagođavanje ima za cilj stabilizaciju projektovanog nivoa ukupnog duga značajno ispod granice duga. Finansiranje budžetskih deficita, prema fiskalnim pravilima, vrši se iz pozajmljivanja sredstava i jednokratnih prihoda KAP-a. Vlada je ispoštovala gore navedene uslove i za iste namene je planirala zaduživanje od 554,880,000€. Ovaj iznos je planiran za pokrivanje rashoda koji su bili veći od planiranih prihoda.

Analizirali smo obračun deficita, u Aneksu br. 1 GFI-a obelodanjivanja podataka u tabeli budžetskog deficita za 2023. godinu, i nismo utvrdili nikakve nedoslednosti.

Tabela 1- Obračun budžetskog deficita³ za 2023. godinu (u '000€)

	Početni budžet za 2023	Revidirani budžet za 2023	Ostvarivanje 2023 po GFI
1. Budžetski prihodi	2,884,136	2,884,136	2,854,102
Porezni prihodi	2,525,435	2,525,435	2,505,899
Porezne prijave	-76,380	-76,380	-61,277
Neporeski prihodi	261,200	261,200	266,881
od kojih: Koncesiona taksa	19,000 ⁴	19,000	25,980
od čega: Rudarska renta	30,150	30,150	26,722
Budžetska podrška iz grantova	85,500	85,500	67,500
Određeni donatorski grantovi	12,000	12,000	13,823
2. Budžetski troškovi	3,223,603	3,238,603	2,876,594
Plata i dodaci	745,528	745,528	766,557
Robe i usluge	493,546	493,546	423,728
Subvencije i transferi	1,100,284	1,100,284	1,078,206
Kapitalne investicije	819,948	819,948	554,433
iz kojih-Finansiranje redovnog budžeta	686,439	686,439	536,914
od čega - Kapitalni izdaci iz klauzule	133,509	133,509	17,519
Sredstva za likvidaciju KPA-a			
Rezerve	5,442	20,442	-
Plaćanje kamate	46,855	46,855	42,215
Donatorski grantovi	12,000	12,000	11,455
3. Opšti deficit/suficit	-339,468	-354,468	-22,492
4. Opšti deficit/suficit u % BDP-a	-3.45%	-3.60%	-0.23%
5. Rashodi izuzeti od fiskalnih pravila	133,509	133,509	75,420
Preneseni rashodi iz sopstvenih prihoda			57,900
Znakovi iz namenskih prijema KAP-a			
Sredstva za likvidaciju KPA-a			
Troškovi finansirani od strane investicione klauzule i KPA	133,509	133,509	17,519
6. Opšti deficit/suficit prema fiskalnom pravilu 5=4+3	-205,959	-220,959	52,928
7. Opšti deficit/suficit u % BDP-a	-2%	-2%	0.54%
8. Procenjeni bruto domaći proizvod	9,843,000	9,843,000	9,652,890

3 Za potrebe obračuna budžetskog deficita, grantovi, pozajmice i drugi primici nisu uključeni (namenski prihodi, otplate kredita od JP, jednokratno finansiranje od KAP-a i primanja od depozita.

4 U godišnjem finansijskom izveštaju, u tabeli budžetskog Deficita za 2023. godinu (početni budžet) pogrešno je prikazano kao vrednost od 17 mil. €.

Iz gornje tabele se vidi da je ukupan procenjeni deficit prema početnom i rebalansu budžeta bio -205,959,000€ ili -2% projektovanog BDP-a. Do kraja godine, prema realizaciji, ostvaren je suficit u iznosu od 52,928,000€ ili 0,54% BDP-a.

Granica budžetskog deficita je ispoštovana Zakonom o budžetu i rebalansom zakona o budžetu za 2022. godinu. Dok je budžetski suficit u odnosu na prethodnu godinu povećan sa 13,918,000€ na 52,928,000€ BDP-a, na šta je uticalo povećanje prikupljanje prihoda.

4. Državni dug i državne garancije

Državni dug Kosova se sastoji od unutrašnjeg duga, spoljnog/međunarodnog duga i državnih garancija. Državni dug je državni dug koji je izdao ili ugovorio poverilac u zemlji, dok spoljni dug označava državni dug izdat ili ugovoren putem međunarodnog sporazuma i/ili finansijskog sporazuma sa kreditorom sa sedištem u inostranstvu.

Republika Kosovo je počela da prima međunarodne dugove od 2009. godine, dok je od 2012. godine počela da prima unutrašnje dugove kroz izdavanje hartija od vrednosti.

Portfolijo državnog duga na kraju 2023. godine čine domaći dug i međunarodni dug, kao i dvije državne garancije⁵. Do sada, Republika Kosovo nema opštinski dug niti izdate opštinske garancije.

Državni dug je na kraju 2023. godine dostigao vrednost od 1,663,040,000€, što je u odnosu na prethodnu godinu zabeležilo pad od 90,160,000€ ili oko 5%. Smanjenje je rezultat smanjenja unutrašnjeg duga za 141,810,000€. U celini, opšti državni dug u odnosu na BDP je smanjen, što se odražava i na postotak duga i državnih garancija prema BDP-a, koji je smanjen na 17,5% u 2023. (2022. je iznosio 20%).

Prema Zakonu o javnom dugu br. 03/L-175, utvrđeno je da ni u kom slučaju iznos neplaćene glavnice opšteg duga ne sme biti veći od 40% BDP-a. Ministarstvo Finansija, rada i transfera (MFRT) za 2023. godinu u potpunosti je ispoštovalo dozvoljeni zakonski limit za ostvarivanje javnih dugova.

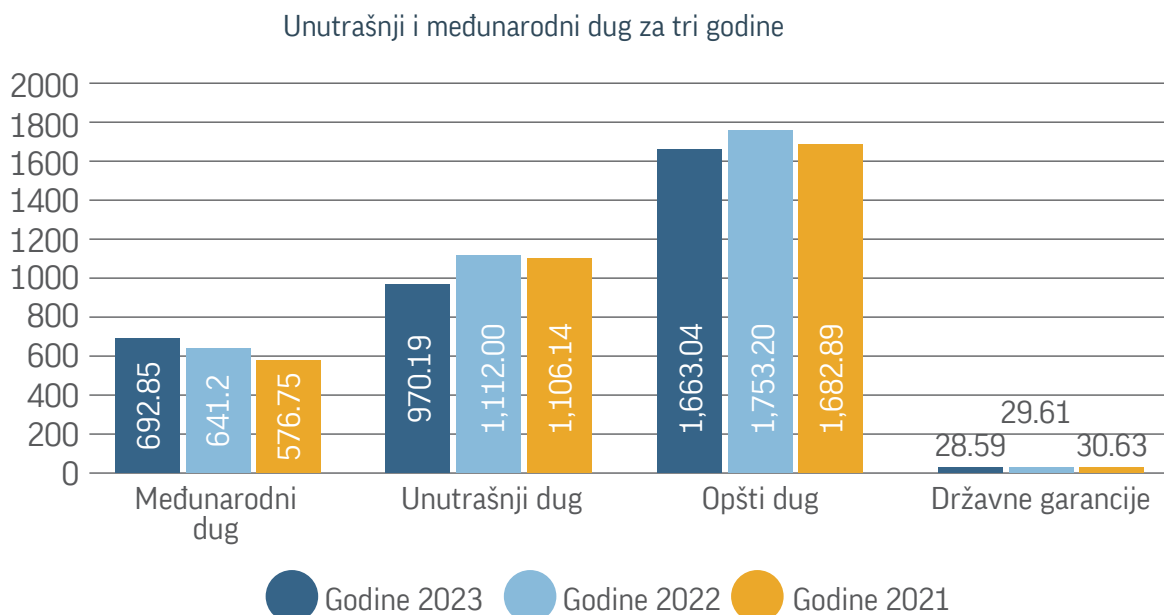
⁵ Državne garancije predstavljaju potencijalne obaveze i postaju stvarni dugovi samo u slučajevima kada javni subjekt ne plati garantovane ugovorne obaveze;

Tabela 2 - Unutrašnji i međunarodni dug u poslednje tri godine ('000 €)

Opis	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Međunarodni dug	692,850	641,200	576,750
Unutrašnji dug	970,190	1,112,000	1,106,140
Ukupni državni dug	1,663,040	1,753,200	1,682,890
Državne garancije	28,590	29,610	30,630
Državni dug i garancije (% BDP-a)	17.52%	20.04%	21.53%
BPV iz ASK	9,652,890	8,895,730	7,958,880

Državni dug se sastoji od 58% unutrašnjeg zaduživanja i 42% spoljnog zaduživanja. Vlada trenutno ima državne garancije u iznosu od 28,590,000€⁶.

Grafikon 1 - Unutrašnji i međunarodni dug (u milionima €)

Unutrašnji dug

Republika Kosovo je počela da dobija unutrašnji dug kroz izdavanje hartija od vrednosti od januara 2012. godine, ovaj dug predstavlja glavni katalizator u finansiranju budžetskog deficita.

Unutrašnji dug je na kraju 2023. godine iznosio 970,190,000€, a u odnosu na prethodnu godinu smanjen je za 141,810,000€ ili 14,6%.

⁶ Aktuelna garancija za gradski saobraćaj - Priština je u iznosu 4,59 miliona evra i garancija za drugu liniju Kredit za Fond za osiguranje depozita na Kosovu od 24 miliona evra.

Tabela 3 - Objava za nove emisije hartija od vrednosti ('000 u €)

Unutrašnji dug (neto)	2023 Godina
Dospeće	-248,491
Emisije	106,690
Nove emisije	-141,810

Tokom 2023. godine vrednost hartija od vrednosti koje su dospele bila je 248,490,000€, za refinansiranje je izdato 106,690,000€, dok je iz budžeta Kosova uplaćeno 141,810,000€, što znači da su ukupno nove emisije za 2023. godinu bile -141,810,000€.

Tabela 4 - Unutrašnji dug u poslednje tri godine ('000 u €)

Unutrašnji dug (neto)	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Nove emisije	-141,810	5,850	144,250
Stanje unutrašnjeg duga	970,190	1,112,000	1,106,140
Unutrašnji dug (% BDP-a)	10%	12,50%	14%

Pored komercijalnih banke⁷ koje su primarni akteri i Penzionog fonda kao primarnog učesnika, Hartije od vrednosti drže drugi fizički i pravni investitori (poslovna i fizička lica).

U 2021. godini emitovane su Obveznice za dijasporu sa rokom dospeća od 3 i 5 godina u iznosu od 10,430,000€, namenjene sunarodnicima, koje su imale za cilj usmeravanje sredstava dijaspore u produktivno finansiranje koje omogućava ekonomski razvoj zemlje.

Tabela 5 - Imaoci hartija od vrednosti ('000 u €)

Instrument	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Komercijalne banke	231,500	279,510	327,390
Penzijski fondovi	444,540	550,270	490,470
Javne institucije	216,600	213,560	228,370
Osiguravajuća društva	50,330	45,910	41,420
Ostalo	29,690	26,800	22,400
Ukupno	972,660	1,116,050	1,110,050

⁷ Prema Uredbi MFRT-CBK br. 01/2014 o primarnom i sekundarnom tržištu hartija od vrednosti Vlade Republike Kosovo.

Spoljni dug

Spoljni dug je na kraju 2023. godine iznosilo 692,850,000€, što je povećanje od 51,650,000€ ili 8% u odnosu na prethodnu godinu. Spoljni dug je pozajmljen radi finansiranja projekata iz oblasti obrazovanja, poljoprivrede, katastra, energetike, zdravstva, vode, prečišćavanja otpadnih voda, centralnog grejanja, bankarskog sistema, sanacije puteva i železnica, kao i budžetske podrške.

Tabela 6 - Spoljni dug u posljednje tri godine ('000 €)

Opis	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Ukupan spoljni dug	692,850	641,200	576,750
Centralna Vlada	652,050	564,190	532,300
Subordinirani dug	40,800	47,010	44,440
Spoljni dug (% BDP-a)	7,18%	7,46%	7,86%
BPV od ASK	9,652,890	8,895,730	7,958,880

Glavni međunarodni kreditori duga su Svetska banka preko MUR-a sa 36% učešća, Međunarodni Monetarni Fond (MMF) sa 11% učešća, Međunarodna Banka za Obnovu i Razvoj (IBRD) sa 13% učešća, Evropska unija (EU) sa 14% učešća i Evropska Investiciona Banka (EIB) sa 8% učešća.

Tokom 2023. godine u Skupštini je ratifikovano osam (8) kredita/finansijskih sporazuma, sa ciljem finansiranja projekata u oblasti životne sredine, energetike, saobraćaja, digitalizacije javne uprave, kao i reforme javnih finansija i ekonomskog rasta.

Najveće iznose povlačenja su ostvarili Međunarodna asocijacija za razvoj (IADF), Međunarodni monetarni fond (MMF), Evropska investiciona banka (EIB) i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD).

Do kraja 2023. godine budžetske organizacije za projekte finansirane iz međunarodnog duga povlaćene su sredstva iz kredita, u iznosu od 102,480,000€. Povlačenja iz direktnih kredita iznosila su 96,970,000€, dok su javna preduzeća povukla sredstva iz podzajmova Ministarstva finansija, rada i transfera u iznosu od 5,510,000€.

Tabela 7 - Ratifikovani zajmovi u 2023. (‘000 u €)

Zajam/Projekat	Poverilac	Datum sklapanja sporazuma	Valuta	Iznos	BO koja sprovodi	Status
Fond za otpornost i održivost 2023	MMF	23.08.2023	€	75,460	MFRT	Ratifikovano
2023 Kreditni aranžman na raspolaganju	MMF	07.06.2023	€	97,600	MFRT	Ratifikovano
Rehabilitacija železničke pruge 10B	EIB	21.12.2022	€	38.000	INFRAKOOS	Ratifikovano
Okvir zelenih gradova 2 Prozor 2 – Energetska efikasnost u javnim zgradama u Prištini	EBRD	12.04.2022	€	5,000	Opština Priština	Ratifikovano
Energetska efikasnost u javnim zgradama u Prizrenu	EBRD	10.05.2022	€	5,000	Opština Prizren	Ratifikovano
Solarni grejač Prištine	EBRD	20.12.2022	€	23.200	Termokos	Ratifikovano
Razvoj energetskeg sektora VII – Unapređenje prenosne mreže	KFW	29.12.2022	€	25,500	KOSTT	Ratifikovano
Reforma sistema socijalne pomoći na Kosovu	IDA	26.10.2021	€	47,000	MFRT	Ratifikovano

Nedostaci u korišćenju spoljnih kredita

Za 2023. godinu nepodizani iznos kredita je 569,580,000€. Prema aneksu 21.1 GFI BRK-a za otkrivanje spoljnog duga, za sedam (7) projekata/zajmova u ukupnoj vrednosti od 177,900,000€ ratifikovanih u periodu od 2016. do 2023. godine, nijedna finansijska sredstva nisu povučena.

Ratifikovani krediti koji nisu imali isplaćena sredstva do kraja 2023. godine :

1. Projekat prečišćavanja otpadnih voda u Prištini u iznosu od 66,000,000€, poverilac NATIXIS, realizator projekta je Ministarstvo ekonomije, godina ratifikacije sporazuma je 2017. (sa rokom do decembra 2026.godine);
2. Projekat razvoja otpadnih voda u Gnjilanu u iznosu od 11,000,000€, poverilac je EIB, realizator projekta je ME/Opština Gnjilane/RKV Hidromorava, godina ratifikacije sporazuma je 2020. (sa rokom do marta 2026.godine.);
3. Projekat za efikasne energetske mere u opštinama: Priština, Đakovica i Gnjilane, poverilac KFW, realizatori projekta su dotične opštine, u iznosu od 2,500,000€, godina ratifikacije sporazuma je 2016. (sa rokom od 30. maja 2021. godine);
4. Odgovor Kosova na projekat pandemije COVID-19 za MSP, poverilac EIB, realizator projekta je MFRT/FKKG, u iznosu od 40,000,000€, godina ratifikacije sporazuma 2021. (sa rokom završetka u januaru 2024.godine.);
5. Projekat kanalizacionog postrojenja Mitrovica, poverilac BEI, realizator projekta je opština Mitrovica, u iznosu od 19,800,000€, godina ratifikacije sporazuma 2021. (sa rokom završetka u decembru 2026. godine);
6. Projekat razvoja otpadnih voda Mitrovice, poverilac EBRD, realizator projekta je opština Mitrovica, u iznosu od 13,500,000€, godina ratifikacije sporazuma 2021. (sa rokom završetka u decembru 2026.godine.); i
7. Projekat Promocija i promocija mogućnosti za Vodnu Bezbednost, MUR poverilac koji realizuje projekat je MŽSPPI, u iznosu od 25,100,000€, godina ratifikacije sporazuma 2022. (sa datumom završetka novembar 2025.godine.).

Dok je za osam (8) novih kredita ratifikovanih 2023. godine u vrednosti od 316,760,000€, povučeno je 52,800,000€.

Ratifikovani krediti koji su imali kašnjenja u isplati sredstava do kraja 2023. godine :

Za deset (10) zajmova ratifikovanih tokom 2014. - 2020. godine, u iznosu od 193,538,000€, koji su imali krajnji rok tokom 2022-2023 godine, nivo isplate do kraja 2023. godine bio je samo 95,360,000€.

1. Projekat proširenja magistralnog puta M2 Miloševo-Mitrovica, realizator projekta je MŽSPPI, u iznosu od 18,120,000€, od kreditora FOZHN, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 14,010,000€, godina ratifikacije sporazuma 2014 (sa rok za završetak decembar 2022.godine.);
2. Projekat za autoput Priština-Mitrovica, realizator projekta je MŽSPPI, u iznosu od 14,490,000€, od kreditora FSZH, gde je nepodizani iznos zajma 9,310,000€, godina ratifikacije sporazuma 2014 (sa rok decembar 2022.godinu);
3. Projekat sanacije regionalnih puteva, realizator projekta je MŽSPPI, u iznosu od 29,000,000€, od kreditora EBRD, pri čemu je nepodizani iznos za ovaj kredit 20,580,000€, godina ratifikacije ugovora 2016 (sa rokom do avgusta 2023. godine);
4. Projekat osnaživanja finansijskog sektora, realizator projekta je MFRT/KGK fond, u iznosu od 22,300,000€, od kreditora ANZH, pri čemu je nepodizani iznos za ovaj kredit 400,000€, godina ratifikacije sporazuma 2020 (sa rokom do decembra 2023.godine.);
5. Projekat nekretnine i geoprostorne infrastrukture, realizator projekta je ME, u iznosu od 14,600,000€, od kreditora ANZH, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 14,030,000€, godina ratifikacije ugovora 2018 (sa datumom završetka avgusta 2023.godine.) ;
6. Projekat Konkurentnosti i spremnosti za izvoz, realizator projekta je MTI, u iznosu od 14,300,000€, od kreditora ANZH, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 5,060,000€, godina ratifikacije sporazuma 2018 (sa rokom do oktobra 2023. godine.);
7. Projekat digitalne ekonomije Kosova, realizator projekta je ME, u iznosu od 20,700,000€, od kreditora ANZH, gde je nepodizani iznos za ovaj zajam 7,620,000€, godina ratifikacije sporazuma 2018 (sa rokom do juna 2023.godine.);
8. Projekat rehabilitacije 10. železničke pruge, južni segment Elez Han - Kosovo, realizator projekta je MŽSPPI, INFRAKOS, u iznosu od 39,900,000€, od kreditora BEI, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 21,060,000€, god. ratifikacija sporazuma iz 2016. (sa rokom do decembra 2023. godine.);
9. Projekat za Vodnu bezbednost i zaštitu kanala, realizator projekta je Ibar Lepenac a.d. u iznosu od 15,000,000€, od kreditora ANZH, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 6,070,000€, godina ratifikacije sporazum 2017 (sa datumom završetka aprila 2022.godine.); i
10. Projekat izgradnje vodovoda za Opštinu Gračanica, realizator projekta je Opština Gračanica, u iznosu od 5,120,000€, od kreditora UniCredit, gde je nepodizani iznos za ovaj kredit 20,000€, godina ratifikacije sporazuma 2019 (sa rokom realizacije decembar 2022.godine.).

Tokom 2013-2017, Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija je razvilo projekat za digitalizaciju preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu, u iznosu od 4,931,000€. Za razvoj ovog projekta Ministarstvo finansija, rada i transfera je ugovorilo sporazum o mekom kreditu preko austrijske banke UniCredit Bank Austria i austrijske Vlade kao garanta, koji je 2014. godine ratifikovala Skupština Kosova, a platiće ga 30. septembra 2032. godine u ukupnoj vrednosti od 5,637,519€ (uključujući glavnica, kamatu, naknade). Međutim, predmetni projekat nije operacionalizovan i nisu ostvareni ciljevi ovog projekta e-obrazovanja i digitalizacije maturalnog ispita. Ministarstvo nije obezbedilo osnovnu opremu i hardversku i mrežnu infrastrukturu za potrebe ovog projekta. Razvijeni sistem nije uspeo da se sprovodi u školama zbog nedostatka potrebne opreme i pristupa mreži za korisnike.

Za navedene projekte, organizacije za sprovođenje odgovarajućih projekata svaka tri (3) meseca izveštavaju MFRT, kao i za iste, MFRT svakih šest (6) meseci izveštava Vladu o napretku realizacije ovih projekata. Uočili smo da su izveštaji implementacionih jedinica projekata formalni, a ne bukvalni, ne navode detaljno uzroke i prepreke koje se pojavljuju na terenu u realizaciji ovih projekata, da bi odrazile konkretne postupke na njihovom otklanjanju.

Sklapanje ugovora o kreditu i kašnjenje u povlačenju raspoloživih sredstava posljedica su lošeg planiranja, procesa eksproprijacije i nedostatka kapaciteta države da sredstva zaduživanja koristi blagovremeno i efikasno. Kao rezultat ovih nedostataka, Vlada neposredno plaća naknade za obaveze za ove neiskorištene kredite.

Neusklađenost vremenske dinamike između alokacije kredita i realizacije projekata, za devet (9) efektivnih zajmova koji obuhvataju godine ratifikacije 2016-2021, koji predviđaju tarife za obaveze za kreditna sredstva koja nisu povukli zajmoprimci, Vlada u 2023. je platio naknade za angažovanje u iznosu od 497,889€. U odnosu na prethodnu godinu, došlo je do povećanja naknada za angažovanje za 160,561€, ove naknade se i dalje plaćaju zbog kašnjenja u povlačenju sredstava.

Vredi napomenuti da je vrednost od 4.9mil.€ u obelodanjivanju državnog duga u godišnjem finansijskom izvještaju prikazana kao nepovučena vrednost iako je ovaj kredit poništen.

Državne garancije

Na kraju 2023. godine, porfolijo državnih garancija Republike Kosovo se sastoji od dve izdate državne garancije. Državne i opštinske garancije se tretiraju kao dug kada se izračunava indikator duga/BDP.

Garancija izdata tokom 2016. godine u iznosu od 10,000,000€, preko koje Republika Kosovo garantuje lokalnom javnom preduzeću Trafiku Urban za kredit pozajmljen od EBRD. Zajmoprimac je do kraja 2023. godine vratio iznos kredita u iznosu od 5,410,000€.

Krajem 2016. godine, Republika Kosovo je izdala još jednu državnu garanciju u iznosu od 24,000,000€, koja je stavljena na raspolaganje Kosovskom fondu za osiguranje depozita za drugu kreditnu liniju koju nudi EBRD. Ova sredstva iz druge kreditne linije su dostupna u slučaju da se ukaže potreba za isplatom.

Tabela 8 - Stanje državnih garancija ('000 u €)

Opis	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Državne garancije	28,590	29,610	30,630
Garancija EBRD za gradski saobraćaj-Priština	4,590	5,610	6,630
EBRD garancija za drugu kreditnu liniju za FSDK	24,000	24,000	24,000
Državne garancije (% BDP-a)	0,30%	0,33%	0,39%

Preporuke za Vladu

- Vlada mora obezbediti da se pre donošenja odluka o finansiranju projekata zaduživanjem izvrše detaljne analize i odgovarajuće pripreme u vezi sa projektima, kako bi se ta sredstva koristila što efikasnije; i
- Kašnjenja ili neuspeh u nepokretanju ili nesprovođenju projekata moraju biti predmet neposrednog pregleda sa organizacijama za sprovođenje dotičnih projekata, pri čemu se analiziraju uzroci i razlozi koji odražavaju preduzimanje konkretnih postupaka za njihovo smanjenje/eliminisanje kako bi se mogu se realizovati i rezultirati javnim dobrobitima za dobrobit građana.

Preporuke za Ministarstvo finansija, rada i transfera

- Na osnovu kvartalnih izveštaja Trezora, Ministarstvo u saradnji sa resornim ministarstvima mora rešavati sve izazove uočene u realizaciji projekata koji se finansiraju zaduživanjem. Ministarstvo treba da predloži Vladi odgovarajuće mere za prevazilaženje ovih izazova.

5. Analiza državnog budžeta

Podaci predstavljeni u Godišnjem Finansijskom Izveštaju Budžeta Republike Kosovo su odraz inicijalnih i konačnih projekcija budžeta za 2023. godinu, i kao rezultat primanja i isplata prema relevantnim budžetskim izdvajanjima.

Početne i konačne projekcije za prihode/primanja, prema Zakonu o Budžetskim Izdvajanjima br. 08/L-193, su bile u iznosu od 3,481,392,000€ i nisu se menjale tokom godine. Do realizacije prihoda/primanja za 2023. godinu bio je u iznosu od 2,865,640,000€ ili 82% završnog budžeta. U odnosu na realizaciju 2022. godine, prijemi su povećani za 237,080,000€ ili oko 9%.

Kretanja budžeta u potrošnji (u ukupnoj vrednosti od 133,609,000€) kroz Vladine odluke tokom godine, uticala su na pojedine budžetske organizacije, kod kojih je u pojedinim ekonomskim kategorijama i projektima budžet povećan, au nekim drugim smanjen. Ova budžetska kretanja proizilaze iz izdvajanja iz izmena prema ZUORJF u iznosu od 25,040,000€, nastavkom sopstvenih prihoda prenetih u iznosu od 92,413,000€ i promena za grantove utvrđene donatorima u iznosu od 16,156,000€.

Početni budžet za troškove iznosilo je 3,384,858,000€, dok je završni budžet bio u iznosu od 3,518,467,000€, koji je ostvaren u iznosu od 2,925,998,000€ ili 83% završnog budžeta. U odnosu na 2022. godinu, došlo je do povećanja troškova za 300,990,000€.

Detaljnije informacije o početnim planovima i konačnom budžetu prikazane su u sledećoj tabeli.

Tabela 9 - Konsolidovani pregled upoređenja budžeta sa ostvarivanjem (u '000€)

Br.	Budžetske stavke	Ostvarivanje	Prema Zakonu o konačnom budžetu	Prema Zakonu o budžetu br. 08/L-193 2023 godine
1	Direktni porezi	490,294	504,516	504,516
2	Indirektni porezi	2,076,882	2,097,299	2,097,299
3	Povratak	-61,277	-76,380	-76,380
4	Neporeski prihodi	266,881	261,200	261,200
5	Grantovi i pomoć	81,323	97,500	97,500
6	Finansiranje zaduživanja	-34,845	554,880	554,880
7	Ostala priznanja	48,382	42,377	42,377
Ukupno primljeno		2,865,640	3,481,392	3,481,392
1	Plate i dnevnice	767,305	770,094	745,528
2	Robe i usluge	397,978	476,026	459,410
3	Opštinski rashodi	28,779	34,170	34,136
4	Subvencije i transferi	1,079,450	1,160,817	1,100,284
5	Kapitalna rashodi	560,868	868,893	819,948

6	Rezerve	-	357	5,442
7	Interes	42,215	46,855	46,855
8	Ostalo	49,403	161,255	173,255
Ukupno plaćanja		2,925,998	3,518,467	3,384,858
Povećanje/smanjenje stanja u banci		(60,358)	(37,075)	96,534

Prema Zakonu br. 08/L-193 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2023. godinu, u kategoriji rashoda "Rezerve" budžetirano je 4,800,000€ za centralni nivo, koji su tokom godine raspoređeni kroz odluke vlade, uglavnom za dečije dodatke i porodilišta i za subvencionisanje drugih različitih socijalnih kategorija i 642,000€ kao budžet za kapitalne projekte za lokalni nivo.

Prema revidiranom Zakonu br. 08/L-213 sa izmenama i dopunama Zakona 08/L-193 o Budžetskim Izdvajanjima za budžet Republike Kosovo, Vlada je povećala limit potrošnje od 15,000,000€ iz fonda Svetske Banke (izvor finansiranja Zaduživanje (04) u kategoriji izdataka „Rezerve“ koji su raspoređeni za pomoć pri ekonomskom oporavku porodicama pogođenim elementarnim nepogodama i plate i zdravstvene naknade.

Dok je prema odlukama Vlade za finansiranje projekata informacionih tehnologija i finansiranje dečijih i porodiljskih dodataka izdvojeno 1,930,000€ iz Rezervnog fonda.

5.1. Analiza prihoda/primanja prema ekonomskim kategorijama

Projekcije za prihode, prema Zakonu o budžetu br. 08/L-193 za 2023. godinu, bile su u iznosu od 3,481,392,000€, dok je ostvarivanje bilo u iznosu od 2,865,640,000€. ili 82% njihovog planiranja. Pregled u nastavku pruža detaljnije informacije o početnom, konačnom budžetu i budžetskim trendovima u poslednje tri godine.

Tabela 10 – Primanje na osnovu izvora prema GFI/BRK (‘000 u €)

Primanja	Početni budžet	Konačni budžet	Ostvarivanje 2023	Ostvarivanje 2022	Ostvarivanje 2021
Direktni porezi	504,516	504,516	490,294	413,829	342,165
Indirektni porezi	2,097,299	2,097,299	2,076,882	1,870,248	1,664,685
Povraćaj	-76,380	-76,380	-61,277	-67,069	-58,912
Neporeski prihodi	261,200	261,200	266,881	256,532	236,116
Grantovi i pomoć	97,500	97,500	81,323	19,988	16,801
Finansiranje zaduživanja	554,880	554,880	-36,845	112,201	269,586
Ostala primanja	42,377	42,377	48,382	22,823	20,533
Ukupno	3,481,392	3,481,392	2,865,640	2,628,552	2,490,973

U odnosu na poslednje tri godine, postoji trend povećanja budžetskih prihoda. U odnosu na prethodnu godinu, ostvarenje primanja/prihoda je veće za 9% ili 237,088,000€, dok je u odnosu na 2021. godinu ostvarenje veće za 15%.

Direktni porezi

Direktni porezi se sastoje od četiri kategorije: porez na dobit preduzeća (PI), porez na dohodak fizičkih lica (PI), porez na imovinu (PI), kao i ostali porezi (kazne PAK-a). Realizacija direktnih poreza iznosila je 490,294,000€ ili 97% od iznosa planiranog godišnjim budžetom za ovu kategoriju prihoda.

Glavni izvor direktnih poreza bio je: porez na dohodak fizičkih lica sa 255,941,144€ ili 52%, porez na dobit preduzeća sa 184,864,272€ ili 38%, porez na imovinu sa 46,085,201€ ili 9%, i ostali porezi sa 3,403,383€ ili oko 1%. Od toga, porez na dohodak fizičkih lica i porez na prihod preduzeća naplatila je Poreska Administracija Kosova (PAK), dok su porez na imovinu naplatile opštine. U odnosu na 2022. godinu direktni porezi su povećani za 18%, dok su 43% u odnosu na 2021. godinu.

Realizacija poreza na imovinu za 2023. godinu veća je u odnosu na prethodnu godinu za 11,531,000€. U četiri opštine: Severna Mitrovica, Leposavići, Zvečani i Zubin Potoku, uopšte nisu ostvareni prihodi od poreza na imovinu. Neostvarivanje prihoda od poreza na imovinu u ovim opštinama je pojava koja se nastavlja iz godine u godinu, a to je zbog nesprovođenja važećih zakona i neizrade unutrašnjih uredba o porezu, tarifa i obaveza građana za usluge u javnom interesu.

Indirektni porezi

Glavni izvori indirektnih poreza su: porez na dodatu vrednost (PDV), carina, akcize i drugi indirektni porezi. Ukupno ostvarenje za ovu kategoriju prihoda je 2,076,882,000€ ili 99% iznosa planiranog godišnjim budžetom. Naplaćeni porez na dodatu vrednost iznosio je 1,365,587,236€ ili 66% od ukupne realizacije, akcize 554,990,496€ ili 27%. carinske takse 156,215,116€ ili 7%, i ostali indirektni porezi 89,966€. U odnosu na 2022. godinu, indirektni porezi su povećani za 206,634,000€ ili 11%, dok je u odnosu na 2021. povećanje za 412,197,000€ ili 25%.

Poreski povraćaj

Povraćaji poreza nastaju zbog iznosa koji su obveznici uplatili na iznos poreske obaveze. U slučaju izjednačavanja poreskog stanja sa PAK-om i Carinom, razlike se obračunavaju i kao takve se vraćaju različitim entitetima nakon razmatranja zahteva za povraćaj.

Budžetom je planiran iznos povraćaja u iznosu od 76,380,000€, dok su vraćeni iznosi do kraja godine iznosili 61,277,000€ ili 80% plana ili oko 2,4% naplaćenih poreza. Od toga, vrednost povraćaja od PAK-a je bila 59,337,000€, dok su 1,940,000€ povrati od Carine.

Vraćeni iznos direktnih i indirektnih poreza Carini Kosova odnosi se na povrate: akcize 134,000€, carine 534,000€, carinskog PDV 1,072,000€ kao i povraćaja ostalih carinskih taksi 200,000€, dok se prijave PAK-u iznosili su: PDV 57,971,000€, porez po odbitku 152,000€, porez na poslovanje 80,000€, korporativni porez 1,128,000€, kao i druge vrste poreza od 6,000€.

U poređenju sa 2023. godinom, poreski povraćaj su bile manje za 5,792,000 € ili 9%.

Neporeski prihodi

U kategoriju neporeskih prihoda spadaju sve vrste administrativnih i drugih poreza, razne vrste kazni, prihodi od inspeksijskih nadzora, korišćenja javne imovine, naknade za usluge, dozvole, zakupnine za javnu imovinu, koncesione poreze, rente rudarstva itd.

Neporeske prihode prikupljaju centralni nivo, lokalni nivo, nezavisne budžetske agencije i javna preduzeća.

Neporeski prihodi za 2023. godinu prema Zakonu o Početnom i Završnom Budžetu planirani su u iznosu od 261,200,000€. Od toga je na centralnom nivou planirano 154,600,000€, na lokalnom 53,900,000€, rudarske rente 30,200,000€, koncesione takse 19,000,000€ kao i prihodi od kamata 3,500,000€.

Ukupan iznos ostvarenja neporeskih prihoda tokom 2023. godine iznosio je 266,881,000€ ili 102% od plana. Od toga sa centralnog nivoa prikupljeno je 148,074,000€, dok je sa lokalnog nivoa 62,511,000€, realizacija od rudarske rente iznosila je 26,722,000€, od poreza na koncesiju 25,980,000€, kao i prihoda od kamata kredita za javna preduzeća. 3,594,000€.

Trend u posljednje tri godine pokazuje da su neporeski prihodi povećani za 10,349,000€ ili oko 4% u odnosu na 2022. godinu, odnosno za 30,765,000€ ili oko 13% u odnosu na 2021. godinu.

Grantovi i pomoć

Namenski grantovi donatora su sredstva koja se moraju koristiti u skladu sa uslovima sporazuma između Vlade i donatora. Ova sredstva se planiraju godišnjim budžetom i deo su opštih budžetskih prihoda za finansiranje različitih projekata.

Iznos grantova prema početnom Zakonu o Budžetu br. 08/L-193 o Budžetskim Izdvajanja za 2023 godinu, uključujući grantove za budžetsku podršku, planiran je u iznosu od 97,500,000€. Ista vrednost planirana je i završnim budžetom, dok je ostvarivanje bilo 81,323,000€ ili 83%.

Na kraju 2023. godine neutrošena sredstva donatora, akumulirana godinama, dostižu iznos od 16,177,000€. Neefikasnost korišćenja sredstava od strane donatora prema uslovima definisanim ugovorom, povećava rizik da će grantovi biti smanjeni u budućnosti.

Finansiranje od zaduživanja

Kao izvor finansiranja budžetskih plaćanja, Zakonom o Budžetu br. 08/L-193 o Budžetskim izdvajanjima za 2023. godinu, Vlada je planirala da finansira deo isplata iz pozajmica.

Primanja od zaduživanja po Zakonu br. 08/L-193 o Budžetskim Izdvajanjima za 2023 godinu planirani su u iznosu od 554,880,000€.

Spoljno zaduživanje planirano je u iznosu od 434,880,000€, dok je ostvareno 104,961,000€ ili 24% plana. Ovakva situacija se ponavlja godinama, jer za pojedine projekte sporazumi nisu ratifikovani u Skupštini, a aranžman zaduživanja je sklopljen pre stvaranja uslova koji obezbeđuju realizaciju ovih projekata, kao što su odgovarajuće studije i analize, rešavanje problema sa eksproprijacijom kako bi se sredstva koristila što efikasnije.

Unutrašnje zaduživanje planirano je u iznosu od 120,000,000€, dok je ostvareno 141,805,000€ ili 118% plana. Ovo je posledica pozitivnog salda banke, gdje kao rezultat postojanja likvidnosti nisu izdate hartije od vrednosti.

Ostala primanja

Ostali prihodi se sastoje od jednokratnog finansiranja KAP-a, otplate kredita od javnih preduzeća, namenskih prihoda i primanja od depozita.

Prema Zakonu o budžetu br. 08/L-193, planirani su ostali prijemi u iznosu od 42,377,000€, tokom godine nije bilo kretanja budžeta u ovoj kategoriji. Ovaj iznos se sastojao od: otplate kredita od javnih preduzeća u iznosu od 37,877,000€ i namenskih prihoda u iznosu od 4,500,000€.

Ostvarivanje ostalih primanja iznosila je 48,382,000€, od čega: otplata kredita javnih preduzeća 37,877,000€ ili 100% plana, namenski prihodi u iznosu od 5,958,000€ ili 132% od plana i primanja od depozite 4,547,000€.

5.2. Analiza troškova prema ekonomskim kategorijama

Završni budžet za opšte troškove iznosio je 3,518,467,000€, dok je ostvarivanje iznosilo 2,925,998,000€ ili 83% budžeta. U odnosu na 2022. godinu isplate su povećane za 300,990,000€, dok su u 2021. godini povećane za 547,258,000€.

Tabela 11 - Isplata u odnosu na prethodne dve godine ('000 €)

Opis	Početni budžet	Konačni budžet	Ostvarivanje 2023	Ostvarivanje 2022	Ostvarivanje 2021
Plate i dodaci	745,528	768,935	767,305	653,436	667,312
Robe i usluge	459,410	463,799	397,978	337,414	306,410
Opštinske usluge	34,136	34,168	28,779	25,952	25,287
Subvencije i transferi	1,100,284	1,157,938	1,079,450	1,065,195	842,570
Kapitalne investicije	819,948	857,004	560,868	422,579	423,941
Troškovi kamata	46,855	46,855	42,215	35,039	30,881
Rezerve	5,442	357	-		
Ostalo	173,255	189,411	49,403	85,394	90,473
Ukupno	3,384,858	3,518,467	2,925,998	2,625,009	2,378,740

U nastavku je prikazana realizacija rashoda po kategorijama kao i poređenja sa prethodnim godinama.

Plate i dodaci

U strukturi opštih budžetskih rashoda, oni su predstavljeni kao jedna od kategorija sa visokim procentom rashoda sa oko 26%. Budžet za 2023. godinu iznosio je 768,935,000€, dok su rashodi iznosili 767,305,000€ ili preko 99% budžeta. U odnosu na prošlu godinu, došlo je do povećanja rashoda za 113,869,000€, do čega je došlo zbog povećanja ukupnog broja zaposlenih na 1,456 zaposlenih.

Isplata zaposlenima koja je izvršena u nedostatku punog prisustva na poslu. Broj zaposlenih za ovu kategoriju zaposlenih bio je 107⁸, vrednost ovih isplata za 2023 godinu je 640,599€.

Roba i usluge

U opštoj strukturi budžetskih rashoda oni učestvuju sa oko 13%. Završni budžet za 2023. godinu iznosio je 463,799,000€, dok su troškovi bili 397,978,000€ ili oko 85% budžeta. U odnosu na prošlu godinu, došlo je do povećanja rashoda za 60,564,000€. Na ovo povećanje rashoda uticalo je povećanje

8 Radnici iz ministarstava: MI, MZP i MIPT

troškova putovanja u inostranstvo, kupovine knjiga i umetničkih dela, nabavke za državnu rezervu, izdataka za iznajmljivanje, goriva za vozila itd. U okviru ove kategorije troškova uključene su i isplate putem sudskih odluka koje su u odnosu na prošlu godinu zabeležile rast od 5,600,000€.

Glavne stavke u ovoj kategoriji koje obuhvataju većinu troškova su: ostale usluge ugovaranja sa 70,927,000€, medicinski materijal 61,714,000€, troškovi goriva i grejanja 27,910,000€, nabavka knjiga 514,000€, troškovi zakupa 11,495,000€ itd.

Opštinske usluge

Budžet za 2023. godinu iznosio je 34,168,000€, dok su rashodi iznosili 28,779,000€ ili oko 84% budžeta. Stavke koje uključuju ovu kategoriju su: struja, voda, otpad, centralno grejanje i fiksni troškovi telefona.

Subvencije i transferi

U strukturi opštih rashoda učestvuju sa oko 33%, što ujedno predstavlja kategoriju sa najvećim procentom rashoda. Budžet za 2023. godinu iznosio je 1,157,938,000€, dok su rashodi iznosili 1,079,450,000€ ili 93% budžeta. Povećanje troškova u ovoj kategoriji u odnosu na prošlu godinu iznosilo je 14,255,000€. Ovo povećanje se odrazilo na ove ekonomske kodove: subvencije za javna i nejavna lica, osnovne penzije, isplate za pojedinačne korisnike itd.

Glavne stavke u ovoj kategoriji, koje obuhvataju većinu troškova, su: subvencije za javna lica sa 185,393,000€, subvencije za nejavna lica sa 96,416,000€, osnovne penzije sa 200,228,000€, osnovne penzije za doprinose od 143,388,000€, veterani sa 77,341,000€ itd.

Uplate za upravljanje pandemijom Covid-19, iz ove kategorije ukupno, iznosile su 324,435,243€. Od toga 184,597,541€ iz paketa za ekonomski oporavak i nepredviđenih sredstava EU, a 139,837,702€ iz paketa za oporavak. Ovi troškovi su adresirani u sledeće pod poglavlje ovog izveštaja.

Kapitalne investicije

U strukturi opštih rashoda kapitalnih investicija učestvuju sa oko 19%. Završni budžet za ovu kategoriju je bio 857,004,000€, dok su troškovi bili 560,868,000€ ili 65% budžeta kapitalnih investicija. U odnosu na 2022. godinu, došlo je do povećanja rashoda za 138,289,000€.

Budžetska sredstva za kapitalne investicije namenjena su za finansiranje infrastrukturnih projekata, izgradnju autoputeva, lokalnih puteva, u oblasti obrazovanja, zdravstva, kulturnih i sportskih objekata, kao i drugih javnih usluga.

Kapitalni projekti se upravljaju kroz Program javnih investicija (PJI). Planiranje projekata u PJI treba da se vrši na odgovarajući način i da se odobri od strane rukovodilaca organizacija, na osnovu njihove

analize i razumnosti. Sa druge strane, MFRT odobrava ove zahteve BO na osnovu dokumenata predstavljenih u PJI u vezi sa razumnošću i obezbeđivanjem da su oni pod njihovom odgovornošću i nadležnostima.

Na ovaj nizak nivo realizacije uticalo je neblagovremeno pokretanje zahteva od strane jedinica organizacija koje traže, ili odugovlačenje procedura nabavke zbog žalbi operatera TRN. Takođe, neki od ugovora o radu su raskinuti zbog nerealizacije radova od strane ekonomskih operatera, nepravilnog upravljanja sprovođenjem ugovora i nerešavanja problema eksproprijacije ostaju izazov iz godine u godinu, jer zbog čega su produženi ugovoreni radovi.

Najmanja realizacija kapitalnih projekata uočena je u sledećim budžetskim organizacijama: Ministarstvo Ekonomije 11%, Ministarstvo Industrije, Preduzetništva i Trgovine 44%, Ministarstvo Zdravstva 49%, MŽSPPI 63%, Opština Kosovo Polje 41% i Opština Priština 42 % itd.

Niska realizacija kapitalnih projekata na centralnom nivou ishodilo je kao rezultat kašnjenja u izvođenju radova i usluga prema njihovom dinamičkom planu.

S druge strane, postoje slučajevi neplaćenih obaveza koje su prenete u narednu godinu, kao rezultat nedostatka budžetskih sredstava. Uplate putem sudskih odluka su zabeležile rast, što je pokazatelj da se budžetske organizacije suočavaju sa nedostatkom sredstava u ispunjavanju obaveza prema privrednim subjektima i drugim dužnicima.

Neispunjavanje obaveza budžetskih organizacija na vreme je ishodilo dodatnim troškovima za državni budžet zbog troškova sudskih (izvršnih) postupaka i troškova kamata. Uzimajući u obzir činjenicu da veliki deo ovih troškova čine kapitalne investicije, proizilazi da su mnogi projekti ostali nerealizovani jer su sredstva preraspodeljena za plaćanje ovih obaveza.

Međutim, u osam opština za 35 projekata ukupne vrednosti 4,732,277€ koristili su sredstva iz projekata za druge namene od onih za koje su planirani, a da nisu primenjivali procedure i kriterijume za prenos i preraspodelu budžetskih izdvajanja sa jednog kapitalnog projekta na drugom, bez dobijanja odobrenja od strane skupštine opštine.

Bilo je slučajeva da su opštine ušle u ugovorne obaveze potpisivanjem ugovora o radu za različite projekte bez dovoljno angažovanja sredstava:

- **Opština Prizren** je ušla u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, a pre svega projekat „Rehabilitacija i izgradnja asfaltnih puteva“ u iznosu od 3,470,000€, dok je obaveza iznosila svega 50,000€, i projekat „Rehabilitacija vodovodne mreže i ugradnja vodomera u selu Žur“ sa ugovorenom vrednošću od 2,497,919€, dok je zalog sredstava bio samo 50,000€;
- **Opština Uroševac** je ušla u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, kao u projektu „Rekonstrukcija puteva u selima Trn-Lubovc, Nerodime, Rakaj“ sa vrednošću ugovora od 1,000,000€, dok je obaveza bila 550,000€. Takođe, u projektu „Izgradnja infrastrukture turističkih naselja u selu Jezerc“ u vrednosti ugovora od 791,927€, za koji opština nije izdvojila budžetska sredstva;
- **Opština Mališevo** je ušla u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, kao što je u projektu „Izgradnja trga zajedno sa podvožnjakom i podzemnim parkingom u gradu“ u vrednosti od 8,277,887€, dok su budžetirana sredstva bila samo 1,950,000€. Drugi slučaj je projekat

„Izgradnja puteva, kanalizacije, atmosferske i gradske rasvete“ sa ugovorenom vrednošću od 1,099,942€, dok je budžet bio 590,000€;

- **Opština Peć** je ušla u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, kao na primer u projektima „Izgradnja vodovoda za sela Baranjskog luga“ sa ugovorenom vrednošću od 1,377,859€, dok je obaveza bila samo 200,000€, i „Izgradnja i asfaltiranje na putu Vari i Sykut-Bellopaq“ u vrednosti ugovora od 918,214€, dok je obaveza bila samo 50,000€; i
- **Opština Podujevo** je ušla u ugovorne obaveze bez dovoljno finansijskih sredstava, kao u slučaju „Nabavka materijala za održavanje zgrada“ u vrednosti ugovora od 119,131€, dok je obaveza bila samo 20,000€, a „Projektovanje projekti“ u vrednosti ugovora 140,000€, dok je budžetiran iznos 3,000€.

Troškovi kamata i druga plaćanja

Za ove kategorije ukupno je planirano 236,266,000€, dok su troškovi u iznosu od 103,074,000€ realizovani. Ovi rashodi se odnose na rashode kamata, otplate duga i podzajmova i povraćaj depozita.

Preporuke za Vladu

- **Obezbediti da planiranje kapitalnih projekata bude predmet analize kapaciteta organizacije da upravlja projektima u skladu sa početnim planovima. Pojačati kontrole u planiranju projekata i ostvarivanje budžeta kako bi se projekti realizovali na vreme i pratilo da li su izdvojena sredstva dovoljna i utrošena na projekte za koje su odobrena budžetom;**
- **Uspostaviti kontrolne mehanizme kako bi se sprečilo stupanje u ugovorne obaveze bez dovoljnog budžeta, analizirajući mogućnost povezivanja ISUFK sistema sa e-nabavkama; i**
- **Preko nadležnih ministarstava preduzeti dalje postupke za zaposlene koji nemaju produženje u radu, analizirati stvoreno stanje, proceniti sve mogućnosti za iznalaženje rešenja, te preduzeti postupke koje su u skladu sa zakonskim zahtevima.**

5.2.1. Neadekvatna klasifikacija troškova

Prema Finansijskom Pravilu br. 01/2013-Potrošak Javnog Novca, rashodi moraju biti u odgovarajućim šiframa, utvrđenim računovodstvenim planom. Isto tako, AU 19/2009 o planu računovodstva zahteva od glavnog administrativnog službenika i glavnog finansijskog službenika da obezbede da su sve transakcije registrovane u ISUFK u skladu sa strukturom plana računovodstva i klasifikacijama definisanim ovom AU.

Tokom 2023 godine uočene su neadekvatne klasifikacije troškova u iznosu od 25,139,272€ u 36 budžetskih organizacija. Od toga 11,129,100€ ili 44% na centralnom nivou (11 BO) i 14,010,172€ ili 56% na lokalnom nivou (25 opština).

U odnosu na prethodnu godinu, vrednost rashoda klasifikovanih u neadekvatne kategorije je povećana za 14,742,480€ ili preko 140% (u 2022. godini njihova vrednost je bila 10,396,792€). Najizraženije

povećanje je kod isplata izvršenih sudskim odlukama, pod uticajem BO i neadekvatnog budžetiranja troškova.

U sledećoj tabeli prikazane su neadekvatne klasifikacije troškova napravljene u različitim ekonomskim kategorijama.

Tabela 12 - Neadekvatna klasifikacija troškova po ekonomskim kategorijama

Pogrešna kategorija	Prava kategorija	Pod uticajem BO	Pogrešno planirano	Sudskim odlukama	Ukupno
Plate i dnevnice	Robe i usluge	0	0	23,078	23,078
Ukupne plate i dnevnice		0	0	23,078	23,078
Robe i usluge	Plate i dnevnice	0	38,930	1,662,311	1,701,241
	Subvencije i transferi	1,639,774	244,015	27,046	1,910,835
	Kapitalne investicije	1,485,072	425,017	962,874	2,872,963
Ukupno robe i usluge		3,124,846	707,962	2,652,231	6,485,039
Subvencije i transferi	Plate i dnevnice	0	0	343,184	343,184
	Robe i usluge	0	61,375	0	61,375
	Kapitalne investicije	7,855	0	0	7,855
Ukupne subvencije i transferi		7,855	61,375	343,184	412,414
Kapitalne investicije	Plate i dnevnice	0	0	5,732,736	5,732,736
	Robe i usluge	1,603,359	7,851,177	1,650,898	11,105,434
	Subvencije i transferi	537,004	227,857	615,710	1,380,571
Ukupno kapitalne investicije		2,140,363	8,079,034	7,999,344	18,218,741
Potpuna pogrešna klasifikacija za 2023		5,273,064	8,848,371	11,017,837	25,139,272

Kao u gornjoj tabeli, najviše pogodena neadekvatnom klasifikacijom je kategorija kapitalnih investicija sa 18,218,841€ ili 72%, zatim kategorija robe i usluge sa 6,485,038€ ili 26% i kategorija subvencije i transfera sa 412,414€ ili 2%.

Neadekvatna klasifikacija troškova je uglavnom uticalo nepravilno budžetiranje sa 8,848,371€ ili 35%, zatim isplate izvršene od strane Trezora putem sudskih/izvršnih odluka sa 11,017,837€ ili 44% kao i troškovi koje su izvršile same budžetske organizacije u pogrešnim ekonomskim kategorijama sa 5,273,064 € ili 21%.

U sledećoj tabeli su prikazane BO koji imaju najveću vrednost neadekvatnih budžetskih klasifikacija, sa sudskim odlukama i od troškova od strane samih budžetskih organizacija iz ove kategorije u pogrešne ekonomske kategorije.

Tabela 13 - Centralni nivo

Subjekt	Pogrešna kategorija	Odgovarajuća kategorija	Finansijska vrednost ⁹	Priroda rashoda
MŽSPPI	Kapitalne investicije	Robe i usluge	7,300,565€	Realizacija isplate troškova kamata primenjenih za kašnjenje u izvršenju naknade vrednosti ekspropisanog zemljišta na osnovu sudskih/izvršnih odluka ; plaćanja u vezi sa naknadom štete i izgubljene dobiti prouzrokovane postupkom eksproprijacije ; naknada štete koju je ministarstvo prouzrokovalo ekonomskom operateru, kao i plaćanje troškova kamata i drugih troškova postupka.
MONTI	Kapitalne investicije	Robe i usluge	1,312,353€	Nabavka opreme za sportske sale u školama preduniverzitetskog obrazovanja; nabavka opreme za zaštitu obrazovnih objekata za održivost i nabavka paketa; nabavka školskog pribora.
MIPT	Kapitalne investicije	Robe i usluge	600,424€	Subvencija mlečnih proizvoda.
SSK	Kapitalne investicije	Subvencije i transferi	270,224€	Naknada štete za lica uhapšena ili osuđena bez razloga.
MZP	Kapitalne investicije	Subvencije i transferi	214,750€	Nabavka građevinskog materijala za pojedine korisnike

⁹ Za osnovu su uzete vrednosti preko 200.000 evra

Tabela 14 - Lokalni nivo

Subjekat	Pogrešna kategorija	Odgovarajuća kategorija	Finansijska vrednost	Priroda rashoda
Opština Vučitrn	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	2,178,523€	Isplata za sudske odluke za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Priština	Kapitalne investicije	Robe i usluge	1,217,757€	Usluge hitnog održavanja i popravka u javnim prostorima; realizacija plana mobilnosti – obeležavanje biciklističkih staza; nabavka inventara za školske ustanove; nabavka knjiga za školske biblioteke; čišćenje reka itd
Opština Peć	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	937,769€	Isplata po sudskim odlukama za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Đakovica	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	790,206€	Isplata po sudskim odlukama za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Gnjilane	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	379,467€	Isplata po sudskim odlukama za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Kosovo polje	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	367,718€	Isplata za sudske odluke za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Dečane	Kapitalne investicije	Robe i usluge	308,550€	Snabdevanje nabavka i razne usluge.
Opština Orahovac	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	284,095€	Isplata po sudskim odlukama za naknadu jubilarnih zarada.
Opština Vitina	Kapitalne investicije	Plate i dodaci	253,717€	Isplata po sudskim odlukama za naknadu jubilarnih zarada.

Preporuke za Vladu

Kroz MFRT obezbediti efikasne kontrole u procesima budžetiranja kako bi se rashodi planirali u odgovarajućim ekonomskim kategorijama, u skladu sa zahtevima ZUORJF i MSRJS

5.3. Analiza troškova po funkcijama

Rashodi po funkcijama uključuju javne usluge, odbranu, javni red i bezbednost, ekonomske poslove, zaštitu životne sredine, stambene i društvene pogodnosti, zdravstvo, rekreaciju, kulturu i veru, obrazovanje i socijalnu zaštitu.

Tabela 15 - Isplata po funkcijama za tri godine ('000 €)

KF	Opis	2023. godina	2022. godina	2021. godina
01	Opšte javne usluge	429,725	472,062	277,401
02	Zaštita	98,135	48,822	91,802
03	Javni red i bezbednost	266,377	213,931	210,480
04	Ekonomska pitanja	499,052	409,194	358,492
05	Zaštita životne sredine	7,883	7,880	9,491
06	Stambene i društvene pogodnosti	50,554	46,952	39,303
07	Zdravstvo	298,441	238,150	275,780
08	Rekreacija, kultura i religija	80,416	54,068	60,712
09	Obrazovanje	395,099	346,711	340,335
10	Socijalna zaštita	708,698	666,960	602,693
	Ukupno¹⁰	2,834,380	2,504,730	2,266,488

Ukupni rashodi po funkciji iznosili su 2,834,380,000€, što je u odnosu na prethodnu godinu zabeležilo povećanje od 329,650,000€.

Kod većine rashoda po funkciji uočava se trend rasta rashoda iz prethodne godine, a najveći rast imale su privredne poslove sa 89,858,000€, zdravstvo sa 60,291,000€, red i bezbednost sa 52,446,000€ i obrazovanje sa 48,388,000€.

Rashodi po funkcijama prikazani su na osnovu ISUFK beleški. Iz analize troškova uočava se da postoje rashodi koji nisu pravilno klasifikovani prema funkciji. Najistaknutiji i ponovljeni slučaj je evidentiranje troškova od 80,036,714€ koji pripadaju odbrani dok su pogrešno evidentirani na opšte javne službe.

¹⁰ U ukupnom iznosu nisu uvrštene druga plaćanja: plaćanje duga, odobrenje kredita i povraćaj od deponovonaih sredstava

Preporuke za Vladu

Kroz MFPT, obezbeđujemo da se planiranje i ostvarivanje budžeta vrši prema relevantnim funkcionalnim kodovima tako da rashodi prikazuju svoje ispravno stanje prema računovodstvenom planu.

5.4. Analiza paketa ekonomskog oporavka

Troškovi za upravljanje pandemijom raspoređeni su kroz Program ekonomskog oporavka/oživljavanja i alocirani su posebnim šiframa u Računovodstvenom planu (00098 i 00099). Ova sredstva su opredeljena odlukama Vlade, prema ovlašćenjima Zakona o Budžetu za 2023. godinu, u cilju sprovođenja mera predviđenih ovim programom.

Za ovu namenu, u 2023. godini, budžetom je planirano ukupno 147,562,821€ sredstava, dok je utrošeno 141,351,434€ ili oko 96% planiranih sredstava.

Tabela 16 - Ukupne uplate sa kodove 00098 i 00099

Opis	Budžet 2023	Ostvarivanje 2023	Ostvarivanje 2022	Napredak 2023
Paket za ekonomski preporod (kod 00098)	141,181,102	140,724,960	254,170,426	99%
Paket za hitne slučajeve (kod 00099)	6,381,719	626,474	4,262,506	10%
Ukupno	147,562,821	141,351,434	258,432,932	96%

U odnosu na prethodnu godinu, došlo je do smanjenja budžeta za „Paket za ekonomski oporavak“ (00098) za 118,681.144€. Stopa ostvarivanja budžeta za ovaj paket za 2023. godinu bila je preko 99%. Što se tiče budžeta za „Hitni paket“ (00099), u odnosu na prethodnu godinu dolazi do smanjenja budžeta za 4,006,157€, dok je ostvarivanje budžeta za 2023. godinu iznosila 10%.

Preko 99% utrošenih sredstava u 2023. godini u okviru „Paketa za ekonomski oporavak“ (00098) utrošeno je na centralnom nivou, pri čemu je najveći deo rashoda realizovan za sledeće namene:

- Ministarstvo Finansija, Rada i Transfera (MFRT) je utrošilo 89,196,856€ ili oko 63%, iz kategorije subvencija i transfera za podršku poslovanju, zapošljavanje žena, podršku likvidnosti porodice itd.;
- Ministarstvo Ekonomije (ME) utrošilo je 32,598,748€ ili 23% za subvencionisanje električne energije za krajnje potrošače kako bi se smanjio uticaj povećanja tarifa za energiju;
- Ministarstvo Industrije, Preduzetništva i Trgovine je za realizaciju mere 2.1 “Subvencija investicionih kredita” utrošilo 6,684,218€ ili 5%. u programu za investicije i podršku preduzećima na Kosovu (KIESA);
- Ministarstvo Obrazovanja, Nauke, Tehnologije i Inovacija utrošilo je 5,867,980€ ili 4% za subvencionisanje nastavnog materijala za učenike 1-9 razreda;

- Ministarstvo za Zajednice i Povratak je utrošilo 2,989,861€ ili 2%, za sprovođenje mere 1.9 za podršku zapošljavanja lica iz nevećinskih zajednica; i
- Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta utrošilo je 2,500,000 € ili 2% za realizaciju mere 4.3 "Podrška kulturi i sportu", odnosno za pokriće iznosa garancije za organizaciju Mediteranskih igara 2030. godine.

Što se tiče lokalnog nivoa, iznos utrošenih sredstava "Paketa ekonomske revitalizacije" iznosilo je 369,672€ ili oko 0,26% ukupnih troškova ovog programa. Svrha trošenja sredstava uglavnom se odnosi na naknadu isplata osoblja (u sektoru zdravstva i socijalne zaštite) prema odlukama centralnog nivoa.

Izdaci iz hitnog paketa (00099), za upravljanje pandemijom Covid-19 - odnose se na sredstva izdvojena za potrebe Ministarstva zdravstva, a ostvarivanje budžeta iznosila je 10% iz ovog ministarstva.

Tabela 17 - Isplate iz „Paketa za ekonomski oporavak (kod 00098) prema ekonomskim kategorijama

Ekonomska kategorija	Budžet 2023	Ostvarivanje 2023	Ostvarivanje 2022	Napredak
Plata i dodaci	888,826	887,258	10,822,922	100%
Roba i usluge			9,887,961	
Subvencije i transferi	140,292,276	139,837,702	233,459,543	100%
Ukupno	141,181,102	140,724,960	254,170,426	100%

Iz kategorije "Subvencije i transferi" ostvareno je oko 99% budžeta utrošenog na "Paket za revitalizaciju privrede", dok je ostatak utrošenih sredstava realizovan iz kategorije "Plate i dodaci".

Tabela 18 - Uplate za upravljanje pandemijom Covid-19 - Hitni paket (00099) po ekonomskim kategorijama

Ekonomska kategorija	Budžet 2023	Ostvarivanje 2023	Ostvarivanje 2022	Napredak
Plata i dodaci	206,810	204,777	188,727	99%
Robe i usluge	5,574,371	292,547	3,733,330	5%
Subvencije i transferi			44,542	
Kapitalne investicije	600,537	129,150	295,907	43%
Ukupno	6,381,718	626,474	4,262,506	10%

Što se tiče isplata sa koda 00099 "Hitni paket", oko 47% rashoda ostvareno je iz kategorije "Robe i usluge", 33% iz kategorije "Plate i dodaci", kao i 21% iz kategorije "Kapitalne investicije".

5.5. Analiza subvencija javnih preduzeća iz državnog budžeta

Subvencija javnih preduzeća za 2023. godinu iznosila je 24,740,625 €. Subvencionisano je 17 javnih preduzeća, od kojih su šest (6) preduzeća na centralnom nivou, četiri (4) regionalna i sedam (7) preduzeća na lokalnom nivou. Najveći deo subvencija realizovan je iz državnog granta u iznosu od 19,644,844€ ili 79.40%, iz Fonda za razvoj severnih opština u iznosu od 4,773,878€ ili 19.30% i iz sopstvenih prihoda opština u iznosu od 321,904 € ili 1.30%.

Iz analize orijentacije subvencija može se uočiti da je 97% subvencija bilo za finansiranje centralnih JP, dok je ostatak bio za regionalne (1%) i lokalne (2%) JP.

U nastavku smo predstavili svrhu subvencije za neka od centralnih javnih preduzeća kao primaoca većine subvencija, i to:

- Subvencionisanje NP Trepča - bilo je za finansiranje operativnih troškova kao što su: plate radnika, struja, nafta, nabavka materijala i opreme za napredak proizvodnje, održavanje i servisiranje opreme/mašina, nabavka alata za rad itd.;
- Subvencionisanje Operatora sistema električne energije, prenosa i tržišta Kosova (KOSTT) - trebalo je da pokrije troškove preusmeravanja električne energije u severnim opštinama prema odluci vlade br. 39/180;
- Subvencija JP Trainkos - bila je za operacionalizaciju linija odobrenih za prevoz putnika tokom petogodišnjeg fiskalnog perioda 2023-2027, kao i za finansiranje ostalih operativnih troškova preduzeća kao što su: plate, pristup staze, za gorivo itd.; i
- Subvencija JP Infrakos - bila je za finansiranje operativnih troškova kompanije kao što su: plate, struja, obaveze prema PAK-u itd.

Takođe, svrha subvencioniranja drugih regionalnih i lokalnih JP-a je uglavnom bila pokrivanje njihovih operativnih troškova. Organizacije sa najvećim učešćem realizovanih subvencija bile su MFRT (48%) i ME 46%.

U nastavku su prikazana subvencionisana javna preduzeća prema izvornom fondu, nivou i budžetskoj organizaciji finansiranja.

Tabela 19- Subvencionisanje javnih preduzeća

Br.	Organizacija finansijskog budžeta	Profitabilno javno preduzeće	Resursni fond			Ukupno
			Fond za razvoj severnih opština (FB-8)	Vladin fond (FB 10)	Opštinski prihodi (FB 21&22)	
Centralna javna preduzeća						
1	MFPT	KOSTT a.d	4,773,878	7,106,368		11,880,246
2	Ministarstvo Ekonomije	Trepča a.d		9,090,569		9,090,569
3	MŽSPPI &ME	Trainkos a.d		1,742,506		1,742,506
4	Ministarstvo Ekonomije	Infrakos a.d		1,091,536		1,091,536
5	Ministarstvo Ekonomije	Nova energetska kompanija Kosova		63,179		63,179
6	Opština Mitrovica	Ibar Lepenac a.d			47,790	47,790
Ukupno			4,773,878	19,094,158	47,790	23,915,826
Regionalna javna preduzeća						
1	Ministarstvo Ekonomije	RKV Hidroregjioni Jugor a.d		114,018		114,018
2	Ministarstvo Ekonomije	Hidromorava a.d		73,629		73,629
3	Ministarstvo Ekonomije	RKV Priština a.d		57,339		57,339
4	Opština Podujevo	RKV Pastrimi a.d			20,640	20,640
5	Opština Mitrovica	RKV Mitrovica a.d		5,700		5,700
Ukupno				250,686	20,640	271,326
Lokalna javna preduzeća						
1	Ministarstvo Ekonomije	Gradska toplana		300,000		300,000
2	Opština Gnjilane	Pijaca a.d			113,474	113,474
3	Opština Istok	Autobuska stanica Istog a.d			50,000	50,000
4	Opština Mitrovica	Autobuska stanica Mitrovica a.d			50,000	50,000
5	Opština Obilić	Kastrioti a.d			30,000	30,000
6	Opština Glogovac	Autobuska stanica Glogovac a.d			10,000	10,000
Ukupno				300,000	253,474	553,474
Opšti ukupan iznos			4,773,878	19,644,844	321,904	24,740,626
% finansiranja po fondovima			19%	79%	2%	100%

6. Pregled o imovine u gotovom novcu i bilansa fondova

Stanje gotovine na kraju godine obuhvata neutrošene iznose sredstava sa: novca na glavnom računu, fonda za razvoj poverenja, gotovine u tranzitu, kvota u međunarodnim finansijskim institucijama (INF), računa diplomatskih misija Republike Kosovo, gotovina (gotovina) i otvoreni avansi.

Sredstva za posebne namene sastoje se od : Namenskih donatorskih grantova, vlastitih prenesenih prihoda, poverilačkog fonda za razvoj, namenskih prihoda, ostalih (uglavnom raznih vrsta depozita), energetske grantova EU i sredstava koja nisu potrošena zaduživanjem tokom 2023. godine i preneti u 2024. godini.

Vlada upravlja sredstvima kroz korišćenje jedinstvenog računa trezora (JRT). Većina računa se čuva u Centralnoj Banci Kosova (CBK). Ukupan iznos gotovine na računu budžeta Republike Kosovo na dan 31. decembra 2023. godine bio je 385,375,000€.

Tabela 20 - Izveštaj o gotovini i bilansu stanja (‘000 u €)

Bankovni računi državnog budžeta	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Centralna banka Kosova	345,232	419,664	423,322
Kvota u MIF	8,395	8,210	3,734
Poverilački razvojni fond	3,566	3,256	2,636
Novac u tranzitu	22,894	10,845	6,946
Novac na računima diplomatskih misija	3,899	2,527	2,068
Gotovina (kasa)	1,389	1,233	3,484
A. Ukupno: finansijska imovina u PG	385,375	445,734	442,189
Stanje sredstava	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Određeni žiranti donatora	17,472	15,505	15,818
Sopstveni prihodi preneti u CJ	3,027	2,584	1,436
Sopstveni prihodi preneti u NL	81,387	90,005	80,078
Poverilački fond za razvoj	3,510	7,974	7,354
Namenski prihodi	3,431	2,285	467
EU grantovi (nepredvideni) za energiju	22,740	-	-
Ostali prihodi	29,262	24,807	19,812
Neutrošena sredstva od zaduživanja	6,226	16,751	5,131
B. Sredstva posebne namene	167,056	159,911	130,095
C. Neraspoređeno	218,320	285,824	312,094
Ukupna sredstva (B+C)	385,375	445,734	442,189

Stanje tekućih računa u CBK je 345,232,000€ ili 90% ukupne gotovine. U odnosu na prethodnu godinu, gotovina je na kraju 2023. godine smanjena za 74,432,000€.

Prenos sopstvenih prihoda kao neutrošenih prihoda lokalnog nivoa, u odnosu na druge godine koje su imale rast, u 2023. godini je zabeležilo pad, koji je u odnosu na prethodnu godinu iznosilo 8,618,000€. Takođe, neutrošena sredstva od zaduživanja u odnosu na prethodnu godinu imala su značajan pad u iznosu od 10,525,000€.

7. Kapitalne nefinansijske imovine, ne-kapitalne i zalihe

Uredba MF br. 02/2013 o Upravljanju Imovinom u Budžetskim Organizacijama obavezuje sve organizacije da vode registre nefinansijske imovine da ih stalno obnavljaju ili ažuriraju, u zavisnosti od novih kupovina/nabavki ili sistematskog pregleda njihovog stanja korišćenja. Nefinansijska imovina prema računovodstvenoj klasifikaciji se deli na:

- Kapitalne imovine koja imaju rok upotrebe duži od jedne godine, imaju finansijsku vrednost preko 1,000€ i vlasništvo i kontrola beneficija ostaje na BO;
- Ne-kapitalne imovine koja imaju korisni vek upotrebe duži od jedne godine, imaju finansijsku vrednost manju od 1,000€ i vlasništvo i kontrola beneficija ostaju na BO; i
- Zaliha ili rezervna oprema i kancelarijski materijal.

Upravljanje imovinom se vrši kroz dva centralizovana sistema: računovodstveni registar ISUFK kao integrisani sistem u okviru MFRT-a, gde se evidentiraju, održavaju, procenjuju i izveštavaju kapitalna imovina u vrednosti od preko 1,000€, kao i sistem/aplikacija "E- imovina" koji je integrisani sistem u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, gde sve budžetske organizacije moraju da evidentiraju, upravljaju i izveštavaju o nekapitalnoj imovini ispod 1,000€ i rezervnim zalihama/opremi i kancelarijskom materijalu.

Rezultati revizije pokazuju da obelodanjivanja nefinansijske imovine u 2023. godini nisu pružila dovoljnu sigurnost da budžetske organizacije imaju potpune kontrole i nadzor nad njihovom imovinom i upravljanjem. Takođe, podaci o nefinansijskoj imovini u sistemima za upravljanje imovinom u ISUFK i e-imovini su nepotpuni. Ista praksa upravljanja imovinom se nastavlja i u institucijama na centralnom i lokalnom nivou, iako sa poboljšanjem u odnosu na prethodnu godinu, iako su date preporuke za poboljšanje upravljanja i dodavanje kontrola nefinansijske imovine.

Budžetske organizacije su predstavile različite vrednosti imovine u pojedinačnim GFI, brojke koje su zatim konsolidovane u GFI. U slučaju revizije pojedinačnih iskaza, uočene su nedoslednosti između prijavljenih cifara i revidiranih vrednosti.

Tabela 21 - Kapitalna i nekapitalna nefinansijska imovina kao i zalihe

Imovina	Institucije	Vrednost imovine u GFI-BRK	Prema reviziji	Potcenjeno neto
Kapitalna imovina preko 1,000€	Centralni nivo	3,168,410,661	3,130,685,225	37,725,436
	Lokalni nivo	6,627,512,643	6,684,015,095	(56,502,452)
Kapitalna imovina ispod 1,000€	Centralni nivo	36,856,693	37,267,204	(410,511)
	Lokalni nivo	23,286,735	24,373,138	(1,086,403)
Inventar	CN+LN	39,708,579	40,236,227	(527,648)
Ukupno		9,895,775,311	9,916,576,889	(20,801,578)

Nefinansijska imovina ukupno je potcenjena u neto vrednosti od 20,801,578€, od čega je imovina preko 1,000€ potcenjena za 18,777,016€, imovina ispod 1,000€ je potcenjena za 1,496,914€, dok je potcenjena vrednost akcija 527,648€.

U 2023. godini dolazi do značajnog smanjenja neto vrednosti greške na nivou nefinansijskog kapitala i nekapitalne imovine. Međutim, stanje imovine je netačno prijavljeno, pošto je ukupna neto potcenjivanje bila 20,801,578€ (u 2022. neto potcenjivanje je bila 55,865,029€).

Centralni nivo

Iz pojedinačnih revizija utvrđeno je da su neke budžetske organizacije u registre uključile imovinu koja ne ispunjava kriterijume za upis u njihove registre, i kao rezultat toga, neto vrednost prikazana u GFI-BRK je precenjena od strane 37,314,925€. Najveći uticaj je bila precenjena sredstva u MŽSPPI za 38,639,029€, i uglavnom potcenjivanje nekih drugih centralnih institucija kao što su (Ministarstvo zdravstva za 530,060€, Ministarstvo Kulture za 1,036,802€ i Ministarstvo Pravde za 492,606€). Razlozi za ove velike razlike dolaze uglavnom iz sledećih razloga:

- Neispravnost unutrašnjih kontrola;
- Neadekvatna kompetentnost odgovornih službenika u registraciji imovine; i
- Nepravilna primena stopa amortizacije.

Uočene greške ili nedoslednosti u stanju kapitalne i ne-kapitalne imovine dovele su do precenjivanja ili potcenjivanja imovine u 13 organizacija na centralnom nivou, uključujući devet (9) ministarstava i četiri (4) nezavisne agencije.

Rezultati revizije su pokazali da su kontrole i upravljanje imovinom praćene nekim nedostacima, a to su uglavnom:

- Nepoštovanje procedura za otplatu imovine (kao što su buduća ulaganja) iz registara i neregistracija na korisnika;
- U šest (6) institucija¹¹ nije izvršeno usaglašavanje podataka između godišnjeg izveštaja o popisu i opšteg registra imovine, dok u pet (5) institucija¹² proces popisa nije obavljen na vreme, izvršen je delimično ili nije sprovede uopšte;
- U četiri (4) nezavisne institucije¹³ nije korišten sistem e-imovine;
- U pet (5) institucija je bilo nedostataka u registraciji imovine u odgovarajućim klasama, uključujući sledeće investicije;
- U tri (3) ministarstva je imao neadekvatnu klasifikaciju i pogrešnu primenu stopa amortizacije; i
- U jednom ministarstvu otuđena imovina se vodi u imovinskim registrima.

Lokalni nivo

Iz pojedinačnih revizija je utvrđeno da neke opštine nisu uključile deo imovine u svoje registre, i kao rezultat toga, vrednost imovine prikazane u GFI-BRK je potcenjena za 57,588,855€. Opštine koje su imale najveći uticaj na ovu grešku su opština Dečane sa potcenjenim iznosom od 49,010,000€, opština Leposavić sa potcenjenim iznosom vrednošću od 2,783,678€, Podujevo sa 1,541,210€ i opština Vučitrn sa 2,139,532€.

Od ukupno 38 revidiranih opština, njih 15 je precenilo/potcenilo prikazanu imovinu, odnosno 39,5% revidiranih opština nije pravilno prikazalo kapitalnu i nekapitalnu imovinu.

Nedostaci u kontrolama i upravljanju koji se najčešće susreću tokom revizije imovine u opštinama su:

- U pet (5) opština nije izvršeno usaglašavanje podataka između godišnjeg izveštaja o popisu i opšteg registra imovine, dok u šest (6) opština proces popisa nije obavljen na vreme, izvršen je delimično ili nije uopšte sprovedeno; i
- U sedam (7) opština bilo je nedostataka u registraciji imovine u odgovarajućim klasama, uključujući i sledeće investicije.

Zalihe za centralni i lokalni nivo

Zalihe ili rezervna oprema i kancelarijski materijal prema GFI-BRK iznose 39,708,579€, dok su prema pojedinačnim revizijama bili 40,236,227€ uz potcenjivanje od 527,648€. Neto potcenjivanje zaliha dolazi uglavnom kao rezultat netačnog izveštavanja od strane opštine Štimlje sa potcenjivanjem od 499,330€ i potcenjivanja od strane Ministarstva Finansija u GFI/BRK od 81,121€, dok je Fond zdravstvenog osiguranja imao precenjene vrednosti od € 18,320€ i Opština Obilić od 34,000€ itd.

¹¹ MFRT, MKOS, MZP, ME, MUP i CIK

¹² MIPT, MI, KBUKS, FZO i SSK

¹³ ACVK, RUE, KAP i AVNU

Preporuke za Vladu

- Vlada, preko MFRT-a, mora obezbediti potpuno funkcionisanje unutrašnjih kontrola i povećati kompetentnost osoblja odgovornog za registraciju imovine kako bi registri imovine bili predstavljeni na pravičan način. Takođe, Vlada, preko Ministarstva Finansija (Trezora), u slučaju prenosa imovine sa jedne organizacije na drugu, treba da primeni neophodne procedure koje obezbeđuju da se imovina prenese i registruje na njenog korisnika; i
- Vlada mora obezbediti korišćenje aplikacije e-imovine od strane svih budžetskih organizacija.

8. Potraživanja

Potraživanja (PT) uključuju iznos prava budžetskih organizacija prema strankama za pružanje usluga kao rezultat njihove aktivnosti. Ovi računi potiču od fakturisanih i nenaplaćenih iznosa. BO su obavezne da prikupljaju PT u realnom vremenu, zbog činjenice da starost ovih računa otežava naplatu i rizikuje finansijske gubitke za BO.

Potraživanja predstavljaju važnu stavku za potrebe finansijskog upravljanja. BO koje prikupljaju prihode dužne su da vode evidenciju o fakturisanim i nenaplaćenim iznosima koji služe kao osnova za finansijsko izveštavanje. Dok se evidencije uglavnom vode ručno, onda se konsoliduju i za potrebe finansijskog izveštavanja organizacija i za konsolidovane finansijske izveštaje.

Ukupna prikazana vrednost računa potraživanja u pojedinačnim finansijskim izveštajima i GFI-BRK iznosila je 918,025,967€ (od čega 669,401,679€ sa centralnog nivoa i 248,624,288€ sa lokalnog nivoa). Dok, prema reviziji, vrednost računa potraživanja je 920,439,554€, uz potcenjivanje od 2,413,587€ (potcenjivanje je bilo za 2,194,854€ na lokalnom nivou i 218,733€ na centralnom nivou).

Na osnovu GFI-a 2023, vrednost potraživanja u odnosu na prethodnu godinu je povećana za 76,927,603€ ili oko 9% u odnosu na prethodnu godinu. Takođe, tabela pokazuje trend povećanja potraživanja tokom godina. To pokazuje da javne institucije nisu preduzele odgovarajuće mere za naplatu neplaćenih dugova.

Tabela 22 - Pregled potraživanja u poslednje tri godine

Potraživanja	Prema reviziji iz 2023	Prema GFI - BRK		
		2023	2022	2021
Centralni nivo	669,620,412	669,401,679	607,974,066	564,294,945
Lokalni nivo	250,819,142	248,624,288	232,972,067	213,753,695
Ukupno	920,439,554	918,025,967	840,946,133	778,048,640

Potraživanja na centralnom nivou

Vrednost potraživanja prikazanih u GFI za 2023. godinu sa centralnog nivoa je bila 669,401,679€, dok je prema reviziji ova vrednost bila 669,620,412€, odnosno sa potcenjenom od 218,733€. Ni ove godine poduzete postupke za njihovo konkretno predstavljane nisu bile dovoljno efikasne.

Ukupna vrednost potraživanja za centralni nivo je oko 87,4% koju čine Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT) u iznosu od 585,333,167€, Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRM) u iznosu od 39,799,219€ ili 6% i Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) u iznosu od 23,159,864€ ili 3,5%. U odnosu na prethodnu godinu, potraživanja na centralnom nivou karakteriše trend rasta od oko 10%, za razliku od prošle godine gde je rast iznosio oko 8%.

U nastavku su prikazana ministarstva koja su iskazala potraživanja u netačnim vrednostima u godišnjim finansijskim izveštajima (razlike između finansijskih izveštaja BO i vrednosti prema reviziji):

- Ministarstvo Finansija, Rada i Transfera je potcenilo račune potraživanja u iznosu od 225,281€ kao rezultat neprijavlivanja od strane Finansijsko-obaveštajne jedinice; i
- Ministarstvo Unutrašnjih Poslova je precenilo potraživanja od 6,550€, nakon što su predstavljene i sudske kazne.

Potraživanja na lokalnom nivou

Vrednost potraživanja prikazanih u GFI za 2023. godinu za 38 opština je bila 248,624,288€, dok je prema reviziji ova vrednost bila 250,819,142€, uz potcenjenu vrednost od 2,194,854€.

Potraživanja na lokalnom nivou se sastoje od poreza na imovinu, poreza na zgrade, građevinske dozvole, zakupnine i drugo. U ukupnim potraživanjima, za lokalni nivo, opština Priština učestvuje sa 30%, Opština Peć sa 9%, Opština Prizren sa 9%, Opština Uroševac sa 7% itd. U odnosu na prethodnu godinu, potraživanja na lokalnom nivou karakteriše trend rasta od oko 7%, za razliku od prošle godine gde je rast iznosio 9%.

U nastavku su prikazane opštine koje su potcenile PT u pojedinačnim finansijskim izveštajima (razlike između godišnjih finansijskih izveštaja BO i vrednosti prema reviziji):

- Opština Gračanica za 1,418,635€, kao rezultat nepotpunog prikaza dugova nenaplaćenih od poreza za obavljanje delatnosti iz prethodnih godina;
- Opština Mališevo za 862,528€, kao rezultat neizdavanja beleški od Protax-a za fakturisane i nenaplaćene iznose za porez na imovinu zemljišta i parcela za period 2019-2023;
- Opština Uroševac za 38,868€, kao rezultat neotkrivanja neplaćenih rata za građevinske dozvole i potcenjivanja računa od 1,483€ za obezbeđivanje opštinske imovine.

U nastavku su prikazane opštine koje su precenile PT u pojedinačnim finansijskim izveštajima (razlike između finansijskih izveštaja BO i vrednosti prema reviziji):

- Opština Uroševac za 87,625€, zbog činjenice da tokom revizije nisu obezbeđeni dokazi za prikazanu vrednost računa u finansijskim izveštajima;
- Opština Suva Reka za 20,562€, i Opština Kosovo Polje za 2,971€, zbog poreskog opterećenja imovine koja je bila u vlasništvu opštine; i
- Opština Štimlje za 15,500€, pošto tokom revizije nije pružila adekvatne dokaze koji daju Opštini pravo da prikupi ova sredstva, kao i precenjivanje računa od zakupnine za korišćenje imovine.

Gore navedeni problemi su nastali kao rezultat nefunkcionisanja odgovarajućih kontrola u vođenju evidencije računa potraživanja i njihovom pravilnom izveštavanju u finansijskim izveštajima.

Preporuke za Vladu

Vlada u koordinaciji sa MFRT i MALS treba da obezbedi održivu i efikasnu strategiju naplate potraživanja kroz ponovnu procenu postojećih mehanizama za njihovu naplatu. Takođe, potrebno je obezbediti potpuno i tačno izveštavanje i konsolidaciju računa potraživanja, kao i analizirati njihovu strukturu, staž i verovatnoću naplate ovih potraživanja.

9. Neplaćene i potencijalne obaveze

Neplaćene obaveze

Neplaćene obaveze predstavljaju primljene račune za izvršene radove/usluge od strane ekonomskih operatera, a koje nisu plaćene. Zbog upotrebe gotovinskog računovodstva, stanje neplaćenih obaveza se može iskazati samo u finansijskim izveštajima, tim više kada ovakav pristup prikupljanja informacija van ISUFK-a ostavlja prostor za moguće greške u izveštavanju ili njihovom odvijanju.

Zakon o budžetu i podzakonski propisi za trošenje javnog novca ograničavaju ulazak BO u obaveze, jer su oni dužni da naruče robu/radove (narudžbenicu) samo kada ima raspoloživih sredstava. Ali tako nešto se ne poštuje svaki put.

Neplaćene obaveze prema GFI-BRK iznose 158,650,800€, dok prema reviziji iznose 158,323,150€, kao rezultat ovoga imamo precenjivanje od 327,650€. U odnosu na prethodnu godinu prema GFI-2023 obaveze su povećane za 8,954,176€ ili oko 6%.

Tabela 23 - Neplaćene obaveze u poslednje tri godine

Neplaćene obaveze	Prema reviziji iz 2023	GFI-BRK 2023			Upoređenje 2023 - 2022/ u %
		2023	2022	2021	
Centralni nivo	131,822,101	131,979,380	129,409,700	160,214,465	2%
Lokalni nivo	26,501,049	26,671,420	20,286,924	30,558,368	31%
Ukupno	158,323,150	158,650,800	149,696,624	190,772,833	6%

Neplaćene obaveze centralnog nivoa

Prema reviziji, vrednost neplaćenih obaveza u odnosu na GFI-BRK na centralnom nivou je precenjena za 157,279€.

Najizraženije povećanje obaveza došlo je u Ministarstvu Odbrane kao rezultat vraćanja plaćanja Centralne banke Kosova, pošto posrednička banka nije izvršila transakciju na vreme.

Neplaćene obaveze na lokalnom nivou

Kao rezultat netačnog prikaza obaveza u pojedinačnoj GFI, greške su prenete i na ukupne obaveze GFI-BRK. Prema reviziji, vrednost obaveza u odnosu na GFI-BRK na lokalnom nivou je precenjena za 170,371€.

Opštine sa najvećim obavezama su Uroševac sa 3,941,295€ ili 1,5 % dugova na lokalnom nivou, kao i Priština sa 3,058,755€ ili 12,5%.

Netačna obelodanjivanja obaveza predstavljaju nepravedan pregled finansijske pozicije BO i Vlade, gde mogu rezultirati neadekvatnim odlukama tokom procesa budžetiranja. Nedovoljne kontrole u slučaju usaglašavanja podataka ugrožavaju identifikaciju, tačno i potpuno izveštavanje o obavezama, dovodeći u pitanje verodostojnost izjava.

Preporuke za Vladu

MFRT treba da uspostavi kontrole kroz izveštaje o praćenju neplaćenih obaveza od BO i kada se uoče odstupanja od zakonskih rokova treba preduzeti mere.

Potencijalne obaveze

U odeljku obaveza prikazane su potencijalne obaveze koje predstavljaju različita potraživanja tužilaca, koja će verovatno stvoriti obaveze za organizacije u budućnosti, u zavisnosti od sudskih odluka koje mogu biti u korist stranaka tužioca. To se odnosi na tarife za eksproprijacije, naknadu duga, materijalnu štetu, plate i druge finansijske implikacije u vezi sa njima.

U GFI-BRK, potencijalne obaveze za 2023. godinu iznose ukupno 331,978,298€, dok prema reviziji iznose 351,769,374€. Na osnovu ovih analiza proizilazi da su potencijalne obaveze potcijenjene ukupno za 19,791,076€.

Na potcenjivanje ove kategorije uticale su greške u njihovom otkrivanju u pojedinačnim GFI, kao i nedostatak odgovarajuće komunikacije između BO i državnog tužioca. U odnosu na prethodnu godinu, prema GFI-BRK, imamo blagi pad ovih obaveza od 6,687,918€ ili oko 2%. Uočen je napredak u smanjenju potencijalnih obaveza na opštem nivou, iako je trend pada bio prilično mali.

Tabela 24 - Rezime potencijalnih obaveza

Potencijalne obaveze	Prema reviziji 2023	Prema GFI-BRK 2023			Upoređenje 2023 - 2022/ u %
		2023	2022	2021	
Centralni nivo	208,901,336	191,724,368	200,726,803	179,428,461	-4%
Lokalni nivo	142,868,038	140,253,930	137,939,413	57,420,871	2%
Ukupno	351,769,374	331,978,298	338,666,216	236,849,332	-2%

Potencijalne obaveze centralnog nivoa

Vrednost potencijalnih obaveza centralnog nivoa prema GFI-BRK iznosila je 191,724,368€, dok je prema reviziji 208,901,336€ sa potcenjivanjem od 17,176,969€. U nastavku su prikazane institucije koje su potcenile/precenile potencijalne obaveze na veće vrednosti:

- Ministarstvo Životne Sredine, Prostornog Planiranja i Infrastrukture je potcenilo potencijalne obaveze u iznosu od 16,534,867€;
- Ministarstvo Finansija, Rada i Transfera je potcenilo potencijalne obaveze u iznosu od 1,580,249€;
- Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije je precenilo potencijalne obaveze u iznosu od 459,386€; i
- Fond zdravstvenog osiguranja je precenilo potencijalne obaveze u iznosu od 545,200€.

Neefikasna komunikacija između nadležnih ministarstava i Državnog tužilaštva, greške u postupanju s potencijalnim obavezama, kao i slabe kontrole u praćenju toka predmeta u sudskim postupcima, najčešći su razlozi precenjivanja ili potcenjivanja potencijalnih obaveza.

Potencijalne obaveze lokalnog nivoa

Potencijalne obaveze prema opštinama su različite prirode, počev od potraživanja za jubilarne zarade do tužbi za eksproprijaciju. Vrednost potencijalnih obaveza na lokalnom nivou prema GFI-BRK iznosila je 140,253,930€, dok je prema reviziji iznosila 142,868,038€ uz potcenjivanje od 2,614,108€ (od čega: potcenjivanje 10,019,231€, dakle najviša 7,405,123€).

U nastavku su prikazane opštine koje su precenile potencijalne obaveze na veće vrednosti:

- Opština Priština je potcenila potencijalne obaveze za 9,429,692€. Ovo se desilo kao rezultat nefunkcionisanja kontrola u upravljanju registrom potencijalnih obaveza; i
- Opština Dečane je precenila potencijalne obaveze za 2,009,250€ kao rezultat nedostatka komunikacije unutar opštinskih odeljenja.

Neefikasna komunikacija između finansijskog sektora i zakonskih zastupnika opština, greške u postupanju sa potencijalnim obavezama, kao i slabe kontrole bili su najčešći razlozi za precenjivanje/potcenjivanje potencijalnih obaveza na lokalnom nivou.

Precenjivanje i potcenjivanje neplaćenih i potencijalnih obaveza stvara netačan pregled finansijske situacije institucija i može dovesti do pogrešnih budžetskih i strateških odluka, ugrožavajući pouzdanost godišnjih finansijskih izveštaja. Takođe, dodatne uplate za sudske i izvršne postupke povećavaju ukupne troškove budžetskih organizacija, što dovodi do nepotrebnih troškova i šteti njihovim kapacitetima da realizuju planirane projekte.

Preporuke za Vladu

Da preko Ministarstva pravde (Državnog tužilaštva) i u koordinaciji sa pravnim službama budžetskih organizacija, proveri tačnu i potpunu vrednost potencijalnih obaveza kako bi obelodanjivanja u GFI bila tačna. Tamo gde postoje nedoslednosti u beleškama, uočite razloge za ove greške i ispravite ih.

10. Isplate po sudskim i izvršnim odlukama

Na osnovu ZUORJF-a, člana 40. tačka 1., kada sud donese naredbu ili odluku kojom se od organa javne vlasti traži da nekom licu isplati bilo koju vrstu novčane naknade, a na naredbu ili odluku ne postoji pravo žalbe organa vlasti ili organ javne vlasti nije blagovremeno iskoristio ovo pravo, sud kopiju naredbe ili odluke odmah šalje Ministarstvu pravde i nadležnom ministarstvu, radi izvršenja navedene isplate.

Isplate prema odlukama sudova i odlukama privatnih izvršitelja za 2023 godinu su u iznosu od 51,936,244€. U odnosu na podatke iz 2022. godine, iznos ovih isplata je povećan za 5,586,897€ ili 12%. Trend ovih plaćanja (kao u tabeli) u odnosu na prethodnu godinu je zabeležio rast, što je pokazatelj da se budžetske organizacije suočavaju sa nedostatkom sredstava u izvršavanju obaveza prema privrednim subjektima i drugim dužnicima.

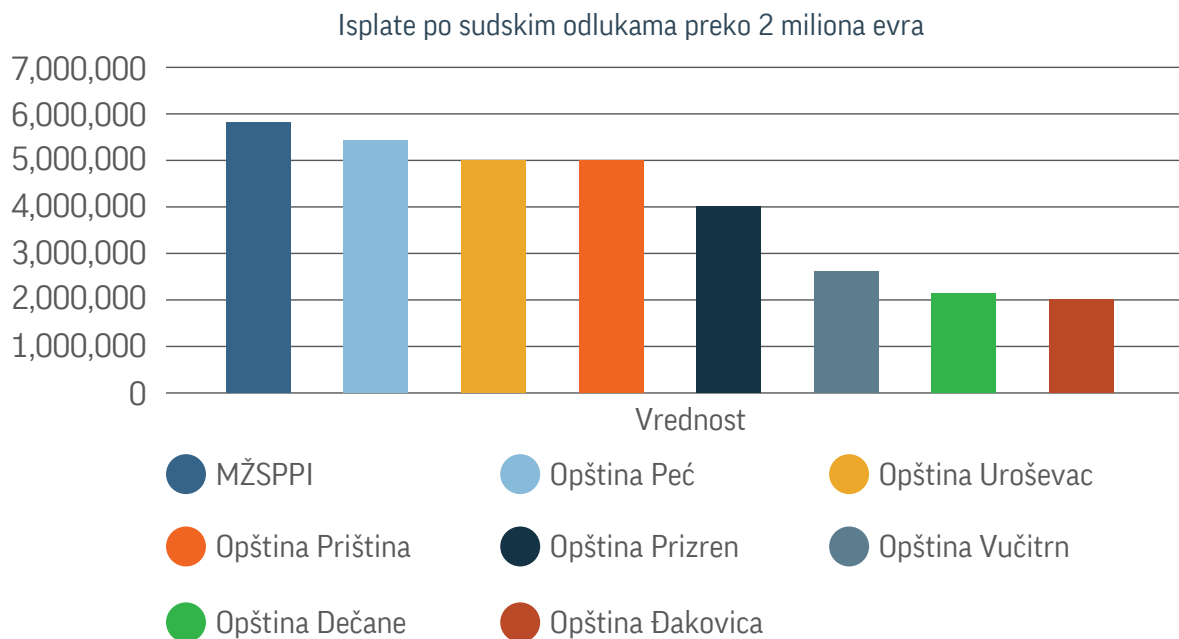
Tabela 25 - Isplate po sudskim i izvršnim odlukama (u evrima)

Plaćanja po kategorijama	2023	2022	2021
Plate i dodaci	18,150,858	16,075,491	19,998,545
Robe i usluge/opštinske usluge	8,919,733	5,142,784	10,697,725
Subvencije i transferi	1,207,926	1,274,649	1,237,288
Kapitalne investicije	23,657,727	23,856,425	19,984,071
Ukupno	51,936,244	46,349,349	51,917,629

Neispunjavanje obaveza budžetskih organizacija blagovremeno je rezultiralo dodatnim troškovima za državni budžet zbog troškova sudskih (izvršnih) postupaka i troškova kamata. Uzimajući u obzir činjenicu da veliki deo ovih troškova čine kapitalne investicije, proizilazi da su mnogi projekti ostali nerealizovani jer su sredstva preraspodeljena za plaćanje ovih obaveza.

Na sledećem dijagramu, osam (8) BO kojima su izvršena plaćanja u vrednosti većoj od 2 miliona €, što čini 62% iznosa isplata izvršenih po sudskim odlukama ili preko 32 miliona € i to:

Grafikon 2 – Isplate po sudskim odlukama

Iz analize troškova sudskih odluka u ISUFK i na osnovu pojedinačnih revizija BO, uočeno je da u većini ovih isplata, Trezor nije izvršio podelu troškova glavnog duga na troškove sudskih postupaka izvršenja, kako je predviđeno računovodstvenim planom.

Prema drugim dokazima Trezora u vezi sa raspodelom ovih troškova van ISUFK-a i na osnovu ovih informacija, uočeno se da su od ukupnih isplata sudskim/izvršnim odlukama, dodatni troškovi mimo glavnog duga iznosili 7,899,248€ ili 15%.

Tabela 26 - Isplate sudskih i izvršnih odluka po nivoima vlasti (u €)

Plaćanja po kategorijama	2023	2022	2021
Centralni nivo	11,734,942	9,887,292	20,010,276
Lokalni nivo	40,201,302	36,462,057	31,907,353
Ukupno	51,936,244	46,349,349	51,917,629

Isplate sudskih odluka centralnog nivoa

Isplate organizacijama na centralnom nivou su bile 11,734,942€, ili oko 23% od ukupnih sudskih odluka. Većina ovih sudskih odluka odnosila se uglavnom na isplate eksproprijacije kao rezultat pritužbi vlasnika koji su bili deo procesa eksproprijacije, a ostatak na naknade radnicima za jubilarne i naknadne zarade koje su bile predviđene prema zakonu kolektivnim ugovorom, ali to nije budžetirano iz kategorije plata.

Isplate odluka lokalnih sudova

Isplate na lokalnom nivou iznosile su 40,201,302€ ili preko 77% od ukupnih sudskih odluka. Većina ovih sudskih odluka se uglavnom odnosila na naknade radnicima za jubilarne zarade, naknadne zarade i beneficije koje su bile predviđene kolektivnim ugovorom, a koje nisu budžetirane iz kategorije plata, kašnjenja u plaćanju računa od strane BO - za i nedostatak budžetskih sredstava.

Preporuke za Vladu

Vlada, preko relevantnih institucija, ispituje obaveze i odgovornosti OB koje proizilaze iz kolektivnih ugovora, eksproprijacija, kašnjenja u plaćanju i preuzima odgovarajuće postupke. U zavisnosti od ovih obaveza i budžetskih mogućnosti, obezbediti da budžetske organizacije naprave adekvatno planiranje budžeta, kako bi se izbegli dodatni troškovi iz eventualnih sudskih procesa.

Preporuke za Ministarstvo finansija, rada i transfera

Ministar, u koordinaciji sa direktorom trezora, mora obezbediti da se tokom izvršenja plaćanja na osnovu sudskih/izvršnih odluka, dodatni troškovi izvršnog postupka odvoje od iznosa glavnog duga prema ekonomskim kodovima predviđanim u računovodstvenom planu.

11. Podaci o zapošljavanju

Prema Zakonu br. 08/L-193 o izdvajanjima iz budžeta za 2023. godinu, planirani broj zaposlenih za centralni i lokalni nivo je 88,738, dok je broj zaposlenih prema GFI-BRK bio 83,604, uključujući i broj odbornika opština koji su plaćeni preko sistema plata i iz kategorije plata i dodaci. Dakle, broj trenutno zaposlenih obuhvata sve zaposlene koji imaju ugovorne odnose sa relevantnim budžetskim organizacijama i koji su deo sistema upravljanja platnim spiskom.

Zaposleni van platnog spiska

Prema GFI-BRK za 2023. godinu, broj zaposlenih van platnog spiska bio je 441 (centralni nivo 289 dok lokalni nivo 152). Najveći broj zaposlenih van platnog spiska bio je na Univerzitetu u Prištini 140¹⁴, SUKB 65, Kabinetu Premijera 43, Opštini Kosovo Polje 42, Opštini Uroševac 31 itd.

U odnosu na prethodnu godinu, broj zaposlenih u ovoj kategoriji smanjen je za 40.

¹⁴ Pozivajući se na GFI BO za 2023. godinu, ovaj broj odražava posvećenost spoljnih profesora i studenata stažista koji su predavali na Letnjem univerzitetu kao i na Fakultetu Umetnosti.

Zaposleni putem Ugovora o posebnim uslugama (UPU)

Prema podacima GFI-BRK-a za 2023. godinu, broj zaposlenih preko UPU iznosilo je 1,422, što je u odnosu na prethodnu godinu njihov broj smanjen za 142.

Prema pojedinačnim revizorskim izveštajima za 2023. godinu, angažovanje kadrova preko UPU bilo je za specifične poslove, ali je bilo slučajeva i za popunjavanje redovnih radnih mesta. Isto tako, bilo je slučajeva da nisu primenjene relevantne procedure za njihovo angažovanje.

Najveći broj ljudi angažovanih preko UPU na centralnom nivou bio je u KP sa 367 ljudi, od kojih su 364 službenici angažovani u Agenciji za statistiku Kosova za popis stanovništva. Pored KP, Ministarstvo kulture i dalje ima veliki broj zaposlenih sa 158 zaposlenih preko UPU.

Dok na lokalnom nivou, opštine koje imaju najveći broj zaposlenih preko UPU su: Opština Priština je angažovala 204 radnika, a Opština Gnjilane 73 zaposlena.

Poglavlje -II

FINANSIJSKE REVIZIJE I USKLADENOSTI

Rezime mišljenja, zaključaka i preporuka

NKR za 2023. godinu je objavila 86 izveštaja o finansijskoj reviziji i usklađenosti BO za centralni i lokalni nivo, tri (3) revizije sa poverljivim informacijama i dve (2) odvojene revizije za usklađenost. Revizija ovih izveštaja je izvršena na osnovu metodologije finansijskih revizija i revizija usklađenosti u skladu sa Standardima revizije (SNISA). Na osnovu ovoga, dali smo mišljenja revizije za godišnje finansijske izveštaje, kao i zaključke u vezi usklađenosti sa ovlašćenjima za svaku budžetsku organizaciju (BO).

Od revizije 86¹⁵ pojedinačnih GFI-a, njih 51 je rezultiralo sa nemodifikovanim mišljenjem, a 35 sa modifikovanim/kvalifikovanim mišljenjem. U odnosu na 2022. godinu situacija je skoro ista (53 izveštaja su imala neizmenjeno mišljenje, a 33 izmenjeno mišljenje). Dok je revizijom 12 javnih preduzeća utvrđeno da tri (3) imaju nemodifikovano mišljenje i devet (9) ima modifikovano mišljenje.

Vredi napomenuti da je na centralnom nivou došlo do poboljšanja u pogledu finansijskog izveštavanja, gde je u 2023. godini bilo 12 modificiranih mišljenja dok je u 2022. godini bilo 17 modificiranih mišljenja, dok je na lokalnom nivou u 2023. godini bilo 23 modificirana mišljenja u odnosu na 2022. godinu. bilo je 16 modifikovanih mišljenja, što ukazuje na loše stanje u pogledu finansijskog izveštavanja.

Što se tiče zaključaka o usklađenosti za BO, u 37 revizorskih izveštaja je zaključeno da su budžetske organizacije radile u skladu sa zakonima i uredbi na snazi, dok još 49 nije postupalo u skladu sa zakonima i uredbi na snazi. U odnosu na 2022. godinu, beleži se pad broja BO čije je upravljanje rashodima i prihodima u skladu sa zakonskim okvirom na snazi zbog činjenice da je u 2022. godini dat 41 neizmenjen i 45 izmenjen zaključak. Dok je u JP utvrđeno da su dva (2) izveštaja sa neizmenjenim zaključkom i 10 sa izmenjenim zaključkom.

Opšti zaključak je da su budžetske organizacije na centralnom nivou napravile poboljšanja kako u pogledu finansijskog izveštavanja tako i u pogledu usklađenosti sa zakonskim okvirom, dok organizacije na lokalnom nivou nisu napravile nikakav pozitivan napredak. Što se tiče JP-a, zaključak revizije je da su većinu javnih preduzeća, uprkos napretku tokom 2023. godine i dalje, pratile zakonske nepravilnosti uglavnom u troškovima zarada, operativnim troškovima, upravljanju prihodima i godišnjim finansijskim izveštajima.

15 U 2023. godine. MFRT će biti ugrađena Revizija Carinske i Poreske Administracije, dok će Agencija za besplatnu pravnu pomoć u okviru MP i Agencija za Upravljanje Spomen-Kompleksima u okviru MKOS.

Tabela 27 - Broj preporuka po kategorijama za BO i JP za 2023. godinu

Br.	Ekonomska kategorija	Centralni nivo	Lokalni nivo	Javna preduzeća	Ukupno
1	Godišnji finansijski izveštaji	6	6	14	26
2	Plate i dnevnice	15	11	15	41
3	Robe i usluge i komunalije	42	57	0	99
4	Uobičajeni problemi (RU i KI)	5	21	21	47
5	Kapitalne investicije	25	88	0	113
6	Subvencije i transferi	7	22	0	29
7	Prihod	3	37	10	50
8	Neplaćene obaveze	10	21	16	47
9	Potencijalne obaveze	8	9	0	17
10	Potraživanja	6	38	19	63
11	Imovina	48	42	33	123
12	Unutrašnje revizije	4	17	3	24
13	Informacioni sistemi	/	/	2	2
	Ukupno	179	369	133	681

U pojedinačnim revizorskim izvještajima BO za 2023. godinu dali smo 548 preporuka za poboljšanje svake oblasti u kojoj su uočeni nedostaci i greške. Od 548 preporuka, 229 su nove preporuke, 272 ponovljene i 47 delimično ponovljene. Kategorije sa najvišim nivoom preporuka su kapitalne investicije, robe i usluge i imovina. Što se tiče javnih preduzeća, dali smo 133 preporuke, koje su uglavnom u kategorijama imovine, neplaćenih obaveza, potraživanja itd. Što se tiče revizije usklađenosti i učinka, teme revizije su specifične i ne bave se deljenjem statusa preporuka u sledećoj tabeli.

Tabela 28 Date preporuke po vrstama revizije za 2023. godinu

Subjekti revizije	Nove preporuke	Ponovljene preporuke	Delomično ponovljene preporuke	Ukupno preporuke
Centralni nivo	80	70	29	179
Lokalni nivo	149	202	18	369
Javna preduzeća	75	48	10	133
Revizije usklađenosti ¹⁶	12	/	/	12
Revizije učinka ¹⁷	124	/	/	124
Ukupno broj preporuka	440	320	57	817

1. Centralni nivo

1.1. Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni

NKA za 2023. je završio 48 izveštaja o finansijskim revizijama i revizijama usklađenosti za centralni nivo, koji uključuju revizije za ministarstva i nezavisne institucije.

Revizije su obavljene na osnovu metodologije za finansijske revizije i revizije usklađenosti, u skladu sa Standardima revizije (SNISA). Stoga smo, na osnovu ove osnove, dali revizorska mišljenja o finansijskim izveštajima u skladu sa SNISA, kao i dali zaključke o usklađenosti sa ovlašćenjima za svaki BO. Mišljenja revizije u vezi sa godišnjim finansijskim izveštajima BO centralnog nivoa su predstavljena u sledećoj tabeli.

Tabela 29 - Vrsta i broj mišljenja za centralni nivo za 2023. godinu

Subjekti revizije	Nemodifikovano mišljenje	Kvalifikovano mišljenje	Ukupno
Centralni nivo ¹⁸	12	9	21
Nezavisne institucije	24	3	27
Ukupno	36	12	48

Od 48 revizorskih izveštaja organizacija na centralnom nivou (uključujući nezavisne institucije), 36 je rezultiralo sa nemodifikovanim mišljenjem, a 12 sa kvalifikovanim mišljenjem.

¹⁶ Teme revizije: Nabavka i upravljanje ugovorima u Ministarstvu Zdravstva i korišćenje opštinske imovine i njihovo praćenje u opštini Uroševac.

¹⁷ Teme koje se revidiraju za reviziju učinka su nove, tako da u tabeli nema njihove druge podele.

¹⁸ Institucije na centralnom nivou uključuju: 15 ministara, KP, Kancelariju predsednika, Skupštinu Kosova, Fond zdravstvenog osiguranja, SUKB i RTK. Do ove godine, Carina i PAK su u okviru MFPT.

Glavna pitanja koja su uticala na kvalifikaciju mišljenja su:

- Precenjivanje imovine kao rezultat grešaka u registraciji osnovnih sredstava, neprimenjivanje ispravne amortizacije, kao i neprenos gotovih sredstava finansiranih od strane ministarstava na opštine koje su već imale vlasništvo i kontrolu nad ovom imovinom. S druge strane, postoje slučajevi potcenjivanja imovine kao rezultat neregistracije imovine i druge imovine;
- Nepravilna klasifikacija i prijavljivanje troškova, uglavnom pod uticajem zakonske raspodele budžetskih sredstava u neadekvatne kategorije i isplate po osnovu odluka sudskog izvršenja;
- Isplata zaposlenima koja je izvršena u nedostatku punog prisustva na poslu. Broj zaposlenih za ovu kategoriju zaposlenih iznosio je 107 (MMPHI 62 zaposlena, MINT 25 zaposlenih i MKK 20 zaposlenih). Ukupna vrednost ovih isplata za 2023 godinu je bila 640,599€. Vredi napomenuti da u poređenju sa prošlom godinom, ima poboljšanja u vezi sa ovim pitanjem, pošto su MKRS i MONT adresirali ovo pitanje. MONT je ovim zaposlenima obezbedio uslove za rad i obezbedio njihovo redovno praćenje, dok je MKRS obustavio isplate dok se ne pronade alternativa; i
- Netačne informacije o potencijalnim obavezama koje su rezultat njihovog potcenjivanja zbog toga što nisu u potpunosti evidentirane u relevantnim registrima. S druge strane, postoje slučajevi precenjivanja ovog registra, kao rezultat uvrštavanja u registar kurseva koji su završeni.

Gore navedeni problemi su nastali kao rezultat nefunkcionisanja unutrašnjih kontrola budžetskih organizacija za sprečavanje ovih grešaka. Finansijsko izveštavanje ima značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, pošto je u poređenju sa prethodnom godinom, gde je dato 17 kvalifikovanih mišljenja za OB na centralnom nivou, ove godine dato 12 kvalifikovanih mišljenja.

1.2. Zaključci o usklađenosti i problemi u njihovoj izmeni

Zaključci o usklađenosti koji se odnose na BO na centralnom nivou predstavljeni su u sledećoj tabeli.

Tabela 30 - Vrsta i broj zaključaka za centralni nivo za 2023. godinu

Subjekti revizije	Neizmenjen zaključak	Kvalifikovani zaključak	Ukupno
Centralni nivo ¹⁹	10	11	21
Nezavisne institucije	24	3	27
Ukupno	34	14	48

¹⁹ Institucije na centralnom nivou uključuju: 15 ministara, KP, Kancelariju predsednika, Skupštinu Kosova, Fond zdravstvenog osiguranja, SUKB i RTK

Glavna pitanja koja su uticala na kvalifikaciju zaključaka su:

- Nedostaci u procesu procene ponuda gdje su, kao rezultat toga, neodgovorni operateri ili oni koji su licitali po nenormalno niskim cijenama dobili ugovore, kao i drugi nedostaci u vezi sa procedurama nabavke kao što su nepoštovanje zakonskih rokova, nedostaci u primjeni zahtjevi za nabavku itd;
- Slabosti u upravljanju ugovorima koje su dovele do prekoračenja vrednosti ugovora, promene u ugovorenim količinama u nedostatku odobrenja, promene u ugovornim uslovima nesprovođenjem zakonskih odredbi, itd.;
- Kašnjenje u plaćanju obaveza, u kom slučaju računa nisu plaćene u zakonskom roku od 30 dana. Ovi nedostaci su rezultat nedostatka unutrašnjih kontrola u upravljanju isplata računa;
- Neopravdanost troškova od strane korisnika subvencija utvrđenih sporazumom; i
- Angažovanje službenika za posebne službe za intelektualno savetodavne usluge za popunjavanje redovnih radnih mesta i njihovo angažovanje u nedostatku procedura nabavke, zaobilazeći javni konkurs.

Gore navedeni problemi su nastali kao rezultat nefunkcionisanja unutrašnjih kontrola budžetskih organizacija za sprečavanje ovih grešaka. Usklađenost sa zakonima i uredbi koji su na snazi ima blagi napredak u odnosu na prethodnu godinu, u odnosu na prošlu godinu gdje je izdato 15 kvalifikovanih zaključaka za BO centralnog nivoa, ove godine je izdato 14 kvalifikovanih zaključaka.

1.3. Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti

Najčešća pitanja koja se ponavljaju iz godine u godinu u institucijama centralnog nivoa, na osnovu ekonomskih kategorija, isključujući pitanja koja su uticala na mišljenje finansijske revizije i zaključak o usklađenosti, prikazana su na sledeći način:

Plate i dodaci

Održavanje redovnih rukovodećih pozicija sa zamenama nakon zakonskog roka, uglavnom pod uticajem izostanka konkretnih postupka nadležnih ministarstava/agencija na izradi novih uredba za kadrovsku reorganizaciju.

Roba i usluge

Nedostaci u procesu plaćanja od zalaganja sredstava i izdavanja naloga za kupovinu su učinjeni nakon prijema računa, kao rezultat nesprovođenja zakonskih procedura za trošenje javnog novca od strane organizacija.

Kapitalne investicije

Za 2023. godinu za kategoriju kapitalnih investicija planirani budžet za ministarstva i nezavisne institucije iznosilo je 570,676,209€, od čega je utrošeno 350,000,876€ ili 61%.

Nedostaci koji su preneti u vezi upravljanja kapitalnim projektima su uočeni od planiranja do njihovog izvršenja. Uočeni su različiti kapitalni projekti koji nisu realizovani. Shodno tome, nije bilo pokretanja procedura nabavke od strane jedinica koje su tražile, produženja procesa nabavke iz različitih razloga, otkazivanja procedura i raskida ugovora.

U fazi realizacije projekta došlo je do kašnjenja u realizaciji radova kapitalnih projekata u odnosu na ugovorene rokove. Na ovu situaciju uticalo je loše planiranje koje je proizašlo iz nedostatka adekvatne analize prije pokretanja kapitalnih projekata ili drugih proceduralnih i imovinskih problema.

Neprimanje zaliha ili opreme u vezi sa neprimanjem opreme za koju je izvršeno plaćanje. Ovo se desilo zbog nedostatka kontrole od strane komisija za prijem i nedostatka odgovarajućeg nadzora od strane menadžera ugovora.

Subvencije i transferi

Korisnici penzija i socijalne pomoći od zaposlenih i nakon smrti penzija, kao i beneficija više od jedne penzije iz penzionih planova, fenomen koji se i dalje prikazuje iz godine u godinu. Ovi nedostaci se i dalje javljaju zbog nedostatka konačnog tumačenja zakona o penzijskim planovima. Ovo pitanje je adresirano tokom godina u revizorskim izveštajima, međutim u poređenju sa prethodnom godinom postoji napredak u smanjenju ovih neredovnih isplata.

Nepravilnosti u vezi sa procesom subvencionisanja odnosile su se na proces odabira korisnika po javnim pozivima i kontinuirano nepraćenje ispunjenosti kriterijuma granta. Ovo se desilo zbog nesprovođenja odgovarajućih kontrolnih aktivnosti u vezi sa dodjelom i praćenjem od strane komisija za dodelu subvencija/grantova.

Imovina

Nedostaci u procesu inventarizacije imovine zbog neusklađenosti registara imovine sa izveštajem o inventarizaciji, u nekim slučajevima nesprovođenje procesa inventara.

U posebnim slučajevima utvrđeno je da kapitalna investicija koja je završena kao projekat još nije puštena u funkciju za svrhu koja je realizovana kao projekat.

S druge strane, postoje slučajevi imovine za koje nisu razvijene procedure za prenos sredstava na korisnike. Međutim, iako postoji napredak u odnosu na prethodne godine, ovo pitanje još uvijek nije adekvatno rešeno.

Nekorišćenje sistema e-izdavanja, u kom slučaju su neke budžetske organizacije nastavile da vode evidenciju o ne- kapitalnoj imovini u unutrašnjim registrima. Ovo je zbog nedovoljnog angažovanja budžetskih organizacija u funkcionalizaciji i korišćenju sistema e-izdavanja.

Ovi nedostaci su uglavnom rezultat nefunkcionisanja kontrola u oblasti upravljanja imovinom.

Prihodi

U reviziji povereničkih fondova, konstatovano je da u tri (3) slučaja u iznosu od 193,925€, KAP nije uspela da naplati prihode od prodaje imovine direktnim pregovorima u rokovima utvrđenim uredbama. Ovo je zbog nepoštovanja rokova od strane stranaka i nepreduzimanja bilo kakve postupke od strane KAP-a u vezi produženja roka ili obustave postupka.

U PAK-u, na osnovu testova i analize osnova za povraćaj/povraćaj, konstatovano je da u 85 slučajeva nije ispitala zahteve poreskih obveznika za poreske prijave/povraćaje u zakonskom roku. Za ova kašnjenja, PAK nije primenila plaćanje kamate na poreske obveznike.

U RTK-u su uočeni slabosti u prihodima od marketinga u vezi sa ugovorom o korišćenju reklamnog prostora uz nadoknadu promenom uslova osnovnog ugovora sa aneksom ugovora, čime se rizikuje da vrednost novih ponuđenih usluga obračunava se ispod vrednosti oglasnog prostora uz naknadu. To se dogodilo nakon što je bilo proceduralnih tehničkih propusta prilikom potpisivanja ugovora.

U poređenju sa prošlom godinom, može se primetiti da su ove godine ista pitanja ponovljena u pojedinačnim izveštajima budžetskih organizacija na centralnom nivou. Ovo ostaju stalni izazovi za organizacije koji zahtevaju akciju od odgovornih u uspostavljanju kontrola u finansijskom upravljanju i usklađenosti sa vlastima u vezi sa ovim pitanjima.

1.4. Date preporuke

U 48 pojedinačnih izveštaja centralnog nivoa, za 2023. godinu, dato je 179 preporuka za poboljšanje svake oblasti u kojoj su uočeni nedostaci i greške. Sledeća tabela prikazuje preporuke date za posljednje tri godine.

Tabela 31 – Broj preporuka za centralni nivo za tri godine

Subjekti revizije	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Centralni nivo	127	165	185
Nezavisne institucije	52	54	55
Ukupno	179	219	240

Podaci prikazani u tabeli pokazuju trend smanjenja broja preporuka tokom godina. U poređenju sa prethodnom godinom u kojoj je broj preporuka bio 219, u 2023. godini bilo je 179 preporuka (80 novih preporuka, 70 ponovljenih i 29 delimično ponovljenih) što pokazuje značajan pad u broju preporuka za organizacije na centralnom nivou. Smanjenje nivoa preporuka je pokazatelj poboljšanja procesa finansijskog upravljanja i usklađenosti od strane organizacija na centralnom nivou.

Institucije koje su smanjile preporuke u odnosu na prošlu godinu su: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo administracije lokalne samouprave, Ministarstvo finansija, rada i transfera, Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora, Kosovska agencija za privatizaciju, Poverilački fondovi, Nezavisna komisija za rudnike i minerale, Radio-televizija Kosova itd.

2. Lokalni nivo

2.1. Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni

U 2023. godini objavljeno je 38 finansijskih izveštaja i izveštaja revizije usklađenosti za lokalni nivo. Revizije su obavljene na osnovu metodologije za finansijske revizije i revizije usklađenosti, u skladu sa Standardima revizije (SNISA). Stoga, na osnovu ove osnove, dali smo revizorska mišljenja o finansijskim izveštajima, u skladu sa SNISA, i dali smo zaključke u vezi usklađenosti sa ovlašćenjima za svaku BO. Mišljenja revizije u vezi sa GFI-ima BO-a su predstavljena u sledećoj tabeli.

Tabela 32 - Vrsta i broj mišljenja za lokalni nivo za 2023. godinu

Revidirani subjekti	Nemodifikovano mišljenje	Kvalifikovano mišljenje	Ukupno:
Opštine	15	23	38

Kao što se vidi iz gornje tabele, u 15 revizorskih izveštaja dato je neizmenjeno mišljenje, dok je u 23 izveštaja dato modifikovano mišljenje. Za revidirane opštine, izraženo u procentima, 60% revizorskih mišljenja je modifikovano, u odnosu na 2022. godinu (modifikovanih mišljenja je bilo 47%), onda

možemo zaključiti da imamo negativan trend revizorskih mišljenja za 13%. To znači da, čak i dalje, značajan broj BO ima problema sa prezentacijom, izveštavanjem i otkrivanjem informacija koje se traže u njihovim GFI-ima.

Glavni razlozi za modifikaciju revizorskih mišljenja su uglavnom bili:

- Nepravilna klasifikacija i prijavljivanje troškova (koje vrši OB), uglavnom pod uticajem isplata putem sudskih odluka i sudskih izvršitelja, uglavnom za naknade jubilarnih zarada i beneficija, ali i nepravilnim planiranjem budžeta vezano za određene ekonomske kategorije koje se odnose na popravke, održavanje ili subvencije;
- Netačni unosi za kapitalna i ne-kapitalna sredstva, koji su uticali na njihovu potcenjivanje/precenjivanje;
- Potraživanja nisu pravilno prijavljena; i
- Neplaćene obaveze i potencijalne obaveze nisu prikazane pošteno i tačno.

U pojedinim slučajevima modifikacija mišljenja je nastala kao rezultat uticaja van opština za koje nisu imali mogućnost odgovarajućih korekcija. Ovi slučajevi se ogledaju u evidentiranim pogrešnim klasifikacijama u pojedinim opštinama koje se odnose na isplatu jubilarnih zarada, na osnovu kolektivnog ugovora, odnose se na isplate koje je izvršio Trezor putem sudskih/izvršnih odluka, za koje opštine nisu imale budžetske mogućnosti plaćanja zbog nedostatka budžetskih izdvajanja za ovu namenu. Dok, druga pitanja koja su uticala na mišljenja su posledica nepravilnih kontrola u opštinama u vezi sa upravljanjem projektima ili službenika koji imaju odgovornosti za identifikaciju ili registracije neophodne za određene račune za izveštavanje koje se odražavaju u GFI.

2.2. Zaključci o usklađenosti i problemi u njihovoj izmeni

Za pitanja usklađenosti, NKR za 2023. godinu, za lokalni nivo (opštine) je dao 38 zaključaka o usklađenosti. Zaključci o usklađenosti su predstavljeni u sledećoj tabeli.

Tabela 33 – Vrsta i broj zaključaka za lokalni nivo za 2023. godinu

Revidirani subjekti	Nemodifikovan zaključak	Kvalifikovani zaključak	Suprotan zaključak	Ukupno:
Opštine	3	33	2	38

Izraženo u procentima, 87% zaključaka revizije je kvalifikovano, što znači da većina budžetskih organizacija ima problema sa poštovanjem ovlašćenja, ili njihove transakcije nisu u skladu sa zakonskim zahtevima.

Dok za opštine Priština i Vučitrn, NKR je po prvi put dala suprotan zaključak, pošto ove dve opštine nisu obavljale svoje aktivnosti u skladu sa zakonom. Uočeni nedostaci su bili materijalni i rasprostranjeni u svakoj ekonomskoj kategoriji rashoda.

Glavni razlozi za kvalifikovani zaključak bili su:

- Neprovera 20% oporezive imovine u skladu sa zakonom. Opština je fakturisala porez na imovinu iz sistema Protax za zgrade i imovinu, međutim, opštine su 2023. godine uspele da pregledaju (verifikuju) objekte prema traženom %;
- U pojedinim slučajevima, opštine su sredstva iz projekata koristile u druge svrhe od onih za koje su planirane, a da nisu primenile procedure i kriterijume za prenos i preraspodelu budžetskih izdvajanja sa jednog kapitalnog projekta na drugi;
- Slabosti u razvoju procedura nabavke, ovde pominjemo nejasne tehničke specifikacije u dosijeima tendera, zaključivanje ugovora bez poštovanja kriterijuma utvrđenih u dosijeju tendera kao i nedostatak praćenja upravljanja ugovorima kroz ovaj sistem;
- Slabosti u upravljanju ugovorima, uključujući: nepotpisivanje planova upravljanja ugovorima, kašnjenja u dinamici projekta, oduzimanje garancije tendera, plaćanja za nedovršene radove kao i prekomerno zalihe ugovorenih količina i korišćenje neadekvatnih ugovora koji su uzrokovali njihovu vrednost premašiti procenjenu vrednost;
- Angažovanje službenika sa ugovorima za posebne usluge bez vođenja procedura nabavke;
- Dodatni troškovi izvršenja su plaćeni zbog neispunjavanja obaveza blagovremeno od strane opština. Ova situacija je rezultat tužbi koje je podneo EO protiv Opštine zbog neplaćanja izvršenih radova ili usluga;
- Davanje subvencija u suprotnosti sa javnim pozivom, zatim subvencionisanje NVO bez javnog poziva, nedostaci u odabiru, praćenju i izveštavanju korisnika subvencija;
- Nepravilno upravljanje registracijom imovine potcenjivanjem ili precenjivanjem registara imovine;
- Nedostaci u rešavanju zahteva za građevinske dozvole, ekološke dozvole i legalizaciju;
- Kašnjenja u plaćanju računa (obaveze); i
- Ugovaranje nepredviđenih projekata budžetom, u nedostatku finansijskih sredstava i produženje roka za realizaciju projekata dužeg od licitacije, kao i angažovanje finansijskih sredstava nakon prijema računa.

Navedeni problemi su nastali kao rezultat neadekvatnog funkcionisanja unutrašnjih kontrola opština i neodgovornosti u radu nadležnih službenika, kao i neuspeha opština da preduzmu konkretne postupke kako bi izbegle uočene probleme.

2.3. Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti

Pored pitanja koja su uticala na finansijsko mišljenje i zaključak o usklađenosti, NKR za 2023. godinu u pojedinačnim izveštajima za 38 opština je pokrenuo i pitanja o finansijskom upravljanju i usklađenosti.

Pitanja koja su uočena odnose se na različite ekonomske kategorije koje su uglavnom uočene u pojedinačnim izveštajima opština. Pored dole navedenih pitanja, važno je pomenuti i trend povećanja potraživanja iz godine u godinu, nekorišćenje sistema e-imovine i nesprovođenje procesa inventara imovine pre pripreme GFI-a.

Plate i dodaci

Nedostaci ili nepravilnosti uočeni i predstavljeni u pojedinačnim revizorskim izveštajima u kategoriji plate i dodaci su:

- Nedostaci u pogledu upravljanja dodatnim radom van redovnog radnog vremena bez pribavljanja odgovarajućeg ovlašćenja;
- Nedostaci u procesu zapošljavanja; i
- Službenici van platnog spiska, za redovna obrazovna radna mesta, kao i za zamenu radnika u obrazovanju.

Roba i usluge

Nedostaci ili nepravilnosti uočeni i predstavljeni u pojedinačnim revizorskim izveštajima u kategoriji robe i usluge su:

- Pokretanje projekata bez dovoljnog angažovanja sredstava, u nekim slučajevima opštine su ušle u ugovorne obaveze bez dovoljno angažovanih sredstava;
- Nepoštovanje koraka za obradu plaćanja prema zahtevu Finansijskog pravila, gde se prvo stanje za primljene radove/robe i usluge donosi i računa, a zatim se izdaje nalog za kupovinu;
- Prekoračenje ugovorenih količina za više od 30%, dozvoljeno za javne okvirne ugovore. Prekoračenje ugovorenih količina urađeno je uz saglasnost predsednika opštine po osnovu omogućavanja završetka projekata prema specifikacijama i potrebama koje su naišle na terenu tokom njihove realizacije;
- Nedostatak dokumenata koji se odnose na uslove podobnosti u elektronskoj platformi javnih nabavki.

Kapitalne investicije

Nedostaci ili nepravilnosti uočeni i prikazani u pojedinačnim revizorskim izveštajima u kategoriji kapitalnih investicija su:

- U nekim slučajevima, uočeno je da su opštine u dosijeu tendera postavile nejasne/merljive specifikacije, ne definišući standard kvaliteta potrebnih radova ili proizvoda;
- Bilo je slučajeva da su izvršene isplate za nedovršene radove po ugovoru i oštećenja na radovima prije završetka ugovora;
- Menja preko 10% vrednosti ugovora bez primene procedura nabavke. Ove promene se odnose na količine realizovane na pojedinim pozicijama koje su uglavnom odobrene od strane službe za nabavke i predsednika bez primene procedura nabavke;
- Opštine su započele procedure nabavke i potpisale ugovore za rad, bez izrade izvršnih građevinskih projekata unapred;
- U nekim slučajevima, upravljanje ugovorima i procena rada izvođača se ne vrši putem elektronskog sistema javnih nabavki (e-nabavke);

- Bilo je slučajeva kašnjenja u izvođenju radova gde radovi nisu izvedeni prema dinamičkom planu predviđenom ugovorom;
- Izbor neodgovornog ekonomskog operatera, postoje slučajevi gde najpovoljniji EO nisu ispunili kriterijume utvrđene u dosijeu tendera tokom procesa tenderisanja.

Štaviše, u osam opština za 35 projekata ukupne vrednosti 4,732.277€ koristili su sredstva iz projekata za druge namene od onih za koje su planirani, a da nisu primenjivali procedure i kriterijume za prenos i preraspodelu budžetskih izdvajanja sa kapitalnog projekta u drugom, bez odobrenja od strane Skupštine opštine (Priština 2,209,581€, Peć 1,374,052€, Uroševac 547,842€, Podujevo 200,000€, Kosovo Polje 183,105€, Gnjilane 107,689€, kao i Mališevo 59,999€ i Vitina 50,000€).

Ovakvi slučajevi promene iznosa budžeta bez odobrenja Skupštine opštine smanjuju transparentnost i odgovornost u donošenju odluka o korišćenju javnih sredstava. Oni takode mogu imati negativan uticaj na sprovođenje postojećih projekata sprečavanjem dovoljnog finansiranja za njih.

Bilo je slučajeva da su opštine ušle u ugovorne obaveze potpisivanjem ugovora o radu za različite projekte bez dovoljno angažovanja sredstava:

- Opština Prizren je u 13 slučajeva stupila u ugovorne obaveze za različite projekte bez dovoljno sredstava, kao što su projekat „Rehabilitacija i izgradnja asfaltnih puteva“ u vrednosti od 3,470,000€, dok je obaveza iznosila samo 50,000€, i projekat „Rehabilitacija vodovodna mreža i postavljanje vodomera u selu Žur“ u vrednosti ugovora od 2,497,919€, dok je zalog sredstava bio samo 50,000€;
- Opština Uroševac je u sedam (7) slučajeva stupila u ugovorne obaveze bez dovoljno finansijskih sredstava, kao u projektu „Rekonstrukcija puteva u selima Trn-Lubovc, Nerodimlje, Rakaj“ u vrednosti ugovora od 1,000,000€, dok obaveza je bila 550,000€. Takode, u projektu „Izgradnja infrastrukture turističkih naselja u selu Jezerce“ u vrednosti ugovora od 791,927€, za koji opština nije izdvojila budžetska sredstva;
- Opština Mališevo je u pet (5) slučajeva stupila u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, kao u projektu „Izgradnja trga zajedno sa podvožnjakom i podzemnim parkingom u gradu“ u vrednosti od 8,277,887€, dok su budžetska sredstva bila samo 1,950,000 €. Drugi slučaj je projekat „Izgradnja puteva, kanalizacije, atmosfere i gradske rasvete“ sa ugovorenim vrednošću od 1,099,942€, dok je budžet bio 590,000€;
- Opština Peć je u sedam (7) slučajeva stupila u ugovorne obaveze bez dovoljno finansijskih sredstava, kao što su projekti „Izgradnja vodovoda za sela Lugut i Barani“ sa ugovorenim vrednošću od 1,377,859€, dok je obaveza iznosila je samo 200,000€, i „Izgradnja i asfaltiranje puta Varri i Sykut-Bellopaq“ sa ugovorenim vrednošću od 918,214€, dok je obaveza bila samo 50,000€; i
- Opština Podujevo je u četiri (4) slučaja stupila u ugovorne obaveze bez dovoljno sredstava, kao u slučaju „Snabdevanje materijalom za održavanje zgrada“ u vrednosti ugovora od 119,131€, dok je obaveza iznosila samo 20,000€ i „Izrada projekata“ u vrednosti ugovora od 140,000€, dok je obaveza bila samo 3,000€.

Subvencije i transferi

Nedostaci ili nepravilnosti uočene i predstavljene u pojedinačnim revizorskim izveštajima u kategoriji subvencije i transferi su:

- Bilo je slučajeva da davaoci finansijske podrške nisu imenovali odgovornog službenika koji bi trebao da vodi računa o praćenju realizacije projekta. Isto tako, postoje slučajevi da NVO nisu podnele finansijske i narativne izveštaje ;
- Opštine nisu pripremile godišnji plan finansijske podrške NVO za 2023. godinu kako je predviđeno zakonskim uslovima;
- Subvencionisanje NVO bez javnog poziva, neke NVO koje su dobile subvencije su izabrane na osnovu odluka Skupštine opštine, bez prethodnog objavljivanja javnog poziva; i
- Subvencija nije u skladu sa opštinskom uredbom i bez javnog poziva.

Prihodi

Nedostaci ili nepravilnosti uočeni i predstavljene u pojedinačnim revizorskim izveštajima u kategoriji prihoda su:

- Korišćenje javne imovine bez naknade i sa isteklim ugovorima. Opština je izvršila verifikaciju opštinske imovine u „Industrijskoj zoni“, gde se na ovom području koristi 15 parcela Opštine sa oko 9 ha, od strane 37 korisnika bez ikakve naknade Opštini, što je prouzrokovalo finansijske gubitke za budžet Opštine;
- Neažuriranje informacija o poreskim obveznicima u sistemu ProTax;
- Opština nije poštovala zakonske rokove za izdavanje građevinskih dozvola. Isto tako, Opština je izdala građevinsku dozvolu, a da prethodno nije završila procedure za promenu namene zemljišta, te bez plaćanja takse koja se plaćala po tarifi; i
- Primena popusta za korišćenje opštinske poslovne imovine u nedostatku dokaza potrebnih prema relevantnoj uredbi.

2.4. Date preporuke

U pojedinačnim izveštajima opština, za 2023. godinu, dato je 369 preporuka za unapređenje svake oblasti u kojoj su uočeni nedostaci i greške.

Tabela 34 - Broj preporuka za lokalni nivo za tri godine

Revidirani subjekti	2023 Godina	2022 Godina	2021 Godina
Opštine	369	352	438

Podaci prikazani u tabeli pokazuju da je ove godine broj preporuka u odnosu na prethodnu godinu veći za 17. S obzirom na to da su ove godine revidirane četiri severne opštine koje prošle godine nisu bile revidirane, a za koje je data 21 preporuka, situacija je skoro ista kao i prošle godine po pitanju unapređenja finansijskog upravljanja i kontrole.

3. Javnih preduzeća

Nacionalna Kancelarija za reviziju izvršila je reviziju godišnjih finansijskih izveštaja za 2023. godinu 12 javnih preduzeća (JP). Od toga, osam (8) su bila centralna javna preduzeća, a četiri (4) lokalna javna preduzeća.

U 2023. godini, godišnji finansijski izveštaji javnih preduzeća kao što su Trepča a.d. Regionalno preduzeće za vodosnabdevanje Hidrodrini a.d. i Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije Kosova (KOSTT a.d) po prvi put su revidirani od NKR. Dok je ostalih devet (9) kompanija revidirano i tokom prethodnih godina. Kriterijumi za izbor ovih preduzeća bili su veličina budžeta ili prihoda, broj radnika, složenost usluga, finansijska situacija i javni interes. Za razliku od prošle godine, plan revizije za 2023. godinu nije uključio Železnice Kosova - Trainkos a.d. i Poštu Kosova a.d.

Iako postoje poboljšanja u nekim javnim preduzećima, finansijsko upravljanje i kontrola u javnim preduzećima moraju se dodatno poboljšati. Revizija je pokazala da je devet (9) kompanija imalo modifikovana mišljenja i 10 modifikovanih zaključaka o usklađenosti godišnjih finansijskih izveštaja. Izmjenjena mišljenja i zaključci odražavaju loš kvalitet informacija, nepoštovanje zakona i nedostatke u oblasti izveštavanja. Ovo pokazuje potrebu za stalnim poboljšanjima u svakoj oblasti u kojoj su identifikovani u godišnjim finansijskim izveštajima.

U cilju poboljšanja finansijskih izveštaja i upravljanja JP, NKR je dala značajan broj preporuka, koje su predstavljene u pojedinačnim revizorskim izveštajima i upućene licima zaduženim za upravljanje JP, kao i njihovim akcionarima. Takođe, Jedinica za praćenje javnih preduzeća prati operativne aktivnosti i finansijsko izveštavanje ovih preduzeća i redovno obaveštava Vladu o njihovom stanju.

Detaljnija analiza učinka ovih preduzeća i kvaliteta finansijskog izveštavanja može se naći u narednim poglavljima izveštaja.

3.1. Revizijska mišljenja i pitanja u njihovoj izmeni

Mišljenja revizije u vezi sa godišnjim finansijskim izveštajima (GFI) JP su predstavljena u sledećoj tabeli.

Tabela 35 – Data mišljenja o finansijskim izveštajima javnih preduzeća

Br.	Subjekti revizije	Nivo JP	Revizorsko mišljenje		
			2023	2022	2021
1	Energetska korporacija Kosova a.d	centralni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
2	Trepca a.d.	centralni	Suprotan	poricanje	Kvalifikovano
3	Kostt a.d	centralni	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Neizmenjeno
4	NPH " Ibar - Lepenac " a.d - Priština	centralni	Kvalifikovano	Suprotno	Suprotno
5	Kosovske železnice – Infrakos “, a.d	centralni	Kvalifikovano	Suprotno	Suprotno
6	Telekom Kosova, a.d	centralni	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Suprotno
7	RVK "Prishtina" a.d – Priština	centralni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno
8	RVK. " Hidrodrini " a.d.	centralni	Suprotno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
9	KRM „Pastrimi“, a.d – Priština	lokalno	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Suprotno
10	KRM „Jedinstvo“ a.d – Mitrovica	lokalno	Suprotno	Suprotno	Suprotno
11	Javno stambeno preduzeće a.d -	lokalno	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
12	Javno preduzeće „ Termokos “ a.d.	lokalno	Suprotno	Suprotno	Suprotno

Od 12 JP revidiranih 2023. godine, njihovi pojedinačni GFI su rezultirali: tri (3) sa neizmenjenim mišljenjima i devet (9) modifikovanih mišljenja (5 Kvalifikovanih mišljenja i 4 suprotna mišljenja).

U poređenju sa 2022. godinom, kada su mišljenja ovih JP bila, sedam (7) mišljenja sa rezervom, tri (3) suprotna mišljenja, jedno (1) poricanje mišljenja i jedno (1) neizmenjeno mišljenje, napominjemo da su GFI od 2023. godine kvalitetniji, štaviše ove godine postoje tri (3) neizmenjena mišljenja u odnosu na prošlu godinu, što je samo jedno (1).

Uprkos poboljšanjima, JP su imali greške u izveštavanju i obelodanjivanju informacija koje se zahtevaju u GFI.

Glavna pitanja koja su uticala na izmenu mišljenja centralnih JP su:

Godišnji finansijski izveštaji

Nepotpuno predstavljanje objašnjenja zbog nedostatka kontrola tokom procesa pripreme GFI.

Imovina

Neuspeh ponovne procene imovine, slabosti u njihovoj registraciji i rukovanju, i neažuriranje registara imovine. Do njih je došlo zbog neuspeha tenderskih procedura i ne delovanja rukovodstva JP, smatrajući ih u određenim slučajevima kao teško izvodljive ili zbog nedostatka finansijskih sredstava. Isto tako, slabosti u registraciji i neažuriranju imovine nastale su zbog nedostatka kontrola, nedostatka izvornih dokumenata, cirkulacije informacija između odeljenja u okviru JP, kao i zbog nedostatka dovoljnih akcija tokom godina da se pozabave imovinskim pitanjima preduzeća.

Potraživanja

Neobezbeđivanje potraživanja od kupaca i neusaglašavanje između računovodstvenih evidencija potraživanja i pisma potvrđivanja. Do njih je došlo zbog nepreduzimanja radnji u skladu sa zahtevima standarda, nepridavanja značaja poštenom izveštavanju o potraživanjima i nesprovođenju procesa popisivanja i provere njihovog postojanja i usaglašavanja sa računovodstvenom evidencijom na periodičnoj osnovi.

Plaćene i neplaćene poreske obaveze:

Neusklađenost poreskih obaveza u računovodstvenim registrima sa stanjem obaveza u PAK-u i neispravno prikazivanje obaveza. Razlozi za ove probleme su godinama neusaglašenost poreskih obaveza preduzeća sa stanjem prijave i dugova u PAK-u, kao i periodično neusaglašavanje stanja obaveza prema klijentima.

Glavna pitanja koja su uticala na modifikaciju mišljenja među lokalnim JP su:

Imovina

Nerevalorizacija imovine preduzeća, nedostatak potkrepljujućih dokaza za dugoročnu imovinu, netačno prikazivanje revalorizacione rezerve i priznavanje budućih ulaganja kao sredstava u upotrebi. Slabosti

u upravljanju imovinom su nastale usled nedostatka kontrola, nepravilne primene računovodstvenih standarda, kao i zbog poteškoća u njihovoj primeni u računovodstvenom programu.

Potraživanja

Nedostavljanje potraživanja od kupaca i neusaglašavanje između računovodstvenih spisa potraživanja i pisma potvrde. Ovi problemi su nastali zbog nepreduzimanja radnji u skladu sa zahtevima standarda i kao rezultat ne dokazivanja postojanja i redovnog ocenjivanja potraživanja.

3.2. Zaključci o usklađenosti i pitanja u njihovoj modifikaciji

Pored finansijskog aspekta, izvršili smo reviziju i aspekta usklađenosti da li su procesi i transakcije u skladu sa definisanim kriterijumima revizije i takođe smo dali zaključke o usklađenosti za sva revidirana JP.

Zaključci o usklađenosti u pogledu JP-a su predstavljeni u tabeli ispod.

Tabela 36 – Zaključci o usklađenosti dati za javna preduzeća

Br	Subjekti revizije	Nivo JP	Zaključak o usklađenosti		
			2023	2022	2021
1	Energetska korporacija Kosova a.d.	centralni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Ne primenjuje se
2	Trepca a.d	centralni	Suprotno	Ne primenjuje se	Ne primenjuje se
3	Kostt a.d	centralni	Kvalifikovano	Ne primenjuje se	Ne primenjuje se
4	NPH " Ibar - Lepenac " a.d. - Priština	centralni	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
5	Kosovske železnice – Infracos JSC	centralni	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
6	Telekom Kosova, a.d	centralni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno
7	JRK "Prishtina" a.d. - Priština	centralni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno
8	VRK " Hidrodrini " a.d. - Peć	centralni	Kvalifikovano	Ne primenjuje se	Ne primenjuje se
9	KRM „Pastrimi“, a.d. - Priština	lokalni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno
10	KRM „Jedinstvo“ a.d. - Mitrovica	lokalni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
11	Javno stambeno preduzeće a.d. - Priština	lokalni	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
12	Javno preduzeće " Termokos" a.d. - Priština	lokalno	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno

OD 12 revidiranih JP, dva (2) zaključka su neizmenjena (Železnice Kosova - Infrakos a.d i NPH „Ibar – Lepenac“ a.d.) dok je 10 modifikovanih zaključaka. Prema tabeli, primećuje se da oko 83% JP ima izmenjen zaključak koji pokazuje da imaju nedostatke u skladu sa ovlašćenjima, ili finansijske transakcije nisu u skladu sa zakonskim zahtevima.

Važno je napomenuti da se iz poređenja podataka u gornjoj tabeli vidi da Železnice Kosova – Infrakos a.d. je postigao pozitivan napredak u poboljšanju zakonskih nepravilnosti, dobivši neizmenjen zaključak. Takođe, treba napomenuti da Trepča a.d, Kostt a.d. kao i VRK „Hidrodrini“ a.d. su po prvi put revidirani od strane Nacionalne kancelarije za reviziju i da se prethodnih godina nije primenjivalo davanje zaključaka privatnih revizorskih kuća.

Zaključak revizije je da su većinu javnih preduzeća, uprkos napretku tokom 2023. godine i dalje, pratile zakonske nepravilnosti uglavnom u rashodima zarada, operativnim troškovima, upravljanju prihodima i godišnjim finansijskim izveštajima.

Glavna pitanja koja su uticala na izmenu zaključka o uskladenosti centralnih JP su :

Troškovi zarada

Nedostaci u procesu zapošljavanja, nedostaci u naknadi plata, kao i neplaćanje penzijskih doprinosa i poreskih obaveza. Ovo se desilo zbog nedostatka internih kontrola, i ne primeni AU br. 07/2017 za regulisanje tenderskih procedura u javnom sektoru i zbog teške finansijske situacije preduzeća.

Operativni rashodi

Nedostaci u pregovaračkim postupcima bez objavljivanja obaveštenja o ugovoru, slabosti u proceni tendera i potpisivanju ugovora za reviziju godišnjih finansijskih izveštaja. Do ovih slabosti došlo je zato što rukovodstvo JP nije dobro ispunilo zakonske uslove.

Prihodi

Nedostatak internih propisa, nepostojanje ugovora sa potrošačima, nepostojanje vodomera kao i registar potrošača koji nije u skladu sa pravilima ARRUI, itd. Do toga je došlo zbog nedovoljnog delovanja rukovodstva JP, da se izradi interne propise, da se identifikuju potrošači i da se svim potrošačima ugrade vodomeri.

Godišnji finansijski izveštaji

Kašnjenje u usvajanju finansijskih izveštaja, nefunkcionisanje jedinica Trepče sh. a. nije u skladu sa zakonskim zahtevima, nedostaci u upravljanju imovinom i nedostaci u napomenama sa objašnjenjima. Do njih je došlo usled promena u rukovodstvu tokom sastavljanja GFI-a i situacije stvorene godinama nedovoljne posvećenosti upravnih i nadzornih odbora.

Pitanja koja su uticala na izmenu zaključka o uskladenosti u lokalnim JP su:

Operativni rashodi

Skraćivanje rokova bez ikakvog održivog opravdanja i nagrađivanje ugovorom ekonomskog operatera koji nije ispunio tehničke specifikacije. Ovi nedostaci su nastali zbog toga što kompanija nije pravilno procenila kriterijume propisane Zakonom o javnim nabavkama (ZJN), nedostatak pažnje od strane komisije za ocenjivanje tendera i nedovoljno praćenje kancelarije za javne nabavke.

Troškovi zarada

Pokrivanje pozicija sa vršiocima dužnosti, prekoračenje zakonskih uslova ugovora za obavljanje usluga i nedostaci u angažovanju konsultanata za specifične poslove i zadatke. Razlozi za ova pitanja bili su nedovoljno postupanje preduzeća da se pokriju sva radna mesta redovnim pozicijama i zato što interna kontrola u preduzeću nije bila efikasna u procesu ugovaranja zaposlenih.

3.3. Obaveze javnih preduzeća za godišnje finansijsko izveštavanje

Za 2023. godinu identifikovali smo samo 1 (jedno) od 12 revidiranih javnih preduzeća koja nisu pripremila godišnje finansijske izveštaje na vreme, ili nisu imala izveštaje odobrene od strane njihovih odbora u zakonskom roku do 15. marta. Kompanija Trepca sh.a. je sastavio godišnje finansijske izveštaje za 2023. godinu sa zakašnjenjem od 46 dana, izvan zakonskih rokova. Kao rezultat ovoga, kompanija je završila finansijske izveštaje za 2023. godinu 30. aprila 2024. godine.

To se dogodilo jer kompanija nije uspela da na vreme finalizuje i pošalje upravnom odboru na odobrenje, kao i zbog promena u rukovodstvu tokom sastavljanja GFI.

Ovo pitanje smo prijavili u pojedinačnom izveštaju i očekivanja su da će u narednim godinama izveštavanje biti obavljeno prema definisanom zakonskom okviru.

Analiza finansijskog stanja Javnih Preduzeća

Iako se finansijska situacija javnih preduzeća može detaljnije razumeti iz izveštaja priloženih uz pojedinačne izveštaje, ovo poglavlje sumira glavne pokazatelje njihovog finansijskog poslovanja i stanja na kraju 2023. godine. Za potrebe analize, uzeti su na razmatranje prihodi, rashodi, finansijski rezultat, kratkoročne obaveze i dugoročne obaveze.

Tabela 37- Glavni finansijski indikatori revidiranih javnih preduzeća za 2023. godinu

Br.	Subjekti revizije	Prihodi	Rashodi	Profit/ Gubitak	Kratkoročne obaveze	Dugoročne obaveze
1	KEK "Kosovska energetska korporacija " a.d.	195,613,000	182,423,000	13,190,000	49,564,000	175,443,000
2	Trepča a.d..	28,046,837	33,417,551	(5,370,713)	34,874,114	3,648,671
3	Telekom Kosova, a.d.	56,814,000	49,785,000	7,029,000	44,099,000	31,238,000
4	Javno preduzeće "KOSTT"	67,299,000	84,404,000	(17,105,000)	72,463,000	64,539,000
5	Kosovske železnice - Infrakos a.d.	3,171,149	3,855,948	(684,800)	41,398,619	50,555,832
6	RVK „Hidrodrini“	5,290,138	5,247,379	42,759	2,020,261	31,757,032
7	NPH „Ibar – Lepenac“ a.d. - Priština	10,313,254	9,682,157	631,097	2,836,043	7,124,169
8	VRK "Priština" a.d. - Priština	17,272,339	15,282,670	1,989,668	5,914,027	32,848,782
9	KRM „Jedinstvo“ a.d. - Mitrovica	3,525,202	2,748,782	776,420	2,247,637	1,155,886
10	KRM „Pastrimi“, a.d. - Priština	9,518,620	9,517,425	1,195	3,072,146	0.00
11	Javno stambeno preduzeće, a.d. - Priština	4,458,389	5,987,925	(1,529,537)	298,912	831,618
12	JP " Termokos“, a.d.- Priština	12,225,120	9,880,031	2,345,090	40,152,839	36,755,578

Finansijski rezultat (dobit/gubitak) - Iz gornje tabele se može videti da je od 12 revidiranih javnih preduzeća, osam (8) JP poslovalo sa ukupnim profitom od 26 mil.€, od kojih pet (5) centralnog nivoa i tri (3) na lokalnom nivou, dok su ostala četiri (4) pokazala ukupan gubitak od 24.7 mil.€, od čega tri (3) na centralnom i jedan (1) na lokalnom nivou.

Najveći deo dobiti ostvarilo je preduzeće na centralnom nivou, Energetska korporacija Kosova, u iznosu od 13.1mil.€, ili 50% ukupne dobiti, dok je najveći gubitak imao KOST u iznosu od 17.1mil.€, ili oko 65 % ukupnih gubitaka. Vredi napomenuti da je u poređenju sa prethodnom godinom KEK imao značajno manji profit jer su izvozni prihodi tokom 2023. godine zabeležili značajan pad.

Kratkoročne obaveze – su finansijske obaveze koje se moraju platiti u roku od godinu dana i klasifikovane su kao tekuće obaveze. Kratkoročne obaveze su: obaveze prema dobavljačima, porezi, kratkoročni krediti i druge obaveze sa rokom plaćanja do jedne godine.

Za 12 revidiranih preduzeća, kratkoročne obaveze iznose 298.8mil.€, većina ovih obaveza (oko 81%) su javna preduzeća na centralnom nivou: KOST sa 72.4 mil.€, ili 24%; Energetska korporacija Kosova sa 49.5 mil.€, ili 16.5%; Telekom Kosova sa 44 mil.€, ili 14.7%; Infrakos sa 41mil.€, ili 13.8%; i Trepča sa 34.8 mil.€, ili 11.6%. Dok preostali deo od 56,5 mil.€, ili 19% čine kratkoročne obaveze 7 drugih subjekata.

Dugoročne obaveze – su finansijske obaveze ili dugoročne obaveze koje se u bilansu stanja vode kao obaveze čiji je rok plaćanja duži od godinu dana. Ovo uključuje kredite za osnovnu imovinu, obaveze prema hartijama od vrednosti, obaveze po osnovu zaloga ili hipoteke i druge obaveze koje se moraju platiti u roku dužem od godinu dana.

Dugoročne obaveze za 12 subjekata revizije na kraju 2023. godine bile su blizu 435.8 mil. €, ili oko 45% veće od kratkoročnih obaveza. Pošto izjava o obelodanjivanju sadrži mnoge praznine u informacijama, nismo bili u mogućnosti da pružimo analitičke podatke o tome za koliko godina ove obaveze treba da budu vraćene.

Na osnovu rezultata pojedinačnih revizija i gore navedenog, proizilazi da su problemi javnih preduzeća evidentni i njihova finansijska situacija je teška. Glavna pitanja na koja treba obratiti pažnju i koja zahtevaju tretiranje su:

- **Nepovoljni finansijski rezultati** - četiri (4) javna preduzeća su imala negativan finansijski rezultat, odnosno gubitak u iznosu od 24,7 miliona€, dok je osam (8) ostvarilo pozitivan finansijski rezultat sa dobiti od 26 miliona€,.
- **Visoki iznosi neizmirenih obaveza** – Ukupne neizmirene obaveze ovih preduzeća iznose preko 734 miliona€, od čega su kratkoročne obaveze koje se moraju platiti u roku od godinu dana oko 299 miliona€,.

S obzirom na to da su ukupni prihodi bili oko 413 mil.€, eventualno plaćanje ovih kratkoročnih obaveza deluje prilično teško. Kada se tome dodaju dugoročne rate kredita i druge obaveze koje nastaju tokom 2024. godine, situacija može da se dodatno zakomplikuje.

3.4. Ostala pitanja finansijskog upravljanja i usklađenosti

Na osnovu izveštaja revizije tokom ove sezone, identifikovane su neke slabosti u oblasti finansijskog upravljanja javnih preduzeća. U nastavku otkrivamo ove slabosti:

Druga pitanja koja su uticala na upravljanje finansijama i usklađenošću javnih preduzeća na centralnom nivou su:

- U oblasti imovine su pitanja kao što su: nedostatak internih propisa za upravljanje imovinom u KOSTT-u. Razlog za ovaj nedostatak je to što rukovodstvo smatra dovoljnom izradu finansijskog priručnika koji opisuje stope amortizacije.
- U oblasti potraživanja javljaju se pitanja kao što su: neusklađenost registra potraživanja koji je obezbeđen prema zakonskim zahtevima, potcenjivanje računa potraživanja, neimenovanje kupaca, gomilanje potraživanja, prikazivanje neidentifikovanih računa potraživanja, prikaz neidentifikovanih potraživanja. Ovi nedostaci su nastali jer kompanija godinama nije sprovela proces usaglašavanja uslova klijenata i nerešavanja ovih pitanja.
- U oblasti troškova zarada su pitanja kao što su: neisplaćivanje zaposlenih sa istim činom za istu poziciju, popuna pozicija sa v.d. Ovi nedostaci su nastali zbog procesa restrukturiranja za sve pozicije koje još nisu završene.
- U oblasti troškova nabavki javljaju se pitanja kao što su: nekorisćenje sistema e-nabavke u upravljanju ugovorima i ocenjivanju učinka izvođača, nepravilno planiranje i sprovođenje plana nabavki i neusklađena primena kriterijuma za izbor suprotno ZJN.

Ovi nedostaci su nastali zbog nedovoljnog nadzora menadžera ugovora od strane menadžmenta kompanije, a prema rečima zvaničnika kompanije, do toga je došlo zbog uspostavljanja minimalnih kriterijuma kako bi se ekonomski operateri tretirali jednako.

Pitanja koja su uticala na upravljanje finansijama i usklađenošću javnih preduzeća na lokalnom nivou su:

- U oblasti troškova zarada, postoje pitanja kao što su: nedostaci u procesu zapošljavanja redovnog osoblja, promene plata koje nisu u skladu sa odlukom i avansi dati radnicima bez jasne zakonske osnove. Ovi nedostaci su nastali zbog slabe kontrole tokom procesa zapošljavanja, neažuriranja ugovora, a kompanija je smatrala razumnim da radnicima da finansijska sredstva u vidu avansa u određenim slučajevima radi povratka ili uvođenja u buduće plate zaposlenih.
- U oblasti troškova nabavke javljaju se pitanja kao što su: nekorisćenje sistema e-nabavke u upravljanju ugovorima i ocenjivanju rada izvođača, podela ponuda i neplaniranje otvorenog postupka i nabavka polovne robe. Ovi nedostaci su nastali zbog nedovoljnog nadzora menadžera ugovora od strane menadžmenta preduzeća i kao rezultat toga, upravljanje ugovorima nije obavljeno preko platforme e-nabavke.

3.5. Preporuke iz 2023. godine i nivo sprovođenja za 2022. godinu

U pojedinačnim izveštajima 12 JP za 2023. godinu dali smo 133 preporuke za unapređenje svake oblasti u kojoj su uočeni nedostaci i greške.

Tabela 38 – Broj preporuka datih JP u 2023. godini

Revidirana javna preduzeća	Nove preporuke	Ponovljene preporuke	Delimično ponovljene preporuke	Totalne preporuke
Centralni nivo	66	20	3	89
Lokalni nivo	9	28	7	44
Ukupno	75	48	10	133

Ovo pokazuje da je 56% preporuka novih, 36% ponovljenih iz prošle godine i 8% delimično ponovljenih.

U tabeli ispod, predstavili smo preporuke date u 2022. godini i način njihovog sprovođenja.

Tabela 39 – Broj preporuka datih JP u 2022. godini

Revidirana javna preduzeća	Sprovedene preporuke	Ponovljene preporuke	Delimično ponovljene preporuke	Zatvorene preporuke	Godina 2022
Centralni nivo	48	20	3	15	86
Lokalni nivo	31	28	2	-	66
Ukupno	79	48	10	15	152 ²⁰

Podaci prikazani u tabeli pokazuju da javna preduzeća shvataju značaj revizije i poboljšavaju stopu implementacije preporuka. Od 152 preporuke date prošle godine, 58% je sprovedeno (isključujući zatvorene preporuke), 32% je ponovljeno, a 6% je delimično ponovljeno.

²⁰ Broj preporuka se razlikuje od izveštaja iz prethodne godine, zbog činjenice da ove godine nema Pošte Kosova (2 preporuke), Železnice Kosova - Trainkos (9 preporuka), dok su dodatne preporuke koje su dale privatne revizorske kompanije za KEK bile prikupljeno (17 preporuka), Kostt (10 preporuka) kao i RVK Hidrodrini (2 preporuke). Prošle godine prijavljene su ukupno 134 preporuke.

Preporuka za Vladu i relevantne akcionarske komisije:

Preko RVA, preporučujemo Vladi i odgovarajućim komisijama akcionara da pojačaju mere odgovornosti prema Upravnim odborima i menadžmentu kako bi osigurali da je napravljena analiza kako bi se utvrdili uzroci i preduzete radnje za njihovo rešavanje na sistematičan i pragmatičan način kako bi se da otklonile greške koje su uticale na izmenjena mišljenja i zaključke.

Takođe bi trebalo da obezbedi da postoje efikasni procesi koji će potvrditi da plan izrade GFI za 2024.godine bavi svim pitanjima usklađenosti. Sva pitanja i preporuke kojima se treba posebno pozabaviti su predstavljena u pojedinačnim izveštajima.

4. Sistem interne revizije

Interna revizija (IR) je suštinska funkcija koja obezbeđuje najvišem rukovodstvu da su mehanizmi unutrašnje kontrole dizajnirani i efikasno funkcionišu. Pomaže organizaciji u ispunjavanju svojih ciljeva pružanjem sistematskog i disciplinovanog pristupa proceni i poboljšanju efektivnosti procesa upravljanja rizikom, kontrole i upravljanja.

Dok, Odbor za reviziju (OR) deluje kao savetodavno telo višem rukovodstvu subjekata javnog sektora (SJS), podržavajući unutrašnje revizore, osiguravajući njihovu nezavisnost, procenjujući adekvatnost resursa i obezbeđujući sprovođenje datih preporuka.

U okviru ciljeva Strategije unutrašnje kontrole javnih finansija, planirano je unapređenje UR kroz sprovođenje programa stručnog usavršavanja, obezbeđivanje kvaliteta za usklađenost i ažuriranje zakonskog okvira.

Centralna harmonizaciona jedinica interne revizije (CHJIR) koordinira celokupni proces unutrašnje revizije i prati subjekte javnog sektora za unutrašnju kontrolu javnih finansija.

Uredba 01/2019 o uspostavljanju i sprovođenju funkcije unutrašnje revizije, definiše kriterijume koje moraju da ispune budžetske organizacije (BO), za uspostavljanje Jedinice za unutrašnju reviziju (JUR), kao i minimalni broj revizora koje BO mora imati na osnovu svog budžeta. Od ukupno 86 budžetskih organizacija, njih 64 ispunjavaju kriterijume za osnivanje JUR. Međutim, četiri od njih (Opština Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i Severna Mitrovica) nisu osnovale JUR, iako ispunjavaju kriterijume. Dok, od 60 institucija u kojima je osnovana JUR, u 31 od njih broj revizora je bio manji od onoga što je predviđeno zahtevima uredbe.

Na osnovu naših revizija, menadžment BO nije preduzeo dovoljne mere za sprovođenje preporuka unutrašnje revizije, sprovodeći samo 40% datih preporuka. Na lokalnom nivou je realizovano 44% preporuka, ostale preporuke su u procesu ili se ne sprovode, dok je na centralnom nivou sprovođenja preporuka bila još niža sa samo 39%. Dok je nivo izvršenih revizija u odnosu na planirane bio 98%.

Od 60 OB-a, koja su osnovala JUR, četiri od njih nisu osnovale OR, kao što su: MIPT, MŽSPPI, opština Gračanica i opština Novo Brdo. U šest OR kao što su: NKRM, Opština Obilić, Orahovac, Dečane, Kamenica i Štrpce, OR, iako osnovana, nije funkcionisala tokom godine.

U sedam (7) BO-a²¹, OR je održao manje od četiri sastanka kako je propisano UA 01/2019, dok u pet (5) BO-a²² OR nije dostavio godišnji izveštaj prema članu 10. UA 01/2019.

Revizije su naglasile da su disfunkcionalne unutrašnje kontrole široko rasprostranjen problem u nekim BO. Ovo dolazi kao rezultat toga da često postoji nedostatak adekvatne dokumentacije za procedure kontrole, što utiče na kontinuirano i efikasno sprovođenje kontrola. Nedostatak potrebnih resursa je još jedan uzrok koji utiče na neispravnost kontrola. Procedure za uočenje i upravljanje rizicima u svim BO često nisu dobro dokumentovane, što dovodi do nedovoljnog nadzora i lošeg upravljanja rizikom.

Sistem unutrašnje kontrole još uvek nije na zadovoljavajućem nivou, da bi ispunio ciljeve u celini da uveri menadžment da su mehanizmi unutrašnje kontrole dizajnirani i da funkcionišu efikasno i u sprečavanju grešaka i nepravilnosti.

Preporuke za Vladu

- **Da kroz MFRT (CHJUR) obezbedi da BO koji su dužni da uspostave JUR, moraju formirati ovu jedinicu, preko koje će se obezbediti efikasan i efektivan rad sistema unutrašnje kontrole. Takođe, BO koja nisu u obavezi da imaju JUR, obavljaju funkciju unutrašnje revizije na druge načine predviđene uredbama; i**
- **Da kroz MFRT (CHJUR) obezbedi da BO, u skladu sa zakonskim zahtevima, uspostave odbore za reviziju da podrže realizaciju ciljeva JUR. Ovi odbori bi trebali biti efikasni u održavanju sastanaka i doprineti povećanju odgovornosti i jačanju uloge UR. Također, pripremite godišnji izveštaj prema zahtevima AU-a.**

21 MPNTI, UP, KBUKS, Opštine: Obilić, Kosovo polje, Istok i Mališevo

22 Institucija Ombudsmana, Tužilački savet Kosova, Opštine: Obilić, Kosovo polje i Istok.

Poglavlje III

REVIZIJE UČINKA, INFORMACIONE TEHNOLOGIJE I USKAĐENOSTI

1. Revizija učinka, Informacionih Tehnologije i Uskladenosti

Nacionalna kancelarija revizije, nastavlja sa posebnim fokusom na revizije učinka, kao važnog faktora u promeni i poboljšanju života građana. Revizijom učinka se procenjuje koliko se javnih sredstava koristi efikasno i efektivno i za dobrobiti građana. Na osnovu rezultata revizije, Skupština i građani će moći da pozovu na odgovornost administratore javnih fondova.

Za sezonu revizije 2023-2024. obrađene su oblasti od ekonomskog značaja, zdravstvo, socijalna zaštita, kao i teme iz oblasti javnih nabavki i sistema informacionih tehnologija. Prilikom odabira oblasti revizije, takođe su uzeti u obzir ciljevi Agende Ujedinjenih nacija za održivi razvoj 2030. godine.

Tokom sezone izveštavanja, sprovedeno je 14 izveštaja revizije učinka, uključujući nabavku i informacione tehnologije, kao i izveštaje za paralelnu reviziju sa Visokom državnom kontrolom (KLSH) Albanije i zajedničkom regionalnom revizijom za rodnu ravnopravnost. U ovim izveštajima date su ukupno 124 preporuke. U nastavku se nalazi sadržaj ovih izveštaja, uključujući obim, nalaze i poruke revizije.

Javne službe na Kosovu suočavaju se sa izazovima kako u pogledu efikasnosti tako i efektivnosti. Revizije su ukazale na neefikasnost zdravstvenih usluga, vreme čekanja pacijenata u klinikama, posebno u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova (UKCK), u nekim slučajevima je preko četiri godine. Pored toga, programi integracije seoskih žena na tržište rada nisu postigli zadovoljavajuće rezultate.

Dalja zabrinutost uključuje odgovornost i transparentnost. Ministarstvo kulture, omladine i sporta nije uspelo da pozove na odgovornost organizacije koje finansira i one koje imaju koristi od sponzorskih sredstava privatnih preduzeća. Na isti način, Poreska uprava nije identifikovala i preduzela zakonske mere protiv preduzeća koja su oslobođena plaćanja poreza na sponzorstvo i koja nisu dala sponzorska sredstva. Revizijom su utvrđeni i nedostaci u licenciranju medija, gde pojedini mediji posluju ne ispunjavajući obaveze po osnovu godišnje naknade. Štaviše, upravljanje javnim parkinzima karakteriše nedostatak planiranja i izdavanje dozvola za parkiranje bez odgovarajuće dokumentacije. Ovi primeri izazivaju zabrinutost u pogledu efikasnosti mehanizama za nadzor i sprovođenje u okviru javnih organizacija ili institucija. Prilikom zaključenja direktne prodaje imovine, Kosovska agencija za privatizaciju (KAP) nije bila efikasna, pošto zahtevi za kupovinu nisu obrađeni u optimalnom roku.

Takođe, naša revizija pokazuje da Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja i Zavod nisu pravilno upravljali poljoprivrednim zemljištem. Zavodu pripada preko 309 hektara poljoprivrednog zemljišta kojim se ne gazduje na odgovarajući način, od čega se preko 52 ha neovlašćeno koristi, a oko 31 ha je otuđeno bez znanja/saglasnosti zavoda i pod nerazjašnjenim okolnostima.

Oblast javnih nabavki bila je u fokusu naše revizije, zato što kroz postupke javnih nabavki, tokom 2023. godine potpisano je ukupno 10183 ugovora u vrednosti od 810,438,403€, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje od 251,420,490€ ili oko 45%. Javna preduzeća su imala povećanje vrednosti potpisanih ugovora za preko 62% u odnosu na prethodnu godinu, dok su državne vlasti imale rast od preko 42% u odnosu na prethodnu godinu.

Ove aktivnosti razvilo je 165 Ugovornih Autoriteta, dok je za 18 nezavisnih institucija aktivnosti nabavke razvila Centralna Agencija za Javne Nabavke.

Prema vrsti, nabavke koja ima najveće učešće, oko 58% od ukupne vrednosti ugovora za 2023. godinu, je vrsta nabavke za rad u vrednosti od 473,442,602€, snabdevanje u vrednosti od 228,085,606€, oko 28%, usluge u vrednosti od 105,611,02€ % i na kraju su konkursi za projektovanje sa 3,299,192€, oko 0,4%.

Dok je prema procedurama nabavke, najveća vrednost ili 665,768,975€, oko 82%, pripada otvorenom postupku, zatim procedura pregovaranja bez objavljivanja obaveštenja o ugovoru u iznosu od 117,258,922€, oko 14%, zatim ograničena procedura (otvorena u dve faze) koja je u vrednosti od 13,176,422€ ili 1,63%, a kotiranja cena su bile u vrednosti od 7,799,039€ ili 0,96%. Dok su u manjim vrednostima bili konkurs za projektovanje u vrednosti od 3,037,845€ ili 0,37%, procedura sa minimalnom vrednošću od 2,269,659€ ili 0,28% i konkurenta procedura sa pregovorima (otvorena u dve faze) koja je u vrednosti od 1,127,541€ ili 0,14%.

Oblast javnih nabavki je obuhvaćena našim redovnim finansijskim revizijama i revizijama usklađenosti u svim revidiranim javnim institucijama. Dok smo, u pogledu učinka, izvršili reviziju određenih tema, koje su predstavljene u ovom poglavlju.

U oblasti IT-a, nadležne institucije nisu preduzele dovoljno aktivnosti da obezbede dobro upravljanje projektima i postoje nedostaci u obimu i korišćenju sistema i bezbednosti podataka:

- Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija nije uspelo da upravlja i realizuje projekat informacionih tehnologija za digitalizaciju nastavnog procesa i testiranja/vrednovanja mature, u ukupnoj vrednosti od 5,6 miliona € ;
- Ministarstvo zdravlja nije implementiralo Sistem upravljanja farmaceutskim zalihama, koji do distribucije lekova pacijentima ne koriste sve apoteke različitog zdravstvenog nivoa, i nije preduzelo odgovarajuće radnje u pogledu informacione bezbednosti za ovaj sistem;
- Dok paralelna revizija sa Visokom kontrolom države Albanije, sprovedena u Regionalnim vodovima Prištine i Tirane, ukazuje na značajne nedostatke u IT upravljanju, informacionoj bezbednosti i kontinuitetu usluga u dve vodovodne kompanije.

1.1. Revizija učinka

Kroz revizije učinka, Nacionalna kancelarija za reviziju ima za cilj da promoviše efikasnost, odgovornost, efektivnost i transparentnost javne uprave. U ovoj oblasti izvršeno je 11 revizija koje pokrivaju različite teme. U okviru ovih revizija dato je 94 preporuka za revidirane organizacije. U nastavku se nalazi sadržaj ovih izveštaja, uključujući obim, nalaze i poruke revizije.

Tema: Efektivnost i efikasnost ugovaranja zdravstvenih i socijalnih usluga od strane institucija Republike Kosovo

Institucije Republike Kosovo, pored zdravstvenih usluga koje pružaju preko odgovornih javnih institucija, takođe su tokom godina potpisale ugovore sa nevladinim organizacijama za zdravstvene i socijalne usluge kako bi zadovoljile potrebe građana i obezbedile im kućnu negu (kućne palijativne posete). Dve nevladine organizacije sa kojima saraduje u tu svrhu, bilo na centralnom ili lokalnom nivou, su „ Caritas Kosova“ i „ Islamik Relief“.

Revizija je obuhvatila sporazume o saradnji i ugovore koje je nekoliko javnih institucija (opština i Ministarstvo) potpisalo sa Caritas Kosova za period 2018-2022, pošto je isti bio glavni pružalac ovih usluga i više od 14.5 miliona€, je potrošeno iz javnog novca za ovaj period.

Poruka revizije: *bilo je neophodno ugovoriti dodatne zdravstvene i socijalne usluge, zbog nepostojanja odobrenja za dodatno osoblje kao i povećanja stanovništva u revidiranim opštinama, ali nedostaci koji su pratili ove procese, bilo ne realna procena potreba za dodatnim uslugama, korišćenje različitih procedura bez stabilne osnove šta je prava procedura za ove usluge, potpisivanje direktnih ugovora bez obezbeđivanja transparentnosti i neupravljanje ugovorima, doveli su do toga da ove usluge ne postizu maksimalnu moguću efikasnost i efektivnost.*

Ugovaranje usluga od strane nevladinih organizacija praćeno je zakonodavnim i proceduralnim izazovima. Vredi napomenuti da je u svim vrstama procedura nedostajao deo upravljanja i praćenja usluga, tako da je nemoguće precizno izmeriti njihov uticaj.

Loše i neefikasno upravljanje ugovorenim uslugama. Ugovorene količine nisu bile u skladu sa realnim potrebama. Nedostatak dokumentacije stvarnih potreba uticao je na to da odnos usluga koje se pružaju preko redovnog osoblja GCPM-a u odnosu na one primljene i plaćene za osoblje angažovano preko Caritas Kosova bude 264% u najboljem i 969% u najgorem slučaju. Dakle, redovno osoblje GCPM-a je tokom godine pružilo mnogo više usluga. Ova disproporcija u pružanju usluga naglašava neefikasnost i lošu praksu ugovaranja ovih usluga.

Neuspeh u koordinaciji ugovaranja zdravstvenih usluga između centralnog i lokalnog nivoa, što je rezultiralo dvostrukim finansiranjem usluga iz različitih izvora, što je rezultiralo potencijalnom budžetskom neefikasnošću.

Isto tako, pitanja kao što su neproveravanje licenci zdravstvenog osoblja, pogrešne procenjene vrednosti i ugovaranje sa duplim vrednostima pokazuju slabosti u upravljanju i transparentnosti.

Ne postoje nezavisni izveštaji menadžera ugovora koje su odredile opštine, postoje samo izveštaji koje priprema pružalac usluga, na osnovu kojih se vrše isplate. Takođe ne postoje izveštaji o praćenju od strane opština za sprovođenje ugovora.

U međuvremenu, građani su uglavnom bili zadovoljni dobijenim zdravstvenim uslugama i dužinom vremena koje su morali da čekaju na lečenje.

Međutim, rezultati ove revizije pokazuju da kako bi ugovaranje dodatnih zdravstvenih usluga bilo još efikasnije i efektivnije, većina procesa za njihovo ugovaranje ima prostora za unapređenje i pažnju u budućnosti.

Tema: Liste čekanja pacijenata u javnim zdravstvenim institucijama

Podizanje kvaliteta i održavanje visokog standarda medicinskih usluga u direktnoj je vezi sa kvalitetom života građana zemlje. Nedostaci u zdravstvenom sistemu jedne zemlje utiču na pojavu nezadovoljstva i povećane neizvesnosti u pogledu zdravlja i blagostanja pojedinaca i društva u celini.

Nacionalna Kancelarija za Reviziju je izvršila reviziju učinka kako bi procenila koje mere su Ministarstvo Zdravstva i Univerzitetski klinički centar Kosova i Opšte bolnice primenili da bi obezbedili efikasan tretman pacijenata na listama čekanja, kao i da proceni raspodelu resursa (ljudskih i materijalnih), kako ih registrovati i pratiti liste čekanja.

Poruka revizije: *Ministarstvo zdravlja i Klinička univerzitetska bolnička služba nisu efikasni u rešavanju zahteva građana za lečenje. Zahtevi za lečenjem su veliki, dok su kapaciteti zdravstvenog sistema da odgovori na ove zahteve ograničeni, posebno u pogledu infrastrukture i opreme, a ponekad i u pogledu medicinskog materijala. S druge strane, broj lekara specijalista nije u skladu sa ovom infrastrukturom i opremom. Kao rezultat toga, postoje pacijenti koji čekaju više od četiri godine da dobiju uslugu u klinikama UKCK-a.*

Revizija je utvrdila da raspodela između ljudskih i materijalnih resursa nije napravljena jer je broj lekara specijalista nedosledan u odnosu na infrastrukturu i opremu koja je dostupna u Univerzitetskoj bolničkoj službi Kosova. Primera radi, broj ortopeda u odnosu na operacione sale je 9 prema 1, au klinici za kardiologiju (invazivna kardiologija) 8 prema 1, dok se u regionalnim bolnicama ove usluge uopšte ne pružaju. Takođe, učinak lekara nije isti jer su neki lekari aktivniji u operacijama u odnosu na kolege lekare. Primera radi, u jednoj od klinika Univerzitetskog kliničkog centra Kosova rade lekari koji obave oko 500 operacija godišnje, dok su ima lekare koji rade samo jednu operaciju godišnje. Slična stanja smo pronašli u najmanje četiri klinike.

Revizija takođe utvrdila nedostatak posebno anesteziologa koji pružaju usluge svim hirurškim klinikama, a ovaj nedostatak posljedično smanjuje operativne kapacitete klinika. Postoje slučajevi kada je oprema zastarela, što utiče na efikasnost lečenja pacijenata sa lista čekanja. Isto tako, nepravilno upravljanje nabavkom medicinskog materijala i nedostatak materijala onemogućava blagovremeno lečenje pacijenata.

Primer je nabavka totalnih proteza za koleno i tetive kolena, koje su dostupne samo u ortopedskoj klinici Univerzitetskog kliničkog centra Kosova, dok se regionalne bolnice njima ne snabdevaju. Slična situacija je i sa nabavkom očnih sočiva, gde se snabdeva samo oftalmološka klinika, dok se regionalne bolnice snabdevaju samo simboličnim količinama.

U Univerzitetskoj bolnici i kliničkoj službi Kosova ne postoji centralizovan ili formalan sistem za registraciju pacijenata na listama čekanja, što utiče na tačnost i pouzdanost podataka na listama. Zbog dosadašnjeg načina registracije, ne postoje jasni podaci o broju pacijenata koji čekaju, a posebno

o vremenu koje čekaju da bi dobili zdravstvene usluge. Pojedine zdravstvene ustanove (pojedina odeljenja u regionalnim bolnicama) ne ostavljaju traga listama čekanja. Nedostatak pravog sistema registracije stvara prostor za zloupotrebu javnih resursa, jer omogućava manipulaciju listama čekanja i nepravedno pružanje zdravstvenih usluga.

Zbog toga regionalne klinike i bolnice nisu u mogućnosti da efikasno odgovore na zahteve građana za lečenjem.

Tema: Ravnopravnost polova i osnaživanje žena iz ruralnih sredina putem njihovog uključivanja na tržište rad

Više od dve decenije, Kosovo se suočava sa visokom nezaposlenošću u ruralnim oblastima, gde su žene posebno pogođene. U cilju smanjenja nezaposlenosti u ovim oblastima i poboljšanja života žena obezbeđeni su državni grantovi koji se distribuiraju kroz program razvoja poljoprivrede.

Revizija u ovoj oblasti obuhvatila je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Agenciju za razvoj poljoprivrede i Zavod za zapošljavanje.

Cilj je da se proceni efikasnost i uticaj politika, programa i mera usmerenih na promovisanje uključivanja žena iz ruralnih područja na tržište rada, sa fokusom na povećanje njihovog učešća i identifikovanje mogućnosti za unapređenje.

Poruka revizije: Nadležne javne institucije preduzele su niz akcija na jačanju položaja žena u društvu, ali još uvek nisu postignuti zadovoljavajući rezultati za uključivanje žena iz ruralnih područja na tržište rada. Programi ruralnog razvoja i afirmativne mere nisu uspeali da obezbede jednaku podršku za oba pola i ne postoji evaluacija ostvarenja programskih ciljeva iz rodne perspektive. Afirmativne mere uslovljavaju žene od tri do pet godina kao vlasnice zemljišta ili preduzeća, čineći njihovu namenu neefikasnom, jer ograničava učešće ili podršku žena i devojaka koje su tek započele svoju delatnost.

Nedostaje veća aktivacija u pravilnom informisanju žena o korišćenju njihovih prava zagwarantovanih zakonom. Budući da je nedostatak funkcionisanja Odbora za praćenje prouzrokovao probleme u procesu praćenja programa ruralnog razvoja i kao rezultat toga oni nemaju podatke koji bi odražavali postignute rezultate ili njihov uticaj na uključivanje žena iz ruralnih područja na tržište rada, postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena.

Zavod za zapošljavanje ne raspolaže podacima razvrstanim po polu za urbana i ruralna područja u vezi sa prijavom, službama za zapošljavanje, učešćem u aktivnim merama tržišta rada i stručnom osposobljavanjem registrovanih nezaposlenih. Konkretno, nedostatak usluga za stručno osposobljavanje žena poljoprivrednika uzrokuje da ova kategorija ima poteškoća u uključivanju na tržište rada.

Tema: Zajednički izveštaj o učinku regionalne revizije Rodna ravnopravnost

Vrhovne revizorske institucije Republike Kosovo, Severne Makedonije i Republike Albanije su u martu 2023. godine potpisale trojni sporazum o saradnji za sprovođenje zajedničke revizije učinka na temu „Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena iz ruralnih područja kroz njihovo uključivanje u tržište rada“. Ovom revizijom ocenjuje se da li su mere i projekti koje sprovode nadležne institucije efikasne u obezbeđivanju uključivanja žena iz ruralnih područja na tržište rada, sa fokusom na povećanje njihovog učešća i identifikovanje mogućnosti za unapređenje. Ova zajednička revizija je sprovedena uz podršku Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena „UN Women “ i proizilazi iz Agende za održivi razvoj 2030.

Na osnovu zaključaka nacionalnih revizija, glavna poruka je:

Poruka revizije: *Mere i aktivnosti za unapređenje rodne ravnopravnosti žena iz ruralnih sredina kroz njihovo uključivanje na tržište rada, koje preduzimaju nadležne javne institucije u Republici Severnoj Makedoniji, Albaniji i na Kosovu, nisu dovoljno efikasne i delotvorne da bi uključile žene iz ruralnih sredina na tržištu rada i zadržati ih u ruralnim sredinama. Nadležne javne institucije u tri zemlje preduzele su niz aktivnosti na jačanju položaja žena u društvu, ali još nisu postignuti zadovoljavajući rezultati za uključivanje žena iz ruralnih sredina na tržište rada.*

Ovim zajedničkim izveštajem pokazujemo da je vreme da se prepozna važan doprinos žena porodici, zajednici i zemlji, kao i da se obezbedi da one budu podržane i zaštićene kao ravnopravne članice društva. Njihovo socijalno i ekonomsko osnaživanje će stvoriti društveno blagostanje, ekonomski razvoj, bolji kvalitet života u ruralnim područjima i održive zajednice. Preporuke za dotične organizacije su date u pojedinačnim izveštajima, naš izveštaj sadrži 10 preporuka.

Tema: Upravljanje licencama u Nezavisnoj komisiji za medije

Mediji, kao glavni izvor informacija, imaju veoma važnu ulogu u našem društvu, utičući na javno mnjenje i razvoj kulture i identiteta. Institucija nadležna u našoj zemlji za licenciranje medija je Nezavisna komisija za medije.

Proces upravljanja licencama za pružaoce usluga od strane Nezavisne komisije za medije je važan proces za regulisanje medijskih aktivnosti na Kosovu.

Reviziju smo fokusirali na Nezavisnu komisiju za medije i relevantna odeljenja za licenciranje, praćenje i analizu medija. Svrha revizije je poboljšanje procesa upravljanja licencama.

Poruka revizije: *Nezavisna komisija za medije je uložila napore da upravlja procesom licenciranja medija, međutim, ovaj proces karakterišu nedostaci i slabosti koje utiču na to da se kriterijumi za medijske aktivnosti ne primenjuju. Mediji godinama rade ne ispunjavajući finansijske obaveze godišnjih tarifa, a suspenzije medijskih dozvola ne sprovodi Nezavisna komisija za medije, usled čega imamo gomilanje dugova. Na naplatu dugova uticalo je i nedostatak blagovremenog i adekvatnog praćenja medija i preduzimanja konkretnih koraka protiv onih medija koji ne ispunjavaju kriterijume i zaobilaze*

plaćanje godišnjih tarifa. Takođe, postoje značajna kašnjenja u naplati dugova i problemi u unutrašnjim kontrolama Autoriteta za medije.

Nezavisna komisija za medije, prilikom ocenjivanja podnetih zahteva za dobijanje dozvole za emitovanje, nije uzela u obzir sve kriterijume prema utvrđenom propisu. Kriterijumi sa relevantnim propisima nisu ispunjeni neispunjavanjem kriterijuma kao što je poreska potvrda i u jednom slučaju nedostaje fakultetska diploma. Nisu ispunjeni svi kriterijumi kako je to predviđeno relevantnim propisima, gde ne postoje važeći ugovori o pravu emitovanja za neke kanale koji su određeni kao obavezni za emitovanje.

Mediji kontinuirano nisu ispoštovali rok od 60 dana za podnošenje zahteva za obnavljanje licence, a uprkos finansijskim kršenjima, regulatorni autoriteti nisu preduzeli kaznene mere. Postoji nedostatak doslednosti u preporukama za produženje ili oduzimanje licence, što dovodi do subjektivnih tumačenja. Došlo je do velikih kašnjenja u procesu donošenja odluka za obnavljanje dozvola, uglavnom zbog nedostatka kvoruma u Nezavisnoj komisiji za medije, što je negativno uticalo na operatere i radiodifuzne servise.

Regulatorni autoritet naišlo je na izazove u suspendovanju licenci pružaocima medijskih usluga pošto procesi suspendacije licence nisu pažljivo praćeni. Takođe, nedostatak proaktivnijeg praćenja od strane regulatornog autoriteta u izvršavanju finansijskih obaveza pružalaca medijskih usluga i statusa njihovih emitovanja prouzrokovao je nagomilavanje dugova. Regulatorni autoritet nije izgradilo jasan mehanizam za privremenu suspendaciju licenci, što je doprinelo finansijskim izazovima za regulatorni autoritet i pružaoce medijskih usluga.

Tema: Efikasnost sredstava za finansiranje sporta

Sport na Kosovu ima dugu tradiciju i igra važnu ulogu u društvu. Sport predstavlja pregled kako druge zemlje vide Kosovo. Kroz sport možemo ne samo da imamo zdravo društvo već i da imamo visok imidž u svetu. Ministarstvo kulture, omladine i sporta svake godine podržava i pomaže razvoj sportskih aktivnosti, kroz koje ima za cilj da doprinese suštinskoj organizaciji, razvoju kadrova, članstvu i licenciranju sporta na Kosovu iu međunarodnoj areni. Drugi oblik finansiranja sporta je preko privatnih preduzeća, gde im se daje popust do 30% poreza na dobit kako bi ta sredstva koristili za finansiranje sportskih organizacija. Međutim, ova podrška dolazi sa mnogo nedostataka.

Revizija je obuhvatila Ministarstvo kulture, omladine i sporta koje priprema, ocenjuje i odobrava programske politike sporta koje se odnose na omasovljenje sporta i njegov kvalitetan razvoj, kao i Poresku upravu Kosova za pokrivanje biznisa koji sponzorišu sport.

Poruka revizije: Ministarstvo kulture, omladine i sporta nije uspelo da pozove na odgovornost organizacije koje finansira i one koje imaju koristi od sertifikacije sponzorstva od strane privatnih preduzeća. Veliki deo sportskih organizacija nije prijavio kako su potrošili sredstva subvencije i kako su kontinuirano koristili. Dok Poreska uprava Kosova nije uspela da identifikuje i preduzme zakonske mere protiv kompanija koje su oslobođene poreza za sponzorstvo i koje nisu obezbedile sredstva za sponzorstvo.

Aktivnosti koje subvencionišu i sponzorišu privatna preduzeća ne ostvaruju svoje ciljeve i ne sprovode se na odgovarajući način, usled čega sponzorska sredstva nisu dostigla ciljeve za podizanje kvaliteta sporta u zemlji. Sportske organizacije tokom 2020-2022. godine nisu izveštavale o troškovima subvencija u iznosu od 3.5 miliona€, koje finansira Ministarstvo kulture, omladine i sporta. Sponzorstvo i oslobađanje od poreza za privatne kompanije doveli su do utaje poreza. U našim uzorcima smo utvrdili da preko 490 hiljada €, nije prebačeno sportskim klubovima kao sponzorstvo od privatnih kompanija, iako su kompanije prijavile Poresku upravu Kosova da su dale ova sredstva za sponzorstvo. Pored toga, jedna od nevladinih organizacija koja je korisnica projekat „baza podataka sporta na Kosovu“ nije na vreme dostavila finalni proizvod/izveštaj za koji je Ministarstvo platilo 121,430€.

Dakle, Ministarstvo kulture, omladine i sporta nije uspelo da pozove na odgovornost organizacije koje finansira i one koje imaju koristi od sertifikacije sponzorstva od strane privatnih kompanija. Nedostatak koordinacije između MKOS i Poreske uprave Kosova je dozvolio značajne finansijske nepravilnosti, ugrožavajući transparentnost, integritet i efektivnost finansiranja sporta i kao rezultat toga je oštećen državni budžet.

Tema: Upravljanje javnim parkinzima u gradu Prištini od strane Lokalnog javnog preduzeća Parking Priština

Upravljanje parkinzima je kritična komponenta urbane infrastrukture, koja igra ključnu ulogu u svakodnevnom životu stanovnika i posetilaca grada Prištine. Lokalno Javno Preduzeće Priština Parking je glavni autoritet za organizaciju i upravljanje javnim parkinzima, koji ima za cilj da obezbedi usluge parkiranja za građane u glavnom gradu.

Revizija je fokusirana na Lokalno Javno Preduzeće Priština Parking sa odgovornim odeljenjima i Opštinu Priština sa Direkcijom Inspektorata.

Nacionalna kancelarija za reviziju je izvršila reviziju učinka kako bi procenila efikasnost i efektivnost usluga koje građanima pruža kompanija Priština Parking. Takođe, da proceni mere i radnje u upravljanju parkinzima i saradnju sa Inspektoratom Opštine Priština.

Poruka revizije : *Upravljanje javnim parkinzima i dozvolama za parkiranje karakterišu izraziti nedostaci. Kompanija Priština Parking i Inspektorat Opštine Priština nisu bili efikasni i efektivni u upravljanju i praćenju sprovođenja uredbe o pravilnoj organizaciji javnih parkinga. Priština Parking kompanija je još uvek u konsolidaciji, praćena regulatornim promenama, kontrole su slabe i postoje slučajevi kada nisu u mogućnosti da dokažu svoje aktivnosti. Takođe, Preduzeće nije uspelo da operacionalizuje digitalizaciju sistema parkinga sa lavama i obeležavanje parkinga.*

Značajan broj dozvola za parkiranje izdaje se bez potrebne dokumentacije. Kompanija nije uspela da napravi pravilno planiranje parkinga tako što nije dala prioritet dovoljno parkinga za stanovnike u odnosu na poslovne korisnike

Nestriktno sprovođenje propisa i nemarna primena različitih standarda za izdavanje dozvola otvorili su prostor za zloupotrebe i nezakonite koristi.

Neki korisnici sistema imaju mogućnost da izvrše poništavanje i izmene kazni bez ostavljanja traga i bez formalne odluke kompanije. Službenici koriste neformalne formulare da traže i izvrše poništenje kazni, povećavajući mogućnost beneficija i nedostatak odgovarajuće dokumentacije.

Nedostatak detaljnog plana i konkretnih rokova doveo je do toga da digitalni sistem upravljanja parkinzima sa rampama nije operacionalizovan. Ručno funkcionisanje rampi i monitora koji nisu u funkciji izazvali su konfuziju i smanjenu operativnu efikasnost, negativno utičući na prihode i poverenje građana. Kompanija Priština Parking radi bez struktuiranog plana za obeležavanje parkinga u gradu, delujući na ad-hoc načinu.

Unutrašnje kontrole su neefikasne, negativno utiču na upravljanje parkinzima. A zvaničnih formulara za prihvatanje i predaju gotovine nema.

Prilikom izrade Pravilnika o organizaciji i upravljanju parkinzima, Priština Parking nije izvršio odgovarajuću analizu podataka, već se uglavnom zasnivao na žalbama građana.

Inspektoratu opštine Priština nedostaje struktuiran plan za inspekciju i nadzor javnih parkinga, oslanjajući se uglavnom na žalbe građana.

Stoga, Kompanija Priština Parking i Inspektorat Opštine Priština nisu bili efikasni i delotvorni u upravljanju i nadgledanju sprovođenja uredbe o pravilnoj organizaciji javnih parkinga.

Tema: Upravljanje zemljištem/imovinom od strane Poljoprivrednog instituta Kosova

Poljoprivredno zemljište, kao prirodno dobro od opšteg interesa, ima posebnu zaštitu i mora se koristiti za poljoprivrednu proizvodnju, ali se u posebnim slučajevima može koristiti i u nepoljoprivredne svrhe, na osnovu određenih kriterijuma. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja izvršilo je pripremu javnih politika, utvrđivanje obaveznih standarda u oblasti poljoprivrede, stočarstva, proizvodnje i zaštite bilja, šumarstva, zaštite zemljišta od neplanske urbane izgradnje i uređenja poljoprivrednog zemljišta, kao i ruralni razvoj.²³ Poljoprivredni institut je javni istraživački institut Kosova i imao je za cilj da igra aktivnu ulogu u razvoju agrarnih reformi i naučnih istraživanja u poljoprivredi.

Nacionalna kancelarija za reviziju je izvršila reviziju učinka na temu "Upravljanje zemljištem/imovinom od strane Poljoprivrednog instituta Kosova". Cilj revizije je da proceni da li su Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja i Institut uspostavili odgovarajući sistem za očuvanje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta Instituta i da li je postupak davanja u zakup ovih zemljišta u skladu sa zakonskim okvirom

Poruka revizije: Naša revizija pokazuje da Ministarstvo i Institut nisu pravilno upravljali poljoprivrednim zemljištem Instituta. Postoji jasan nedostatak zakonske osnove za Institut, Upravni

²³ Uredba (VRK) - br. 06/2020 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministarstava.

odbor nije funkcionisao, što utiče na to da Institut nema adekvatnu politiku upravljanja i usmeravanja razvoja delatnosti instituta. Institutu pripada preko 309 hektara poljoprivrednog zemljišta kojim se ne upravlja na odgovarajući način, od čega se preko 52 ha neovlašćeno koristi, a oko 31 ha je otuđeno bez znanja/saglasnosti instituta i pod nerazjašnjenim okolnostima. Institut koristi samo oko 5 ha za potrebe istraživanja. Dok oko 260ha koje je Ministarstvo ponudilo/iznajmilo, ali kojima se ne upravlja na odgovarajući način, u potpunosti je pod njegovom kontrolom pošto jedan deo neovlašćeno koriste različita lica.

Nedostatak jasne pravne osnove za Institut ozbiljno je narušio njegovo pravilno funkcionisanje. Ovaj nedostatak je doveo do značajnog lošeg upravljanja poljoprivrednim zemljištem Instituta. Isto tako, nedostatak naučnoistraživačkih programa doveo je do toga da većina ovih zemljišta ostane neplodna, što doprinosi lošem upravljanju, otuđenju i neovlašćenoj eksploataciji. Trenutno se samo mali deo zemljišta koristi za istraživanja, dok je najveći deo izdat u zakup.

Tokom godina, Institutu je otuđeno oko 31 ha u katastarskim područjima Prištine i Peći. U svim slučajevima otuđenja nije pribavljena saglasnost Instituta kao vlasnika ove imovine. Za otuđenja koja su nastala pre 1999. godine, od oko 16ha, 49ari, 37m², nedostaje relevantna dokumentacija. Dok je posle 1999. godine otuđeno oko 14ha, 41ari, 73m², gde je većina njih zasnovana na odlukama pre 1999. godine, dovodeći u pitanje njihovu autentičnost. Takođe, opština Peć je u više navrata jednostrano odlučivala da otuđi imovinu Instituta bez ikakve saglasnosti Instituta za takve radnje.

Institutu je uzurpirano preko 52 ha poljoprivrednog zemljišta i uzurpirano je još jedno zemljište na kojem je izgrađeno 26 objekata/vila. Zemljišta instituta ne nadgledaju i ne pregledavaju ni Ministarstvo ni Institut. Ovaj nedostatak je doveo do lošeg upravljanja, neovlašćenog korišćenja poljoprivrednog zemljišta i njegovog korišćenja za nepoljoprivredne delatnosti, kao i zagađenja zemljišta štetnim materijama itd.

Nedostaje transparentnost i upravljanje je neadekvatno u procesu davanja imovine pod zakup od strane Instituta. Od 11 ugovora o zakupu zaključenih u 2016. godini, samo tri (3) su zasnovana na javnim oglasima, korišćenje ugovora o zakupu koji ne pripadaju poljoprivrednoj prirodi, bez definisanja ugovornih rukovodilaca, neopisivanja početnog stanja zemljišta, ne predstavljanja projekta rekultivacije.

Nedostatak menadžera koji bi nadgledali ugovore je rezultirao brojnim problemima u korišćenju poljoprivrednog zemljišta. Zbog toga Ministarstvo i Institut nemaju informacije o tome kako se ova zemljišta koriste i da li se koriste u skladu sa imovinom.

Dakle, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja nije uspostavilo odgovarajući sistem za očuvanje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta Instituta. Isto tako, Ministarstvo i Institut nisu bili efikasni u upravljanju i praćenju imovine Instituta.

Tema: Procena procedura direktne prodaje imovine pod upravom Kosovske agencije za privatizaciju

Kosovska agencija za privatizaciju je ovlašćena za upravljanje društvenim preduzećima i njihovom imovinom, uključujući i ovlašćenje za njihovu prodaju, prenos i/ili likvidaciju.

Nacionalna kancelarija za reviziju izvršila je reviziju postupaka direktne prodaje imovine pod upravom Kosovske agencije za privatizaciju za period 2019-2021, dok smo za potrebe procene da li su se prakse promenile ili povećala efikasnost, izvršili reviziju i prodaje završene tokom godina 2022-2023.

Poruka revizije : Tokom zaključenja direktne prodaje imovine, Kosovska agencija za privatizaciju (KAP) nije bila efikasna, pošto zahtevi za kupovinu nisu obrađeni u optimalnom roku. Proces kategorizacije imovine imao je slabosti i parcelacija zemljišta za prodaju nije obavljena kako treba. Poslednjih godina samo su zahtevi za kupovinu domaćinstava bili predmet razmatranja. U pogledu izbora evaluatora, osim nepostojanja definisane metodologije, nismo uočili nikakvu slabost.

Obrada zahteva za direktnu prodaju imala je značajna kašnjenja, do 86 meseci za period 2019-2021, odnosno 68 meseci za period 2022-2023. Ova neefikasnost je rezultirala velikim brojem ne razmatranih zahteva, gde je 1.675 zahteva i dalje na čekanju, ili 75% od ukupno podnetih zahteva.

Neuspeh sprečavanja neovlašćene gradnje je rezultirao direktnom prodajom imovine, eliminišući konkurenciju. KAP i JP nisu preduzeli dovoljne mere da spreče neovlašćenu gradnju, što je dovelo do toga da se ova imovina proda bez konkurencije.

Prodaja imovine se često odvijala eliminacijom potencijalne konkurencije. Izveštaji o preporukama nisu odgovarali stvarnoj situaciji, što je dovelo do pogrešne kategorizacije imovine za direktnu prodaju i propuštene prilike za bolje cene.

Tema: Dokumentacija, evaluacija i proces verifikacije u sistemu upravljanja učinkom opština za 2020. godinu

Evaluacija učinka opštine je proces koji podrazumeva najpravičnije merenje pružanja usluga građanima jedne opštine. Ovaj proces u Republici Kosovo reguliše i nadgleda Ministarstvo administracije lokalne samouprave, dok same opštine objavljuju informacije koje se odnose na opštinski učinak.

Cilj revizije je da se proceni funkcionisanje sistema upravljanja učinkom opštine. Dakle, ocenjeno je kako je funkcionisao proces izveštavanja i dokumentovanja indikatora iz opština: Srbica, Obilić, Gnjilane i Gračanica. Takođe smo procenili kako je verifikacija i procena ove dokumentacije izvršena od strane MALS-a.

Poruka revizije: Generalno, opštine pod revizijom nisu dokumentovale indikatore učinka opština sa pratećim dokumentima. MALS je sproveda procenu, međutim, nije poštovala sva pravila ocenjivanja, posebno zahtev koji se odnosi na fizičku verifikaciju na terenu. Ad hok procena indikatora na terenu

od strane Ministarstva je sproveden nakon evaluacije rada opštine, međutim, zbog identifikovanih nedostataka, ova evaluacija nije uticala na konačan rangiranje opština korisnica.

Rezultati revizije pokazuju da revidirane opštine nisu potkrepile prijavljene indikatore relevantnim dokazima. Praksa korišćena u prilaganju dokaza bila je drugačija i nije uvek u skladu sa zahtevima glavnog dokumenta za relevantne dokaze. Opštine su uspostavile različite dokumente koji podržavaju indikatore, ali oni nisu uvek bili relevantni i nisu odgovarali zahtevima indikatora.

MALS je ocenio opštine na osnovu rezultata koje su same opštine prijavile u opštinskom učinku, ali nije sprovedlo nezavisno praćenje ili evaluaciju. U četiri revidirane opštine primećeno je da je MALS ocenila neke oblasti i indikatore sa istim brojem bodova, bez obzira na različita dokumenta priložena za isti indikator. Ova nepravedna procena je uticala na rezultat granta za opštinski učinak u rangiranju opština.

Tema: Mehanizmi osiguranja kvaliteta podataka prijavljeni za sistem upravljanja učinkom opštine i grant za opštinski učinak za 2021. godinu

Nacionalna Kancelarija za Reviziju je započela saradnju sa Helvetas/DEMOS od 2018. godine. Četiri revizije objavljene kao rezultat ove saradnje, imale su za cilj evaluaciju opština u pogledu razvoja procedura nabavki, upravljanja projektima i poboljšanja usluga građanima. Pored ovih, poslednja revizija je takođe procenila uticaj ili upravljanje ovih grantova u celini i razlike između dela finansiranja od Helvetasa/DEMOS-a i Ministarstva administracije lokalne samouprave.

Ovaj revizorski izveštaj je pokrio proces mehanizama za kontrolu kvaliteta podataka prijavljenih za učinak 2021. godine, gde je procena izvršena 2022. godine, dok su sredstva dodeljena tokom 2023. godine. Revizija je izvršena u opštinama: Đakovica, Klina i Vitina kao korisnice granta opštinske performanse za 2021. godinu i Ministarstvo administracije lokalne samouprave kao monitor i procenitelj ovog procesa.

Poruka revizije: *Revizijom je konstatovano da Ministarstvo administracije lokalne samouprave nije obezbedilo efikasne kontrole, što takođe utiče na konačnu ocenu učinka opština. Nedostatak preliminarne evaluacije, prihvatanje ne protokoliranih dokumenata i nedoslednosti u navedenim tačkama ugrozili su efikasnost mehanizama koji imaju za cilj da obezbede kvalitet u izveštavanju o učinku opština. Ovi nedostaci su uticali na nepravedno rangiranje revidiranih opština.*

Kvalitet izveštavanja opštinskog učinka od strane opština nije na odgovarajućem nivou. Uprkos naporima opština za unutrašnju organizaciju i izveštavanje o njihovom učinku, nedostaci u komunikaciji, procesima odobravanja i raspodeli zadataka učinili su mehanizme kontrole kvaliteta neefikasnim. Nedostatak dokaza komunikacije i odobrenja od strane odgovornih zvaničnika ugrožava pouzdanost prijavljenih podataka.

Ministarstvo nije uspeo da omogući pristup ovlašćenim licima u sistemu. Takođe nije uspeo da primeni odgovarajuće kontrole pristupa da bi uskladio funkcionalnost sistema sa propisima i da primeni mere poverljivosti u sistemu. Nedostaci u praksi upravljanja nalogima, uključujući nepersonalizovane

račune i nepoštovanje standarda upravljanja lozinkama, dodatno ugrožavaju integritet i poverljivost opštinskih podataka.

1.2. Revizije Informativnih Tehnologija

Državna služba za reviziju posebnu pažnju posvećuje reviziji informativnih tehnologija. Ova sezona uključuje projekte i informativne sisteme sa uticajem na javne institucije i usluge građanima. Izvršene su dve (2) revizije u ovoj oblasti i Izveštaj za paralelnu reviziju ZKA-KLSH sprovedene prošle godine je završen tokom ove sezone. U ovim izveštajima dato je 30 preporuka za revidirane organizacije. U nastavku se nalazi sadržaj ovih izveštaja, uključujući obim, nalaze i poruke revizije.

Tema: Informativni sistem za upravljanje zalihama lekova

Ministarstvo zdravlja (MZ) razvija i sprovodi politiku zdravstvene zaštite, obezbeđujući pristupačan i nediskriminatorni sistem koji se pridržava visokih standarda.

Ministarstvo zdravlja od 2013. godine ulaže u digitalizaciju upravljanja farmaceutskim zalihama u zdravstvenim ustanovama, za nabavku lekova i potrošnog materijala sa esencijalne i nebitne liste za pacijente. Međutim, postoje nedostaci u obimu i upotrebi sistema, kao i u upravljanju i upravljanju IT-a i bezbednošću podataka.

Naša revizija je procenila upravljanje farmaceutskog sistema zaliha i sigurnost informacija u vezi sa ovim sistemom u Ministarstvu zdravlja, kao i korišćenje sistema od strane javnih zdravstvenih institucija Kosova.

Poruka revizije : *Ministarstvo zdravlja nije u potpunosti sprovelo ovaj sistem od strane svih zdravstvenih jedinica, apoteka, odeljenja bolnica i klinika, kao i Centrima porodične medicine. Ovo rezultira lošim upravljanjem farmaceutskim zalihama, lošim planiranjem i neefikasnom/racionalnom upotrebom lekova i medicinskog materijala. Takođe postoji slabost u bezbednosti informacija i kontrolama aplikacija u ovom sistemu.*

Ministarstvo nema adekvatne mehanizme upravljanja IT uprkos značajnim ulaganjima u primenu sistema. Za proširenje i poboljšanje hardverske infrastrukture na celoj teritoriji Kosova, uloženo je više od 6,1 miliona€, za zdravstvene sisteme, uključujući i sistem upravljanja farmaceutskim zalihama. Međutim, potpunu implementaciju sistema još nisu postigle sve apoteke različitog zdravstvenog nivoa do distribucije lekova pacijentima. Nedostaju jasne odgovornosti za sistemsku administraciju, kao i politike i procedure informativne tehnologije. Ovi nedostaci ne samo da rizikuju pogrešnu alokaciju sredstava za investicije, već i ugrožavaju sigurnost podataka od strateškog značaja za Ministarstvo zdravlja.

Ministarstvo zdravlja nije preduzelo odgovarajuće radnje u pogledu informacione bezbednosti za sistem upravljanja zalihama lekova, što povećava rizik za zaštitu privatnosti pacijenata i integriteta podataka uopšte. Sistem za upravljanje zalihama farmaceutskih proizvoda takođe ima nedostatke u evidentiranju podataka i generisanju izveštaja. Nedostatak veze sa centralnim sistemima povećava

rizik od postavljanja netačnih podataka, dok nedefinisanje ograničenja roka trajanja za artikle ugrožava efikasnost upotrebe lekova.

Stoga, informacioni sistem za upravljanje zalihama farmaceutskih proizvoda je pomogao da se poveća efikasnost i transparentnost u vezi sa distribucijom esencijalnih i neesencijalnih lekova i potrošnog materijala pacijentima. Međutim, postoje nedostaci u obimu i upotrebi sistema, kao i u upravljanju IT i bezbednošću podataka.

Tema: Modernizacija obrazovnog sistema na Kosovu kroz e-Obrazovanje

Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija ima ulogu i odgovornost da kreira akcionu politiku i implementira zakone za razvoj obrazovanja, uključujući preduniverzitetsko obrazovanje, visoko obrazovanje i nauku na Kosovu. Takođe, sa povećanjem trenda razvoja u oblasti informacionih tehnologija, Vlada je investirala u informaciono-komunikacione tehnologije u obrazovanju, ulažući u projekte koji se odnose na digitalizaciju obrazovanja.

U periodu 2013-2017, Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija izradilo je projekat za digitalizaciju preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu, u iznosu od 4,931,000 €, prema sporazumu o mekom zajmu, koji će platiti 2032. godine u ukupnoj vrednosti od 5,637,519 €, (uključujući glavnica, kamatu, naknade).

Revizija je obavljena kako bi se procenilo da li je MONTI upravljao i implementirao projekat informacionih tehnologija „Modernizacija obrazovnog sistema na Kosovu kroz e-Obrazovanje“ efikasno kako bi ispunio ciljeve ovog projekta i cilj ministarstva za digitalizaciju procesa učenja i testiranje i evaluaciju mature.

Poruka revizije: MONTI nije uspeo da upravlja i implementira projekat informacionih tehnologija „Modernizacija obrazovnog sistema na Kosovu kroz e-Obrazovanje“ da ispunji ciljeve ovog projekta i cilj ministarstva za digitalizaciju nastavnog procesa i testiranje/evaluaciju mature. Dok Vlada Kosova za ovaj nefunkcionalizovan/iskorišćeni projekat ima obaveze prema zajmoprimcu do 2032. godine, koje će biti plaćene iz Budžeta Kosova u vidu rata kredita. Neuspeh projekta digitalizacije preduniverzitetskog obrazovanja u školama, ukupne vrednosti od 5,637,519 €, rezultiralo je oštećenjem budžeta za ovaj iznos.

Ministarstvo je propalo u projektu digitalizacije preduniverzitetskog obrazovanja. Ovaj projekat, u potpunosti finansiran zaduživanjem, realizovan je bez prethodnog planiranja, što je praćeno nedostacima u razvoju koji su uticali na neostvarivanje cilja i ispunjenje misije organizacije. Ministarstvo nije pravilno upravljalo projektom tako što nije imenovalo menadžera projekta i odgovorno osoblje. Isplate za obavljene radove od strane Ekonomskog operatera su izvršene bez prihvatanja posla od strane komisije za prijem, ne obezbeđujući da je prihvaćeni proizvod u skladu sa ugovorom. Monitoring implementacije sporazuma nije obezbeđen, stoga nije bilo izveštaja da je ovaj razvijeni sistem održan dve godine nakon prihvatanja, kako je predviđeno sporazumom. Štaviše, Ministarstvo nije obezbedilo neophodnu/dovoljnu dokumentaciju i pristup informacionim sistemima, traženu tokom revizije. Ovo je značajno ograničilo obim revizije.

Kao rezultat toga, MONTI nije uspeo da ispuni ciljeve ovog projekta i cilj ministarstva za digitalizaciju nastavnog procesa i testiranje/evaluaciju mature.

Tema: Zajednički izveštaj o paralelnoj reviziji – informacioni sistemi u vodovodima Tirane i Prištine

Nacionalna kancelarija za reviziju Republike Kosovo i Visoka kontrola države Albanije sproveli su paralelnu reviziju u vodovodu Tirane i Prištine sa fokusom na informacione sisteme.

Revizija je usmerena na preduzeća za snabdevanje pijaćom vodom i njihove informacione sisteme. U vodosnabdevanju Tirane, fokus je takođe bio na ugovorima i njihovoj usklađenosti.

Kosovo: Na Kosovu se snabdevanje vodom za piće vrši preko sedam regionalnih vodovodnih kompanija koje pružaju usluge vodosnabdevanja za oko 79% stanovništva na Kosovu. VRK Priština pruža usluge vodovoda i kanalizacije za opštinu Priština, Kosovo Polje, Obilić, Štimlje, Lipljan, Podujevo, Glogovac i Gračanica. Ova kompanija je najveći pružalac usluga vode na Kosovu i ima 153,509 registrovanih potrošača ili 37% od ukupnog broja potrošača na celom Kosovu. Pored toga, VRK Priština ima najveći broj komercijalnih/finansijskih žalbi građana.

Albanija: Ujesjelles Kanalizime Tirana a.d. je institucija odgovorna za usluge snabdevanja pijaćom vodom, prikupljanja, uklanjanja i tretmana zagađene vode u opštini Tirana. Predmet delatnosti kompanije u uslužnoj oblasti, za koju ima licencu od strane Regulatornog organa za vode, je:

- Usluga snabdevanja potrošača pijaćom vodom i njena prodaja;
- Održavanje sistema/i sistema snabdevanja pijaćom vodom;
- Proizvodnja i/ili kupovina vode za zadovoljavanje potražnje potrošača;
- Usluge prikupljanja, uklanjanja i tretmana otpadnih voda;
- Održavanje sistema otpadnih voda i postrojenja za njihovo prečišćavanje Obavljanje laboratorijskih aktivnosti.

Poruka revizije: Rezultati paralelne revizije ističu značajne nedostatke u IT upravljanju, bezbednosti informacija i kontinuitetu usluga. Dok su u VRK Priština identifikovani nedostaci u kvalitetu podataka u Vodovodu u Tirani, nije bilo većih problema u elektronskim podacima, međutim, mogućnost njihovog gubitka, prekida ili otuđenja je velika.

VRK Priština nije obezbedio efektivno kontrolno okruženje za održavanje integriteta i kontinuiteta IT sistema, što negativno utiče na puno postizanje ciljeva kompanije i umanjuje pouzdanost sistema kompanije.

Kompaniji Ujesjelles Kanalizime Tirana a.d. nedostaju strategija, politika i regulatorni akti koji definišu pravac, odgovornosti i obaveze za korišćenje informacionih tehnologija.

U UKT a.d. nedostajalo je planiranje i razvoj novih IT usluga koje bi pomogle kompaniji da postigne svoje institucionalne ciljeve. Koraci koji se preduzimaju u pravcu povećanja korišćenja, unapređenja i bezbednosti usluga koje se nude putem informacionih tehnologija su nedovoljni, da se nesmetano ude u proces bezbednosti podataka i kontinuiteta pružanja usluga. Iako nije bilo većih problema sa elektronskim podacima, velika je mogućnost njihovog gubitka, prekida ili otuđenja. Odgovarajuće preporuke su date u pojedinačnim izveštajima, za Regionalno preduzeće voda Priština postoji 18 preporuka.

Nacionalna kancelarija za reviziju je u 14 izveštaja revizije učinka dala 124 preporuke za unapređenje različitih aspekata u javnoj upravi.

1.3. Revizije usklađenosti

Nacionalna Kancelarija Revizije fokusira se na obim revizija usklađenosti, kroz koje pruža razumnu sigurnost da su računovodstveni/finansijski procesi izveštavanja i prateće transakcije u skladu sa nadležnim organima.²⁴ Prilikom obavljanja takve revizije, predmeti su u fokusu procesi i transakcije koje se odnose na prijem i trošenje javnih sredstava. Oni moraju biti usklađeni sa nadležnim organima i ova ovlašćenja su kriteriji za takvu reviziju.

Za 2023. godinu, NKR je izvršila dve (2) revizije usklađenosti, u kojima je dala 12 preporuka.

Tema: Nabavka i upravljanje ugovorima u Ministarstvu Zdravstva

Revizija je fokusirana na procese nabavke od planiranja do zaključenja ugovora. Revizija je obuhvatila procese nabavki u 2023. godini, uključujući planiranje, procedure nabavke, upravljanje ugovorima i mere koje je poduzelo Ministarstvo Zdravstva kako bi se obezbedilo da su oni bili efikasni u postizanju svog cilja.

Procesi nabavke su uglavnom bili fokusirani na kategoriju roba i usluga i na kapitalne investicije. Budžet za 2023. za MZ za ove dve kategorije je bio 60,965,938€, dok je utrošeno 27,262,221€ ili 44%. Što se tiče sredstava, dio sredstava (oko 9 mil€) je bio iz investicione klauzule za Covid 19 projekte koji nisu mogli biti utrošeni.

Rezultati revizije pokazuju da Ministarstvo nije uspelo da završi značajan broj procesa nabavki koji su planirani i započeti potpisanim ugovorima. Niska realizacija plana nabavki značajno je uticala na nivo izdataka za kapitalne projekte i nabavku medicinske opreme i lekova (nivo je bio ispod 50% budžeta Ministarstva).

Nedostatak blagovremene analize pre procesa tenderisanja i slabe kontrole tokom procesa nereagovanjem u ranim fazama tendera, rezultiralo je nepotpisivanjem ugovora od strane

²⁴ „Poštivanje ovlašćenja“ znači poštovanje akata ili rezolucija zakonodavnog tela ili drugih statutarnih instrumenata, direktiva i smernica koje izdaju organi javnog sektora sa ovlašćenjima definisanim statutom, a kojih se očekuje da će se subjekat revizije pridržavati. Drugim rečima, to je poštovanje svih zakona, pravila, propisa, standarda i dobre prakse.

menadžmenta. Ova situacija je uticala da se procesi ponove tenderi i da ministarstvo ne postigne svoje ciljeve u tekućoj godini. Posljedice neobavljanja ovih aktivnosti uticale su na funkcionisanje zdravstvenih službi. Proces procene u pojedinim slučajevima nisu uočili greške u obračunu vrednosti ponude i tokom njihove sprovođenja ukazala se potreba za njihovom izmenom.

Praćenje ugovora je otkrilo izazove u vezi sa kašnjenjem u ispunjavanju ugovora/aneksa ugovora i neprimjenom platforme e-Nabavke za upravljanje ugovorima. Zbog kašnjenja u izradi projekta Urgentne klinike u UKCK-a, rok za tender za izgradnju je odgođen, važan projekat i stoga je dio sredstava ostao neutrošen u 2023. godini.

Da bi se omogućila moguća poboljšanja kako bi planirani procesi aktivnosti nabavke bili dobro analizirani i sa potrebnim informacijama kako bi se spriječila mogućnost neuspeha aktivnosti, u ovom izveštaju je dato pet (5) neophodnih preporuka.

Tema: Stavljanje opštinske imovine u upotrebu i njihovo praćenje u opštini Uroševac

Revizija je usmerena na provođenje postupaka puštanja u promet nekretnina i upravljanja nekretninama u zakup u periodu januar 2022. - septembar 2023. godine.

Rezultati revizije pokazuju da Opština nije uspjela da održi i poveća vrednost imovine date u zakup.

Revizijom je utvrđeno da korisnici imovine nisu izvršili investicije predviđene ugovorima, korisnici opštinske imovine su preneli pravo korišćenja na treća lica bez prethodnog odobrenja Opštine.

Takođe, opština nije vodila tačnu finansijsku evidenciju za svaki ugovor i nije obavljala aktivnosti naplate zakupnine prema ugovorenim rokovima.

Kroz ovaj izveštaj, dato je sedam (7) preporuka Skupštini opštine i predsedniku opštine, koje se odnose na preduzimanje postupaka na poboljšanju praćenja i upravljanja imovinom koja se izdaje u skladu sa zakonom, obezbeđujući da se sve procedure sprovode u cilju minimiziranja finansijske gubitke i poboljšati transparentnost u upravljanju javnom imovinom.

Poglavlje IV

PREPORUKA REVIZIJE

Pregled sprovođenja preporuka

Značaj revizorskih izveštaja leži u identifikaciji slabosti u sistemima upravljanja, posebno finansijskim sistemima, dok sprovođenje revizorskih preporuka služi kao mehanizam za popravljavanje ovih slabosti i stvaranje efikasnijih i efektivnijih sistema u postizanju ciljeva. Analize u ovoj oblasti su pokazale da trenutni nivo sprovođenja preporuka revizije nije zadovoljavajući.

Nakon prijema GIR-a za 2022. godinu, Vlada je pripremila akcioni plan za sprovođenje preporuka.

Na nivou pojedinačnih revizija, većina budžetskih organizacija ne sprovodi sistematski proces za praćenje sprovođenja preporuka. U poređenju sa 2022. godinom, smanjen je broj preporuka datih u pojedinačnim izveštajima budžetskih organizacija, međutim nivo sprovođenja preporuka ostaje nezadovoljavajući, gde je broj potpuno sprovedenih preporuka na nivou od 46% (uključujući NP), ostali deo preporuka su u procesu implementacije ili još nisu i dalje sprovedene.

Stagnacije u potpunom sprovođenju preporuka utiču na ponavljanje slabosti i nedostataka kontrole i sistematsko ponavljanje nepravilnosti iz godine u godinu.

Uticaj revizije se meri nivoom sprovođenja preporuka i najbolji je pokazatelj da li menadžment poboljšava postojeće procese i kontrole u oblastima u kojima su identifikovane nepravilnosti. NKR, kroz pojedinačne revizije, takođe ocenjuje sprovođenje preporuka datih u prethodnoj godini, jasno odražavajući oblasti u kojima su preduzete mere i radnje za unapređenje, kao i oblasti u kojima su potrebne dodatne akcije za dalja poboljšanja.

U Godišnjem revizorskom izveštaju za GFI-BRK 2023. Vladi je dato ukupno 19 preporuka.

Prilog I izveštaja daje potpune informacije o napretku preporuka datih u GIR-u-2022, dok su u tabelama 40 i 41 prikazana statistika preporuka za pojedinačne organizacije.

1. Sprovođenje preporuka datih u GIR-u za 2022. godinu

Vlada Kosova je u oktobru 2023. godine usvojila Akcioni plan za sprovođenje preporuka, gde su sve budžetske organizacije (BO) dužne da ga sprovode. Stepen sprovođenja preporuka pratiće mehanizam koji utvrdi Ministarstvo finansija, rada i transfera, u koordinaciji i uz podršku Ureda Premijera.

Na osnovu informacija prikupljenih tokom procesa revizije za budžetske izveštaje, kao i iz pojedinačnih revizija, primetili smo da preduzete mere od strane Skupštine Kosova, Vlade i drugih institucija nisu bile dovoljne da se obezbedi zadovoljavajući nivo sprovođenja preporuka.

Od ukupno 29 preporuka datih u GIR-u za 2022. godinu, dve (2) od njih su sprovedene, dve (2) su bile u procesu implementacije, 15 nisu sprovedene, a 10 se više ne primenjuje (iste su spojene sa drugim preporukama). U prilogu I su dati detaljni podaci o preporukama datih u GIR-u 2022.

Nesprovođenje preporuka je uticalo da se određene slabosti i nepravilnosti ponove, posebno u oblastima kao što su:

- Nedostaci u pripremi GFI-ova;
- Slabosti u procedurama nabavke;
- Nedostaci u upravljanju imovinom;
- Nedostaci u upravljanju prihodima, rashodima, obavezama; potencijalnim obavezama;
- Slabosti u procedurama subvencija; i
- Loše funkcionisanje Odbora za reviziju i JUR-ova.

2. Sprovođenje preporuka datih u pojedinačnim izveštajima za 2022. godinu

Procena sprovođenja preporuka je deo stalnog procesa revizije. Procena o tome kako i koliko su oni sprovedeni se vrši za svaku budžetsku organizaciju tokom redovne revizije i rezultati za prethodnu godinu se prikazuju u revizorskim izveštajima za narednu godinu.

U narednim tabelama prikazani su podaci o statusu preporuka za 2022. i 2021. godinu, koje su kategorisane prema revidiranim organizacijama.

U nastavku je prikazana tabela sa brojem datih preporuka i procentima njihovog sprovođenja.

Tabela 40 - Sprovođenje preporuka GR-a za 2022. godinu

Revidirani subjekti	Br. preporuka u 2022.	Preporuke koje više nisu primenljive ²⁵	Preporuke za sprovođenje	Sprovedene		Delimično sprovedene		Nesprovedene	
	Br.	Br.	Br.	Br.	%	br.	%	br.	%
Institucije centralnog nivoa	166	11	155	76	49%	21	14%	58	37%
Nezavisne institucije	53	1	52	31	60%	5	10%	16	31%
Institucije lokalnog nivoa	372 ²⁶	12	360	140	39%	19	5%	201	56%
Javna preduzeća	152	15	137	79	58%	10	7%	48	35%
Preporuke ukupno	743	39	704	326	46%	55	8%	325	46%

Tabela 41 - Sprovođenje preporuka GR-a za 2021. godinu

Revidirani subjekti	Ukupni br. preporuka u 2021.	Preporuke koje više nisu primenljive	Preporuke za sprovođenje	Sprovedene		Delimično sprovedene		Nesprovedene	
	Br.	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%
Institucije centralnog nivoa	185	5	180	88	49%	20	11%	72	40%
Nezavisne institucije	55	1	54	39	72%	3	6%	12	22%
Institucije lokalnog nivoa	409	3	406	186	46%	33	8%	187	46%
Javna preduzeća	187	8	179	104	58%	70	39%	5	3%
Preporuke ukupno	836	17	819	417	51%	126	15%	276	34%

²⁵ Preporuke koje više nisu primenljive – proizilaze kao rezultat njihovog spajanja ili promene pravnih akata

²⁶ U GIR-u za 2022. godinu prijavljene su 352 date preporuke. Ovaj broj takođe uključuje 20 preporuka datih u izveštajima revizije za 2021. za opštine: Severna Mitrovica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potoku, iz razloga što u ovim opštinama nije izvršena revizija za 2022. Tako da je ocena sprovođenja datih preporuka za 372 preporuke.

Kao što se vidi iz gornjih tabela, ukupan broj datih preporuka za 2022. godinu u odnosu na 2021. godinu, smanjen je sa 836 date na 743 preporuka, dok je broj neprovedenih preporuka porastao sa 34% na 46%. Dakle, nivo neprovedenih preporuka ili preporuka čije sprovođenje nije počelo je nezadovoljavajući. Vredi napomenuti da je u izveštajima revizije učinka za 2022. dato 195 preporuka. Što se tiče preporuka koje je dala Skupština Kosova za revizije učinka, u ovoj sezoni revizije, Nacionalna kancelarija za reviziju nije izvršila nikakvu naknadnu reviziju preporuka za procenu nivoa njihovog sprovođenja.

Uopšteno govoreći, budžetske organizacije pripremaju akcione planove za sprovođenje preporuka, ali ne prate neki formalni proces praćenja, procenjivanja ili izveštavanja o stopi napretka. Ovo odražava nedostatak odgovornosti kao bi se osiguralo da se preporuke sprovede na vreme i da se identifikuju i adresiraju prepreke za akciju.

Da bi se situacija poboljšala, potrebno je povećati posvećenost i odgovornost odgovornih lica i redovno praćenje sprovođenja preporuka od strane svih BO-ova.

3. Sprovođenje preporuka datih od strane Skupštine Kosova

Skupština Kosova je dala preporuke za četiri (4) pregledana revizorska izveštaja za: Univerzitet u Prištini, Telekom Kosova, UKBSK i RTK. NKR se bavila sprovođenjem ovih preporuka datih od strane Skupštine, gde su od 10 datih preporuka, četiri (4) preporuke su sprovedene, tri (3) preporuke su bile u procesu sprovođenja i tri (3) preporuke nisu sprovedene. Prilog II predstavlja detaljne podatke o preporukama koje je dala Skupština Kosova.

Takođe, dve (2) preporuke koje su za NKR koje se odnose na Proces direktne prodaje od strane KAP-a i preporuka da se u Godišnjem izveštaju za 2023. godinu izvesti o visini subvencija koje je Vlada dodelila javnim preduzećima i da izvrši kategorizaciju za šta su ta sredstva korišćeni, su u potpunosti sprovedene.

Pored ovih, Skupština Kosova je dala i preporuke za izveštaje o reviziji učinka: „Ocenjivanje učenika na nacionalnim i međunarodnim testovima“, „Funkcionisanje sistema granta za opštinski učinak i upravljanje projektima finansiranim od strane donatora za 2021. godinu“. „Finansijski i operativni učinak PP Trepča ad“, „Upravljanje projektom Ujedinjenje grada Uroševca“, „Sistem upravljanja platama“.

Što se tiče preporuka koje je dala Skupština Kosova za revizije učinka, u ovoj sezoni revizije, Nacionalna kancelarija za reviziju nije izvršila nikakvu naknadnu reviziju preporuka za procenu nivoa njihovog sprovođenja. NKR će s vremena na vreme sprovođiti naknadne revizije sprovođenja preporuka, koje će uključivati više izveštaja nego u jednoj revizijskoj sezoni, a nakon planiranja biće uključene i preporuke KUJF-a i Skupštine Kosova.

4. Uticaj revizije

Izveštaji NKR-a imaju za cilj podsticanje promena u javnom sektoru kroz unapređenje upravljanja u pogledu finansijskog upravljanja. Radnje koje se mogu preduzeti kao rezultat procesa revizije učiniće da finansijski izveštaji predstavljaju istinitu i poštnu sliku finansijske situacije budžetske organizacije, povećavajući na taj način kvalitet i pouzdanost datih finansijskih informacija.

Uticaj revizije se meri nivoom kako su budžetske organizacije ispravljene od pitanja ili preporuka koje smo im dali u protekloj godini, i najbolji je pokazatelj da li menadžment poboljšava postojeće politike, procese i kontrole u oblastima u kojima utvrđene su nepravilnosti.

Uopšteno govoreći, uticaj revizije na ogromnu većinu revidiranih subjekata bio je na poboljšanje kvaliteta finansijskog izveštavanja.

Centralni nivo

Na osnovu revizorskih izveštaja, primećuje se napredak u poboljšanju sistema finansijske kontrole i upravljanja, sa posebnim akcentom na oblast imovine i potencijalnih obaveza.

U oblasti imovine, kao rezultat revizija, konstatovana su poboljšanja u registrima imovine, ispravka vrednosti kapitalnih projekata održanih kao investicije u nastavku, kao što su:

- Projekat "Autoput R6 Priština - Elez Han" u Ministarstvu životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture (MŽSPPI), koji se vodi kao investicija u nastavku, registrovan je kao imovina u upotrebi, primenom amortizacije (vrednost projekta 705,313,524€) sa uticajem od oko 40,000,000€;
- Prenos imovine (19 škola) od MONT-a (17,827,579€); ME (10,000,000€), MKOS (994,306€), MŽSPPI (1,608,395) i MIPT (2,730,986) koje su imale uticaj u ukupnoj vrednosti od 30,430,280€;
- U UKBSK-u su evidentna poboljšanja u vođenju registra inventara, koje su uticale na ukupnu vrednost ovog registra od 3,427,790€ i poboljšanja uknjižbe zemljišta sa uticajem od 1,000,000€ u registru.

Takođe, zbog preduzetih radnji u vezi sa ispravnim prikazivanjem vrednosti potencijalnih obaveza u GFI-u, uočeno je poboljšanje u njihovom prikazivanju u iznosu od 4,741,000€ u ME, 1,590,000€ u MUP-u i 4,268,962€ u Fondu zdravstvenog osiguranja (FZO).

Lokalni nivo

Na lokalnom nivou, uticaji kroz revizije u izraženijim vrednostima su zabeleženi u Opštini Južna Mitrovica i Opštini Novo Brdo, koje su značajno unapredile pitanje upravljanja imovinom registrovanjem imovine (zemljišta i objekata) koje nisu registrovane u računovodstvenoj evidenciji imovine u ukupnoj vrednosti od 221,434,089€.

- Opština Mitrovica – od 2022. godine je uspjela da poveća vrednost imovine u registrima za 74,312,661€.
- Opština Novo Brdo – od 2022. godine je uspjela da poveća vrednost imovine u registrima za 147,121,428€.

Takođe, kroz našu reviziju, uticali smo na opštinu Priština da poboljša proces izveštavanja za kategoriju potencijalnih obaveza za 16,843,833€ u odnosu na prošlu godinu.

Javna preduzeća

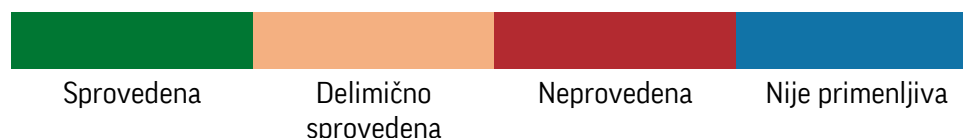
Revizorski izveštaji su uticali na preduzeća da unaprede svoje procese upravljanja i finansijskog izveštavanja, kao što su tačno prikazivanje budućih investicija, sastavljanje finansijskih izveštaja i godišnjeg izveštaja unutar vremenskog roka, tačno prikazivanje potencijalnih obaveza, revalorizacija imovina je uticalo da vrednost imovine prikazane u GFI-u bude veća, ažuriranje ugovora o radu, izrada internih propisa o upravljanju aktivnostima u preduzeću.

**Ovaj Izveštaj je prevod sa originalne verzije na albanskom jeziku. U slučaju nedoslednosti prevladava verzija na albanskom jeziku.*

PRILOG

Prilog I: Napredak u sprovođenju preporuka datih u GIR-u 2022

Legenda:

	Odgovorna institucija	Preporuke date u GIR-u 2022	Status
1	Vlada Kosova	Kroz MFRT, da obezbedi da su ispunjeni zahtevi za potpuno i tačno izveštavanje u izjavama o obelodanjivanju (prilozima).	Neprovedena
2	Vlada Kosova	Preko resornih ministarstava treba da obezbedi dalje radnje za angažovanje svih zaposlenih obezbeđivanjem uslova za rad i redovnog pohađanja na posao, kao i kontinuiranim praćenjem kako je predviđeno zakonskim aktima.	Delimično sprovedena
Državni dug i državne garancije			
3	Vlada Kosova	Vlada mora da obezbedi da su pre donošenja odluka o finansiranju projekata zaduživanjem izvršene detaljne analize i odgovarajuće pripreme u vezi sa projektima, kako bi se ta sredstva koristila što efikasnije.	Neprovedena
4	Vlada Kosova	Stagnacije ili neuspeh u nepokretanju ili nesprovođenju projekata moraju biti predmet kontinuiranog pregleda sa implementacionim organizacijama odgovarajućih projekata, pri čemu se analiziraju uzroci i razlozi koji odražavaju preduzimanje konkretnih radnji za njihovo smanjenje/ eliminisanje tako da se iste mogu realizovati i rezultirati javnim dobrom u korist građana.	Neprovedena
5	Ministarstvo finansija, rada i transfera	Na osnovu tromesečnih izveštaja Trezora, MFRT u saradnji sa resornim ministarstvima mora da reši sve identifikovane izazove u realizaciji projekata koji se finansiraju zaduživanjem. U svakom trenutku i u svim slučajevima kada se to smatra neophodnim, MFRT mora predložiti Vladi odgovarajuće mere za prevazilaženje ovih izazova.	Neprovedena
6	Ministarstvo finansija, rada i transfera	Da pruži jasne smernice za budžetske organizacije za uključivanje planova kapitalnih investicija koji će se finansirati pozajmicama. MFRT treba da otpočne pregovaračke procedure samo ako su završene sve pripreme za početak implementacije projekta i pruži dovoljno i dokumentovano uveravanje da će realizacija ovih projekata biti obavljena u pravom vremenu i na pravi način.	Nije primenljiva (uključena u preporuci)

Analiza državnog budžeta			
7	Vlada Kosova	Osigurati da se zakon o izdvajanju budžeta i dopune-izmene uputi Skupštini zajedno sa tabelama sa izmenama/dopunama za fiskalna predviđanja.	Sprovedena
8	Vlada Kosova	Da obezbedi da planiranje kapitalnih projekata bude predmet analize kapaciteta organizacije za upravlja projektima u skladu sa početnim planovima. Kontrole u planiranju projekata i realizaciji budžeta treba ojačati kako bi se projekti realizovali na vreme i postigli ciljevi. Usklađivanje toka gotovine sa planiranjem projekta je neophodno da bi se rešio nizak nivo finansijske realizacije kapitalnih projekata.	Neprovedena
9	Vlada Kosova	Preko MFRT-a da obezbedi efikasne kontrole u procesima budžetiranja kako bi se rashodi bili planirali u odgovarajućim ekonomskim kategorijama, u skladu sa zahtevima ZUJFO-a i MRSSP-ova.	Neprovedena
10	Vlada Kosova	Preko MFRT-a da obezbedi da se planiranje i realizacija budžeta vrši prema relevantnim funkcionalnim kodovima, tako da rashodi prikazuju svoje ispravno stanje prema računovodstvenom planu.	Neprovedena
Imovine			
11	Vlada Kosova	Vlada, preko MFRT-a, treba da obezbedi dovoljnu obuku za službenike za imovinu i GFS-e u vezi sa procesom registracije imovine i njihovim tačnim predstavljanjem u pojedinačnim finansijskim izveštajima.	Delimično sprovedena
12	Vlada Kosova	Vlada, preko MUP-a, treba da obezbedi da sve budžetske organizacije koriste aplikaciju e-imovina.	Neprovedena
Računi Potraživanja			
13	Vlada Kosova	Vlada, u koordinaciji sa MFRT-om i MALS-om, treba da preispita postojeće mehanizme za naplatu dugova, njihovu strukturu, starešinstvo i verovatnoću naplate ovih dugova. Takođe, treba da obezbedim potpuno i tačno izveštavanje i konsolidaciju računa potraživanja.	Neprovedena
Neizmirene i nepredviđene obaveze			
14	Vlada Kosova	MFRT treba da uspostavi kontrole kroz praćenje izveštaja o neizmirenim obavezama od BO-e i preduzeti mere gde uoči odstupanja od zakonskih rokova.	Neprovedena
15	Vlada Kosova	Da preko Ministarstva pravde (Državnog pravobranilaštva) i u koordinaciji sa pravnim kancelarijama budžetskih organizacija, proveri tačnu i punu vrednost nepredviđenih obaveza kako bi obelodanjivanja u GFI-e bila tačna. Tamo gde postoje nedoslednosti u beleškama, identifikovati razloge za ove greške i da se iste isprave.	Neprovedena

Isplate prema sudskim i izvršnim odlukama			
16	Vlada Kosova	Vlada, preko relevantnih institucija, da ispita obaveze i odgovornosti BO-ova koje proizilaze iz kolektivnih ugovora i preuzima odgovarajuće radnje. U zavisnosti od ovih obaveza i budžetskih mogućnosti, da obezbedi da budžetske organizacije rade adekvatno planiranje budžeta, kako bi se izbegli nepotrebni troškovi iz eventualnih sudskih procesa. Takođe, preko aktera uključenih u proces eksproprijacije da preduzme mere za izbegavanje ili rešavanje brojnih sudskih sporova.	Neprovedena
17	Ministarstvo finansija, rada i transfera	Ministar, u koordinaciji sa direktorom Trezora, mora da obezbedi da se tokom izvršenja plaćanja na osnovu sudskih/izvršnih odluka, dodatni troškovi izvršnog postupka odvoje od iznosa glavnog duga prema ekonomskim kodovima predviđanim računovodstvenim planom.	Neprovedena
Podaci o zaposlenju			
18	Vlada Kosova	Ministar mora da obezbedi da izveštavanje o zaposlenih u javnoj upravi prikaže stvarni broj zaposlenih, uključujući sve zaposlene koji imaju ugovorne odnose sa relevantnim budžetskim organizacijama i koji su deo sistema upravljanja platama (Payroll).	Sprovedena
Sistem interne revizije			
19	Vlada Kosova	Da preko MFRT-a (CJUUR) obezbedi da BO-e koje su dužne da formiraju JUR, moraju formirati ovu jedinicu, preko koje će se obezbediti efikasan i efektivan rad sistema unutrašnje kontrole. Takođe, BO-e koja nisu u obavezi da imaju JUR, funkciju interne revizije da vrše na druge načine predviđene propisima.	Neprovedena
20	Vlada Kosova	Da preko MFRT-a (CJUUR) obezbede da BO-e u skladu sa zakonskim zahtevima uspostave komitete (odbore) za reviziju da podrže postizanje ciljeva JUR-a, i da ovi komiteti budu efikasni u održavanju sastanaka i doprinose povećanju odgovornosti i jačanju uloge URa, da takođe izrade godišnji izveštaj kao što je propisano AU-om.	Neprovedena

Revizije učinka ²⁷			
21	Vlada Kosova	Da analiziraju preporuke koje proizilaze iz revizije učinka, nabavke i informacionih tehnologija, kao i da pripreme i prate akcione planove za njihovo sprovođenje. Praćenje sprovođenja preporuka treba da se vrši dodeljivanjem i držanjem odgovornih relevantnih funkcija u organizaciji kroz redovno izveštavanje o akcijama poboljšanja.	Nije primenljiva
Javna preduzeća ²⁸			
22	Vlada Kosova i Komisije akcionara javnih preduzeća	Da ojačaju mere odgovornosti prema Upravnim Odborima i Rukovodstvu (menadžmentu), gde prilikom pregleda finansijskih izveštaja, da detaljno pregledaju sadržaj informacija u finansijskim izveštajima, i da se uvere da su iste bez grešaka, potkrepljeni računovodstvenim dokazima i da ispunjavaju sve zahteve važećeg okvira o finansijskom izveštavanju.	Nije primenljiva
23	Vlada Kosova i Komisije akcionara javnih preduzeća	Da se preko upravnih odbora preduzimaju mere da se proces ponovne procene sprovede u optimalnom roku. Budući da je glavni razlog neizvršenja procene bio nedostatak sredstava, Vlada i opštine trebaju finansijski da podrže ovaj proces.	Nije primenljiva
24	Vlada Kosova i Komisije akcionara	Da preko Upravnih Odbora obezbede da se godišnji izveštaji, uključujući i finansijski, usvajaju do 15. marta naredne godine, definisane Zakonom o javnim preduzećima, a istog dana finansijski izveštaji moraju biti spremni za reviziju od strane eksternog revizora.	Nije primenljiva
25	Vlada Kosova i Komisije akcionara	Da preko upravnih odbora obezbedi da se analiziraju uzroci koji su do sada prouzrokovali gubitke i u zavisnosti od identifikovanih faktora predlažu politike i mere poboljšanja, kao i da se analizira iznos neizmirenih obaveza i da se one isplate kako bi se izbegle žalbe/sudski postupci od strane dobavljača.	Nije primenljiva
26	Vlada Kosova	Da, preko upravnih odbora, obezbedi da su preduzete sve odgovarajuće/pravne radnje kako bi se razjasnio status imovina koje se koriste od strane javnih preduzeća, kao i da proces planiranja nabavki bude sveobuhvatniji. Takođe da obezbedi da za vršioce dužnosti da razvija procedure regrutovanja kako bi se popunili redovnim ugovorima i da ojača interne kontrole kako bi se sprečilo da zaposleni na istim pozicijama budu plaćeni različitim stepenima, kao i poštovanje zakonskih uslova tokom razvoja procedura javnog konkursa.	Nije primenljiva

²⁷ Preporuka je upućena revidiranim subjektima koji su obavešteni o preuzimanju radnji.

²⁸ Preporuke u nastavku za JP-e koje imaju status „Nije primenljivo“ uključene su u ovaj izveštaj u preporuci Poglavlja III tačka 2. To je zato što su, pojedinačno, iste upućene Upravnim Odborima i menadžmentu dotičnog JP-a.

27	Vlada Kosova i Opštinska komisija akcionara	Da preko upravnih odbora obezbedi da imovine preduzeća bude usklađena sa izveštajima popisnih komisija, da proaktivno nadgleda proces izvršenja ugovora, da preduzme korektivne radnje kako bi se fakturisanje klijenata izvršilo korektno. Takođe, da se analizira struktura i starost računa potraživanja	Nije primenljiva
28	Vlada Kosova i Komisije akcionara	Da preko Upravnih odbora preduzmu mere odgovornosti menadžmenta za sprovođenje preporuka revizije, sa posebnim fokusom na jasno definisanje akcionog plana, vremenskog okvira i osoblja odgovornog za adresiranje svih preporuka NKR-a.	Nije primenljiva
Sprovođenje preporuka			
29	Vlada Kosova	Vlada treba da uspostavi efektivan proces praćenja sprovođenja preporuka. Sa BO-ima da razgovara o svim efektivnim merama koje mogu da unaprede proces, posebno o jačanju mera koje jačaju odgovornost i sprečavaju stagnacije u sprovođenju preporuka. ²⁹	Nije primenljiva

²⁹ Preporuke su date u svakom delu izveštaja i sve su za praćenje i sprovođenje

Prilog II: Napredak u sprovođenju preporuka koje je dala Skupština Kosova nakon razmatranja revizorskih izveštaja

Odgovorna institucija	Preporuke date od strane Komisije za nadzor javnih finansija	Napredak u sprovođenju preporuka
Razmatranje revizorskog izveštaja za finansijske izveštaje UP za 2021. godinu		
1 UP	Budžetsko planiranje koje se radi za kapitalne investicije u UP-u, proces treba da bude sveobuhvatan za sve akademske jedinice koji uključuje razvoj budžeta odozdo prema gore i da budžetskim zahtevima mora da prethodi istinska analiza. U strateški plan uvrstiti orijentacije za kapitalne investicije na Univerzitetu u Prištini, čiji rok ističe 2022. godine. Planirano je za godine (2020-2022).	Sprovedena
2 UP	Rektorat Prištinskog univerziteta da angažuje sve pravne kapacitete, ako ima nedostatke, da angažuje spoljne stručnjake ili da angažuje Ombudsmana kako bi obezbedio kvalitetno pravno zastupanje u sudskim raspravama po pitanju Srpske pravoslavne crkve izgrađene na kampus UP-a.	Neprovedena
3 UP	Rektor treba da intenzivira rad i zatraži šestomesečno izveštavanje od formirane komisije, ukoliko je potrebno, da se formira i nova međuinstitucionalna komisija radi definisanja svojine imovine UPa sa Opštinom Priština, katastarske granice, prenos tih imovina u vlasništvu UP-a, kao i upis na državni geoportal.	Delimično sprovedena
Razmatranje izveštaja revizije za finansijske izveštaje RTK-a za 2022. godinu		
1 RTK	Vlada Republike Kosovo, u koordinaciji sa Odborom RTK, da analizira mogućnosti, da RTK u što kraćem roku ima stalni objekat, koji ispunjava uslove za rad javne televizije.	Neprovedena
Razmatranje revizorskog izveštaja za finansijske izveštaje RTK-a za 2021. godinu		
1 Telekom Kosova	Ojačati kapacitete pravne kancelarije, u pravnom zastupanju kompanije, ukoliko postoji potreba i angažovanjem međunarodnih pravnih stručnjaka.	Delimično sprovedena
2 Telekom Kosova	Vlada da nastavi finansijsku podršku Telekomu, u skladu sa strateškim planom, a od Odbor da zatraži šestomesečne finansijske izveštaje o konkretnim finansijskim rezultatima.	Sprovedena

3		Razmatranje izveštaja revizije za finansijske izveštaje Univerzitetske kliničke bolničke službe Kosova za 2021. Godinu.	Delimično sprovedena
	UBKSK	Ministarstvo zdravstva da obezbedi da imenovanje članova Odbora vrši u potpunosti u skladu sa Zakonom br. 04/L-125 o zdravstvu.	
1	UBKSK	Odbor Direktora i generalni direktor da obezbede pojačane kontrole u vezi sa sastavljanjem i prezentacijom godišnjih finansijskih izveštaja. Odbor i generalni direktor da obezbede da glavni finansijski službenik ima neophodnu stručnu spremu, znanje i neophodno obučavanje za razumevanje i ispravno sprovođenje zahteva finansijskog izveštavanja. Godišnji finansijski izveštaji moraju biti predmet istinske kontrole od strane generalnog direktora i odbora direktora.	Sprovedena
2	UBKSK	Planiranje kapitalnih investicija u regionalnim bolnicama, UBKSK i identifikaciju potreba za ljudskim resursima vršiti i u potpunosti u skladu i bliskoj saradnji sa MZ-om.	Neprovedena
3	SHKSUK	Planifikimi i investimeve kapitale në spitalet rajonale, SHSKUK dhe identifikimi i nevojave për resurse njerëzore të bëhet në harmoni të plotë dhe bashkëpunim të ngushtë me MSH-në.	Sprovedena

Prilog III: Vrste mišljenja o revidiranim BO-ima u poslednje tri godine

Tabela br. 42 – Revizijska mišljenja centralnog nivoa za tri godine

Br.	Revidirani subjekti	Mišljenje revizije		
		2023	2022	2021
1	Skupština Republike Kosovo	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
2	Kancelarija predsednika	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
3	Kancelarija premijera	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
4	Ministarstvo finansija, rada i transfera	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
5	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
6	Ministarstvo industriju, preduzetništva i trgovine	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
7	Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
8	Ministarstvo zdravstva	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
9	Ministarstvo kulture, omladine i sporta	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
10	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
11	Ministarstvo za zajednice i povratak	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
12	Ministarstvo administracije lokalne samouprave	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
13	Ministarstvo ekonomije	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
14	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
15	Ministarstvo pravde	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
16	Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
17	Ministarstvo odbrane	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
18	Ministarstvo regionalnog razvoja	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
19	Univerzitetska klinička bolnička služba Kosova	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
20	Fond zdravstvenog osiguranja	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
21	Regulatorna komisija za javne nabavke	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
22	Akademije nauka i umetnosti Kosova	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
23	Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
24	Agencija za sprečavanje korupcije	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno

25	Kancelarija energetskog regulatora Kosova	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Neizmenjeno
26	Kosovska agencija za privatizaciju	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
27	Telo za razmatranje nabavki	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
28	Univerzitet u Prištini	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
29	Ustavni sud	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
30	Kosovski autoritet za konkurenciju	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
31	Savet Kosova za kulturno nasleđe	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
32	Izborni panel za žalbe i podneske	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
33	Nezavisni nadzorni savet za Civilnu službu Kosova	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
34	Tužilački savet Kosova	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
35	Agencija za informisanje i privatnost	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
36	Agencija za usluge vazdušne plovidbe	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
37	Regulatorni autoritet za usluge vode	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
38	Regulatorni autoritet za železnice	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
39	Autoritet civilnog vazduhoplovstva Kosova	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
40	Nezavisna komisija za rudnike i minerale	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
41	Nezavisna komisija za medije	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
42	Centralna izborna komisija	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Neizmenjeno
43	Institucija Ombudsmana	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
44	Akademija prade	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
45	Sudski savet Kosova	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
46	Kosovska agencija za upoređivanje i proveru imovine	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
47	Radio-televizija Kosova	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Suprotno
48	Sredstva u povereništvu	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
49	Carina Kosova ³⁰	-	Neizmenjeno	Neizmenjeno
50	Poreska administracija Kosova	-	Neizmenjeno	Neizmenjeno
51	Agencija za besplatnu pravnu pomoć	-	Neizmenjeno	Neizmenjeno
52	Agencija za upravljanje memorijalnim kompleksima	-	Neizmenjeno	Neizmenjeno

30 U 2023. godini, Carina Kosova i Poreska administracija Kosova su revidirane u okviru MFRT-a; Agencija za besplatnu pomoć u okviru Ministarstva pravde i AUSSK u okviru Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije.

Tabela br. 43 – Revizorska mišljenja na lokalnom nivou za tri godine

Br.	Revidirani subjekti	Mišljenje revizije		
		2023	2022	2021
1	Glogovac	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Neizmenjeno
2	Kosovo Polje	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
3	Lipljan	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
4	Obilić	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Neizmenjeno
5	Podujevo	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
6	Priština	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
7	Štimlje	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Neizmenjeno
8	Gračanica	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
9	Dragaš	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
10	Prizren	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
11	Orahovac	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
12	Suva Reka	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
13	Mališevo	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
14	Mamuša	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
15	Dečane	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
16	Đakovica	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
17	Istok	Neizmenjeno r	Kvalifikovano	Suprotno
18	Klina	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Neizmenjeno
19	Peć	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
20	Klina	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
21	Mitrovica	Neizmenjeno	Kvalifikovano	Kvalifikovano
22	Skenderaj	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Neizmenjeno
23	Vučitrn	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
24	Gnjilane	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
25	Kačanik	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
26	Kamenica	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
27	Novo Brdo	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Kvalifikovano
28	Štrpce	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
29	Uroševac	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
30	Vitina	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Neizmenjeno
31	Parteš	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
32	Elez Han	Neizmenjeno	Neizmenjeno	Kvalifikovano
33	Klokot	Kvalifikovano	Kvalifikovano	Kvalifikovano
34	Ranilug	Kvalifikovano	Neizmenjeno	Neizmenjeno
35	Zubin Potok	Kvalifikovano	/	Kvalifikovano
36	Zvečan	Kvalifikovano	/	Kvalifikovano
37	Severna Mitrovica	Kvalifikovano	/	Kvalifikovano
38	Leposavić	Kvalifikovano	/	Kvalifikovano

Prilog IV: Objašnjenje različitih vrsta mišljenja i zaključaka koje primenjuje NKR

(odvojeno od SNISA 200)

Oblik mišljenja

Nepromenjeno mišljenje

Formuliše se kada nisu otkrivene pogrešna prikazivanja ili neusaglašenost; kada su otkrivene pogrešna prikazivanja ili neusaglašenost, bilo jedan jedini ili skup, ali koji nije jednak ili ne prelazi nivo materijalnosti za finansijske izveštaje kao celina; ili kada pogrešno(a) prikazivanje(a) i/ili neusaglašenost otkrivena u okviru date klase transakcija nije jednaka ili premašuje najniži nivo materijalnosti utvrđen za ovu klasu transakcija. Takođe se formuliše ako ne postoji ograničenje opsega ili kada ograničenje opsega ne može da dovede do izbegavanja materijalno pogrešno(ih) prikazivanje(a) i/ili neusaglašenosti).

Ograničenje opsega nastaje kada revizor nije u mogućnosti da pribavi dovoljno revizijskih dokaza da zaključi da finansijski izveštaji u celini ne sadrže materijalno pogrešno prikazivanje.

Revizor mora dati nemodifikovano mišljenje ako zaključi da su finansijski izveštaji pripremljeni, u svim materijalnim aspektima, u skladu sa primenjivim finansijskim okvirom.

Izmena mišljenja u izveštaju revizora

Revizor mora modifikovati mišljenje u revizorskom izveštaju ako se utvrdi da, na osnovu dokaza dobijenih revizijom, finansijski izveštaji u celini ne sadrže materijalno pogrešna prikazivanja i/ili neusaglašenost, ili nije u mogućnosti da obezbedi dovoljne revizijske dokaze da bi zaključio da finansijski izveštaji u celini ne sadrže materijalno pogrešna prikazivanja i/ili neusaglašenost.

Modifikovano mišljenje može da bude:

- Kvalifikovano,
- Suprotno, ili
- Odricanje mišljenja

Kvalifikovano mišljenje

Formuliše se kada se otkriju pogrešna prikazivanja i/ili neusaglašenost, bilo jedan jedini ili skup, koje su jednake ili prevazilaze nivo materijalnosti za finansijske izveštaje u celini; ili kada je pogrešno prikazivanje i/ili neusaglašenost otkrivena u okviru određene klase transakcija jednaka ili premašuje najniži nivo materijalnosti utvrđen za ovu klasu transakcija. Takođe se formuliše ako postoji ograničenje opsega, što možda neće dovesti do izbegavanja materijalno pogrešnog (ih) prikazivanja.

Suprotno mišljenje

Formuliše se kada se otkriju pogrešna prikazivanja i/ili neusaglašenosti, bilo jedan jedni ili skup, koje uveliko premašuju nivo materijalnosti za finansijske izveštaje u celini; ili kada pogrešna prikazivanja i/ili neusaglašenosti otkrivene u okviru date klase transakcija uveliko premašuju najniži nivo materijalnosti utvrđen za ovu klasu transakcija.

„Prožimajući“ je pojam koji se koristi, u kontekstu pogrešnih prikazivanja i/ili neusaglašenosti, da opiše efekte pogrešnih prikazivanja i/ili neusaglašenosti u finansijskim izveštajima; ili potencijalne efekte pogrešnih prikazivanja i/ili neusaglašenosti u finansijskim izveštajima, ako ih ima, koji se ne otkriju zbog nemogućnosti pribavljanja dovoljnih i odgovarajućih revizijskih dokaza. Prožimajući efekti u finansijskim izveštajima su oni koji, po proceni revizora:

- a. Se ne ograničavaju samo na specifične elemente, račune ili posebne stavke finansijskih izveštaja;
- b. Ali ako su ograničeni kao takvi, predstavljaju ili mogu predstavljati značajan deo finansijskih izveštaja; ili
- c. U pogledu obelodanjivanja, ona su od suštinskog značaja za korisnike da razumeju finansijske izveštaje.

Odricanje od mišljenja

Formuliše se kada ograničenje obima, tj. kada je nemogućnost pružanja dovoljnih i odgovarajućih revizijskih dokaza materijalne i rasprostranjene prirode.

Zaključci revizije

- **Nemodifikovani zaključak** - Predstavlja mišljenje revizora da su procesi praćenja i transakcije potpuno u skladu sa utvrđenim kriterijumima revizije;
- **Kvalifikovani zaključak** - Predstavlja mišljenje revizora da su procesi praćenja i transakcije potpuno u skladu sa definisanim revizorskim kriterijumima, osim za neko određeno pitanje koje se opisuje u osnovi za zaključak o usklađenosti;
- **Suprotan zaključak** - Predstavlja mišljenje revizora da prateći procesi i transakcije nisu u skladu sa utvrđenim kriterijumima revizije; i

- **Poricanje zaključka** - Predstavlja situaciju kada revizor, zbog nemogućnosti pribavljanja odgovarajućih dokaza i rasprostranjenih neusklađenosti u mnogim oblastima, nije u mogućnosti da donese zaključak u vezi sa usklađenošću.

Paragrafi o Isticanju pitanja i paragrafi o drugim pitanjima u revizorskom izveštaju

Ako revizor smatra da je potrebno da skrene pažnju korisnika na pitanje predstavljeno ili obelodanjeno u finansijskim izveštajima koje je i važno i od suštinskog značaja da bi oni shvatili finansijske izveštaja, ali postoji dovoljan i odgovarajući dokaz da to pitanje ne sadrži materijalno pogrešno prikazivanje u finansijskim izveštajima, revizor treba da uključi paragraf o Isticanju pitanja u svom izveštaju. Paragraf o Isticanju pitanja treba da se odnosi samo na informacije predstavljene ili obelodanjene u finansijskim izveštajima.

Paragraf o isticanju pitanja treba:

- biti uključen odmah nakon mišljenja;
- da ima naslov 'Isticanje pitanja' ili bilo koji drugi odgovarajući naslov;
- da sadrži jasnu referencu na pitanje koje je naglašeno i da naznači u kom delu finansijskih izveštaja se mogu naći relevantna obelodanjivanja koja u potpunosti opisuju pitanje; i
- da naznači da mišljenje revizije nije modifikovano u vezi sa istaknutim pitanjem.

Ako revizor smatra da je potrebno da saopšti neko pitanje, osim onih koje su predstavljene ili obelodanjene u finansijskim izveštajima, koje je, po proceni revizora, važno za korisnike kako bi shvatili (razumeli) reviziju, odgovornosti revizora ili revizorski izveštaj, i pod uslovom da to nije zabranjeno zakonom ili propisom, treba da se sastavi pasus (stav) pod naslovom „Ostala pitanja“, ili neki drugi odgovarajući naslov. Ovaj stav treba da se pojavi odmah nakon mišljenja i nakon svakog stava Isticanje pitanja.

Prilog V: Pismo potvrde/komentari

REPUBLIKA E KOSOVËS/REPUBLIKA KOSOVA/REPUBLIC OF KOSOVO Qeveria e Kosovës / Vlada Kosova / Government of Kosovo Ministria e Financave / Ministarstvo za Finansije Ministry of Finance Arkiva - Arhiva - Archive			
Nr. Org. Org. Jedin. Org. Unit	01/150	Nr. Prot. Br. Prot. Prot. No.	2172/24
Nr. i faqëve Broj stranica No. pages	1/1	Data Datum Date	28.08.2024
PRISHTINËJA			

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

*Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve – Ministarstvo za Finansije, Rada i Transfera –
 Ministry of Finance, Labour and Transfers*

LETËR E KONFIRMIMIT PËR ZYRËN KOMBËTARE TË AUDITIMIT

Të nderuar,

Përmes kësaj shkrese, konfirmoj se:

- Kam pranuar draft raportin vjetor të auditimit nga Zyra Kombëtare e Auditimit për auditimin e Raportit Vjetor Financiar të Buxhetit të Republikës së Kosovës, për vitin e përfunduar më 31.12.2023 (në tekstin e mëtejshëm “Raporti”);
- Nuk pajtohem me disa nga gjetjet dhe rekomandimet në përmbajtjen e Raportit. Gjetjet për disa pjesë janë jo-materiale kurse për disa të tjera janë probleme historike e të cilat nuk janë pasqyruar si të tilla. Detajet lidhur me këto mospajtime janë bërë të ditura përmes komenteve me shkrim të dërguar nga Ministria;
- Brenda 30 ditëve nga pranimi i Raportit final, do t’ju dorëzoj një plan të veprimit për zbatimin e rekomandimeve, i cili do të përfshijë afatet kohore dhe stafin përgjegjës për zbatimin e tyre.

Hekuran Murati

Ministër i Financave, Punës dhe Transfereve

Datë: 28 Gusht 2024, Prishtinë

Pravni osnov za finansijsko izveštavanje	Zahtevi iz međunarodnih standarda računovodstva za javni sektor	Komentari od MFRT	Odgovori i komentari NKR-a
<p>IPSAS -MSRJS.</p> <p>ZUJFO, u članu 1. tačka "2" i članu 46. tačka "C" definisano je načelo računovodstva koje Vlada Kosova primenjuje za izveštavanje odnosno:</p> <p>Osnova računovodstva i izveštavanja u Vladi Republike Kosovo prema ZUJFO je gotovinska osnova. Na osnovu toga, informacije predstavljene u ovim finansijskim izveštajima predstavljaju primanja i plaćanja gotovine i kretanje bilansa gotovine.</p>	<p>Obavezne izjave prema IPSAS-MSRJS</p> <p>IPSAS: strana, 2218 stav 1.3.4 Privredni subjekt treba da pripremi i predstavi finansijske izveštaje koji uključuju sledeće komponente:</p> <p>Izjava o gotovinskim primanjima i uplatama opštoj vladi. Stanje gotovine koje kontroliše ekonomska jedinica;</p> <p>Izjava koja upoređuje budžet sa realizacijom za opštu vladu (u slučajevima kada je budžet objavljen).</p> <p>Računovodstvene politike i beleške objašnjenja;</p> <p>Aneksi/dodatne neobavezne informacije prema IPSAS-MSRJS</p> <p>IPSAS: strana 2220, paragraf 1.3.10 Ekonomske jedinice koje izveštavaju na osnovu računovodstva gotovog novca često prikupljaju informacije o stavkama koje nisu priznate u računovodstvu novčanih sredstava.</p> <p>Primeri vrste informacija koje se mogu prikupiti uključuju detalje o:</p>	<p>Vlada, odnosno MFRT, je implementirala zahteve ZUJFO i MSRJS (princip gotovine) i u nacrtu RVA 2023 vidi se i potvrđuje da su finansijski izveštaji u skladu sa ZUJFO i MSRJS/IPSAS i podacima predstavljenim u GFI 2023. predstavljaju realnu sliku i istinitu u svim materijalnim aspektima.</p> <p>Podaci u Aneksima GFI prema delu 2 MSRJS na osnovu gotovine gde privredne jedinice mogu da daju podatke o stavkama se ne priznaju u računovodstvu gotovog novca i nisu delovi koji se konsoliduju u Glavnim finansijskim izveštajima odnosno u Obavezne izjave prema IPSAS-MSRJS i ne bi trebalo da utiče na revizorsko mišljenje za FI 2023.</p>	<p>Na osnovu ZUJFO, odnosno paragraf 1.2, obavezuje se na izveštavanje o obelodanjivanju (tačke v,vi,vii). Takođe, Uredba o finansijskom izveštavanju 01/2017 stav 2.3 definiše vrste izveštaja koje moraju da se pripremaju od strane BO-a.</p> <p>Zahtevi važećeg okvira finansijskog izveštavanja definišu formu i sadržaj FI-a, kao i šta čini kompletan paket FI-a. Pored toga, član 47. ZUJFO obavezuje Generalnog revizora (NKR) da da mišljenje upravo o ovim izjavama ukoliko one predstavljaju istinit i realan pogled.</p> <p>Prema MSR 700 par. A26 Revizorovo mišljenje pokriva pun skup PF-a kako je definisano Primenljivim okvirom finansijskog izveštavanja. Pošto prema našem zakonodavstvu postoje dva dela finansijskih izveštaja (deo tabela zasnovanih na gotovini i deo izveštaja koji obično uključuju materijalne stavke kao što su imovina, potraživanja, obaveze ili kontingentne obaveze) kao sastavni deo kompleta (seta) FI-a onda će predmet revizije biti ceo skup FI, uzimajući u obzir materijalnost.</p> <p>Nema promene u izveštaju.</p>

Potraživanja, obaveze,
zajmovi i druge
obaveze, ne novčanih
sredstva i obračunati
prihodi i rashodi;

Angažovanja i
kontingentne obaveze; i

Pokazatelji učinka
i postizanje ciljeva
pružanja usluga.

Prilog VI: Glavni finansijski izveštaji Vlade

Izveštaj o gotovinskim primanjima i isplatama za Opštu Vladu

Za godinu koja se završava 31. decembra 2023

	Napomena	2023	2022	2021
		Jedinstveni račun Trezora '000 €	Jedinstveni račun Trezora '000 €	Jedinstveni račun Trezora '000 €
PRIMANJA				
Direktni porezi				
Porez na korporativne prihode	2	184,864	159,942	113,946
Porez na lični dohodak	3	255,941	215,560	189,521
Porez na imovinu	4	46,085	34,554	36,258
Ostali direktni porezi	5	3,403	3,773	2,440
		490,294	413,829	342,165
Indirektni porezi				
Porez na dodatu vrednost	6	1,365,580	1,220,007	1,038,218
Carinske dažbine	7	156,214	132,663	124,606
Akcize	8	554,989	517,264	501,295
Ostali indirektni porezi	9	101	313	565
		2,076,882	1,870,248	1,664,685
Povraćaj poreza				
Povraćaj poreza	10	-61,277	-67,069	-58,912
		-61,277	-67,069	-58,912
Neporeski prihodi				
Porezi, nameti i ostalo od BO-ova centralne Vlade	11	148,074	149,311	129,563
Porezi, nameti i ostalo od BO-ova lokalne samouprave	12	62,511	55,596	57,271
Koncesiona taksa	13	25,980	18,404	16,972
Rudna renta	14	26,722	29,857	19,235
Prihodi od kamata (kreditni za JP-ove)	15	3,594	3,365	3,074
Prihodi od dividende	16	-	-	10,000
		266,881	256,532	236,116
Zaduživanja				
Spoljno zaduživanje države	17	96,745	98,198	117,334
Primanja za usluge potzaduživanja	18	8,216	8,149	8,005
Unutrašnje zaduživanje države	19	-141,805	5,854	144,247
		-36,845	112,201	269,586
Grantovi i donacije				
Utvrđeni grantovi donatora	20	13,823	9,738	16,800
EU grantovi za energetiku	21	67,500	-	-
Grantovi za budžetsku podršku	22	-	10,250	-
		81,323	19,988	16,800
Ostala primanja				
Depozitni fond	23	4,547	5,548	4,462
Povraćaj kredita od javnih preduzeća	24	37,877	11,387	11,387
Namenski prihodi	25	5,958	5,888	4,645
Jednokratno finansiranje i KAP-a	26	-	-	39
		2,865,640	2,628,552	2,490,973
Ukupno primanja				
PLAĆANJA				
Operacije				
Plate i dnevnice	27	767,305	653,436	668,124
Roba i usluge	28	397,978	337,414	306,255
Komunalije	29	28,779	25,952	25,287
		1,194,062	1,016,802	999,666
Transferi				
Subvencije i transferi	30	1,079,450	1,065,195	842,897
Kapitalni troškovi				
Imovina, postrojenja, oprema, transferi	31	560,868	422,579	423,941
Ostala plaćanja				
Plaćanje javnog duga	32	89,163	83,322	111,192
Kreditiranje javnih preduzeća	33	1,947	35,724	-
Povraćaj sredstava iz depozitnih fondova	34	508	1,386	1,044
		2,925,998 ¹	2,625,008	2,378,740
Ukupno plaćanja		2,925,998¹	2,625,008	2,378,740
Povećanje/(Smanjenje) gotovine		-60,358	3,544	112,233
Gotovina na početku godine	35	445,734	442,189	329,955
Gotovina na kraju godine	35	385,375	445,734	442,189

¹ Uključeni su troškovi iz sudskih i izvršnih odluka u iznosu od 51,9 miliona evra, detalji prema kategorijama u napomenama 27 do 31.

Konsolidovani izvještaj uporedjenja budžeta sa izvršenjem za Opštu Vladu

Za godinu koja se završava 31. decembra 2023.godine

	2023			2022		2021	
	Izvršenje	Konačni budžet	Početni budžet	Budžetske izmene	Izvršenje	Izvršenje	
	A	B	C	D=B-A	A	A	'000 €
ULAZNI PROTOK GOTOVINE							
Direktni porezi	490,294	504,516	504,516	14,223	413,829	342,165	
Indirektni porezi	2,076,882	2,097,299	2,097,299	20,417	1,870,248	1,664,685	
Povraćaj poreza	-61,277	-76,380	-76,380	-15,103	-67,069	-58,912	
Neporeski prihodi	266,881	261,200	261,200	-5,680	256,532	236,116	
Grantovi i donacije ²	81,323	97,500	97,500	16,177	19,988	16,801	
Pozajmica	-36,845	554,880	554,880	591,725	112,201	269,586	
Ostala primanja ³	48,382	42,377	42,377	-6,005	22,823	20,533	
Ukupno primanja	2,865,640	3,481,392	3,481,392	615,752	2,628,552	2,490,973	
IZLAZNI PROTOK GOTOVINE							
Plate i dnevnice	766,557	768,935	745,528	2,378	652,641	667,312	
Roba i usluge	394,950	463,799	459,410	68,850	333,374	302,410	
Komunalije	28,778	34,168	34,136	5,390	25,950	25,287	
Subvencije i transferi	1,078,206	1,157,938	1,100,284	79,732	1,064,068	842,570	
Kapitalni rashodi	554,433	857,004	819,948	302,570	419,253	419,807	
Rezerve	-	357	5,442	357	-	-	
Kamata	42,215	46,855	46,855	4,640	35,039	30,881	
Ostalo ⁴	60,859	189,411	173,255	128,552	94,684	90,473	
Ukupno plaćanja	2,925,998	3,518,467	3,384,858	592,469	2,625,008	2,378,740	
Povećanje/(Smanjenje) gotovine	(60,358)	(37,075)	96,534	23,283	3,544	112,234	

² Kod budžetsko planiranja uključuju se utvrđeni grantovi donatora (12 miliona evra) kao i grantovi za budžetsku podršku (85.5 miliona evra, odnosno 75 miliona evra, kao grantovi od EU za energetiku), kao fondovi planirani za prihvatanje u 2023. godini.

³ Uključeni su namerski prihodi, povraćaj kredita od javna preduzeća, jednokratno finansiranje od KAP-a i prihvatanja od depozite.

⁴ Uključuju se plaćanja glavnice, pod-zajmova, utvrđeni grantovi donatora, diskonti na hartije od vrednosti, plaćanja za članstvo u MFI i povraćaji iz fondova depozita (neto).

Konsolidovani izveštaj finansijskih imovina i bilansa fondova za opštu vladu

Za godinu koja se završava 31. decembra 2023. godine

		2023 Jedinstveni račun Trezora '000 €	2022 Jedinstveni račun Trezora '000 €	2021 Jedinstveni račun Trezora '000 €
Finansijska aktiva - gotovina				
Centralna banka Kosova	37	345,232	419,664	423,322
Kvote u MFI-u	38	8,395	8,210	3,734
Poverenički fond za razvoj	39	3,566	3,256	2,636
Gotovina u tranzitu	40	22,894	10,845	6,946
Računi ambasada Republike Kosovo	41	3,899	2,527	2,068
Gotovina u rukama (blagajne) i otvoreni avansi	42	1,389	1,233	3,484
Ukupno finansijska aktivna u gotovini		385,375	445,734	442,189
Specifične svrhe				
Određene od strane donatora	43	17,472	15,505	15,818
Preneseni sopstveni prihodi – centralni nivo	44	3,027	2,584	1,436
Preneseni sopstveni prihodi – lokalni nivo	45	81,387	90,005	80,078
Poverenički fond za razvoj	46	3,510	7,974	7,354
Namenski prihodi	47	3,431	2,285	467
EU grantovi (nepredviđeni) za energiju	48	22,740	-	-
Ostalo	49	29,262	24,807	19,812
Nepotrošena sredstva od zaduživanja	50	6,226	16,177	5,131
		167,056	159,337	130,095
Neraspoređeni bilans gotovine		218,320	286,396	312,094
Ukupan bilans sredstava	35	385,375	445,734	442,189

Nacionalna Kancelarija Revizije
Naselje Arbëria
Ul. Ahmet Krasniqi, 210
10000 Priština
Republika Kosovo